

B2-páholy

Rég volt. Akkor még sokat és sokan összejártunk. Mindenféle költők, és mi voltunk a legmodernebbek. Ki mások is lehettek volna? Ittunk és megváltottuk a világot – a költészet megváltásán keresztül képzelve el mindezt. Az avantgárd költészetén keresztül. Az eszmét a párizsi Magyar Műhely nagy triásza hintette – az arkánusok akkor még nem léptek színre Washingtonban, Torontóban, Montréalban, Bostonban. Mert feltétlenül szerettük egymást, beszélgetéseink alaptónusa a vita volt. Vita a költészet mibenlétéről, így a művészet létkérdéseiről, így a társadalom állapotáról, így a politikai helyzet tarthatatlanságáról. Egyik késhegyig menő vitánk arról szólt Papp Tibor lakásán, mivel kell egy induló költőnek kezdenie a pályáját. Jelesen: szabad verseket kell-e írnia, vagy nyomban kötött versek írásával lehet elsajátítani a szakmát. A műhelyesek amellet kardszkodtak, hogy a kezdő költőnek azonnal szabad verseket kell írnia, és elrettentő példaként idézgették Illyés elhíresült mondását: *mutass egy szonettet, és megmondom, milyen költő vagy*. Én váltig állítottam – és hittem, a magam pályáját vetítve eléjük –, hogy a költőjelöltnek előbb meg kell tanulnia a kötött versbeszédet, már csak azért is, hogy legyen mitől megszabadulnia később, ha útja és szándékai úgy kívánják. És megerősítő példaként Illyés említett szavait idéztem nekik. Az egymással ellentétes álláspontok nem találtak kielégítő nyugvópontot, ittunk és egyre hevesebben utáltuk a másik radikalizmusát, konzervativizmusát.

Miről is jut ez most eszembe? Éppenséggel a haikuról. Amikor creative writinget, szépírást vagy mifenét, nem tudom a kifejezés megfelelő fordítását, tanítottam, a diákjaim is mindig fölítették a kérdést: minek kötött formákban írni, miért szonett vagy tercina, s főleg mire föl haiku. Amikor a modern kor modern költője éppenséggel csak modern formákban dolgozik. Megpróbáltam a legegyszerűbben megválaszolni a megválaszolhatatlant. Nem utaltam szakmára, nem utaltam gyakorlatra, még csak költői öntudatra sem. Mindössze arra hívtam föl a figyelmüket, hogy a formai kötöttség – haikunál az öt-hét-öt szótag – rengeteg szócsereére, egyúttal a szavak sokszorosán variált fölalálására kényszeríti a vers megalkotóját. Magyarán, az ember ilyenkor használni kezdi a nyelvet, a nyelvi készletet, nemcsak felhasználja vagy elhasználja azt. Elsajátítja a tömörség és pontosság erényeit a szavak hirtelen felkínálkozó rengetegében elbolyongva. Kaland és tapasztalás. Önfegyelem és nyelvi önfegyelmelés. Az alapok megszerzése, ahonnan bárhová is rugaszkodik el az ember, van mihez viszonyítania ugrabugrálását, sikeresebb esetben a szárnyalását. Avagy – *mutasd meg egy haikudat, és nemcsak azt mondom meg, ki vagy, de azt is, hogy ki lehet belőled...*

NAPÚT

Irodalom, művészet,
környezet

XVI. évfolyam 2. szám

A Cédrus Művészeti Alapítvány megbízásából kiadja a Napkút Kiadó Kft. Megjelenik évente tízszer.
Főszerkesztő: **Szondi György**. Szerkesztik: **Bába Szilvia** (művelődés), **Babics Imre** (vers),
Balázs Géza (nyelvművelés), **Bognár Antal** (évkönyv), **Borbély András** (dokumentum), **Elek Szilvia** (zene),
Hlavacska András (műbírálat), **Kovács Ildikó** (szöveggondozás), **Prágai Tamás** (próza), **Sebeők
János** (környezet), **Szondi Bence** (tördelés), **Vincze Ferenc** (nemzetiség), **Wegner Tibor** (művészet).
Szerkesztőségvezető: **Szondi Eszter**. Napút-kör: **Csáji László Koppány**, **Csűrös Miklós**,
Doncsev Toso, **Gráfik Imre**, **Hankiss Elemér**, **Jankovics Marcell**, **Dr. Koncz Gábor**,
Radnóti Zsuzsa, **Rakovszky Zsuzsa**, **Szörényi László** (tiszteltetelli konzulensek).

Alapította: **Masszi Péter**. Lapterv: **Gosztola Gábor**.

Szerkesztőség: Ady Endre Művelődési Központ, 1043 Budapest, Tavasz u. 4.

Telefon: (1) 225-3474 • Mobil: (70) 617-8231 • E-mail: napkut@gmail.com • Honlap: www.napkut.hu

A Cédrus Művészeti Alapítvány adószáma: 18110661-2-41

Nyomdai kivitelezés: Érdi Rózsa Nyomda. Terjeszti a Hírker Zrt. és az NH Zrt. ISSN: 1419-4082

B2-páholy

Zalán Tibor tárcája borítóbelső

Évgyűrűk

Bakos Ferenc: Haiku-séta. 3

Pehelymély

A sok haikuszerzőt felsorolni itt nem tudjuk.
Alkotásaik nevük (álnévük) sorrendjében
következnek – ettől csak egy-két helyen,
tördelési szempontból tértünk el. 4–21

Fodor Ákos: 5 kis zaj-szünet 22

Németh Péter Mykola:

„Visszaháromoltatott háromkák” 23

Szabó Palócz Attila haikui. 24

Juhász János: Jézus 25

Lukáts János: Wong szan szól. 26

Hajdanában ég és föld

(Régi regék japánból;

Varga Imre verses feldolgozása). 30

Suhai Pál: Egynéhány limerik 34

Hetedhét

Mario Chini: a haiku

Edoardo Sanguineti három haikuja

(Szénási Ferenc fordításai). 35

Alexa Rudolph: A gesztenyék alatt; Jó reggelt;

Jövünk megint (Báthori Csaba fordításai) . 36

Jurij Mamlejev: Egyszerű ember

(Arató János fordítása). 38

Alekszandr Iljicsevszkij: A veréb

(H. Bajkai Judit fordítása). 41

Mustra

Horst Stern: Egy férfi Apuliából

(Szalai Lajos fordítása). 48

Hegyí Botos Attila: Csin Ország Ékessége . . . 54

Marton Réka Zsófia: Mikor a tányérok zuhannak . 55

Várnai Gina: Egy kész mondat az utazóhoz . . 55

Déry Lucy: Művészet a Homokban 55

Hétfvári Andrea: Álomváros. 56

Tárlat

Fricska Dorka festményei

Pehelymély-pályázatunkon

kiemelt szerzők haigái színes melléklet

Albrecht Ferenc: A bambusz nimfái57
 Zságot András: Kalandozások
 a helyesírás világában / II.75
 Podonyi Hedvig: Végállomás79

Téka

Szepes Erika: A költő, akit csak
 jelenéseiből ismertünk
 (In memoriam Láng Éva [1925–2013]) . . 81

Ablak

Takács Éva: Egymásba szánt szólamok?
 (Háy János: Mélygarázs)100
 Vraukó Tamás: Ideológiai határeset.102

Tizennegyedmagunkban

Jana Juráňová: Anti-koleda
 (Árgyelán Erzsébet Katalin fordítása) 110
 Szlovák népköltészet (Bartók Béla gyűjtése;
 Varga Imre fordítása)113
 Az Isten harsonája – Božia trúba
 (kétnyelvű versválogatás)
 Dsida Jenő114
 Kalász Márton115
 Szűgyi Zoltán116
 Tózsér Árpád117
 (szlovákra fordította Oldřich Kníchal)

Charta XXI

Megbékélési és Együttműködési díj
 Karol Wlachovsky118
 Kiss Szemán Róbert120
 Surján László123
 Káfer István124

Radnai István: Nehezen hajnalodik;
 Délibáb kánikulában126

E számunk szerzői.128

Melléklet

Káva Téka - Napút-füzetek 82.

Raymond Queneau: Értekezés a Demokrata
 Érényekről (Szigeti Csaba fordítása)

NAPÚT

Irodalom, művészet,
 környezet

XVI. évfolyam 2. szám

Pehelymély

Hetedik alkalommal írta ki műhelyünk (ezúttal) pehely témában haiku- és haibunszerző pályázatát. Nem is igazán pályázat ez (meghirdetése szerint se), hisz díjak voltaképp nincsenek. A „jutalom” a közlés: 90 beküldő munkáiból teszünk közzé sikeres, szép alkotásokat. Ennyi bennünket megtisztelő versmester szerepel e válogatásban közel kétszáz közül. Nem versenyeredményt hirdetünk tehát, nem is emelünk ki senkit, a közölt szerzők e japán versforma magyar háromsorosát ezúttal e témában fogalmazták meg finoman, művészi erővel. Mindenkinek köszönjük küldését, s reméljük, újra találkozunk majd műveikkel.

Lapszámaink rendre miniinformációval szolgálnak a benne közlő alkotókról (128–129. oldal). Ezúttal, igen, ennyi oldalra rúg a lajstrom, amelyben a szerzők olykor álnévükön szerepelnek, máskor kérik, tekintsünk el adataik nyilvánosságra hozatalától. Természetesen valamennyiük kérését tiszteletben tartjuk.

Bakos Ferenc

Haiku-séta

haiku-séta
egy éve halott apám
új cipőjében

zserbó mázán
bárha itt lehetne
anyám
ujjlenyomata

„Édesanyám is volt nekem...” – éneklek most magamban, őszén-szakállasan, ámde mutáló kamaszhangon. Apám előveszi hegedűjét, azzal kísér; anyám aggó-

dó-gyanakvó tekintettel figyel: a kórház után nincs-e valami baja a fiának?

A gyerekkori meningitis előtt az óvodában, egy óvónő szerint, „vágott az eszem, mint a beretva”, és utána „tanulás nélkül végig ötös” voltam az iskolában – látszatra nem változott tehát semmi, azt leszámítva, hogy hirtelen sokdioptriás szemüveget kaptam. Mégis, kezdtek furcsa dolgaim lenni. Felcsaptam például gondolatolvasónak: mindig eltaláltam, mikor kell apám cigarettájához előre tüzet adni az öngyújtóval. Vagy azzal jöttem elő, hogy nekem felnőttkoromban lesz majd egy távolbalátóm: mindig magamnál hordom, és bárkit bármikor megnézhetek vele...

A furcsaságok folytatódtak: a technikum kollégiumban gitározni tanultam, és mindig járt gitárórákat is adtam egy eksztatikus anyuka duci lányának; a regényes tavaszi szelekben, mellesleg, megnyertem az ország két technikuma közötti szakmai tanulmányi

versenyt. A villamosmérnöki egyetemi diplomám mellett novellát írtam, *Köpőmester* címmel – az *És* közölte. S habár prózakötetemet jelent már meg, hangjátékomat sugározták, bár a száz versztára fekvő színházból egy festett bajszerű dramaturg ősbemutatóval kecsegtetett, egyszer csak ilyesmiket kezdem írni:

Holdnak udvara –
önmagaddal jártál-e már
kézenfogva?

Majd két diplomámmal a „zsebemben” elszegődtem technikusnak egy afrikai olajmezőre – csaknem három éven át röpködtem a kiliti családi fészek és a Szahara között.

Tücsök morzézik
konténerszobám alól
a sivatagból

Most, hogy ezt leírtam, rájövök, hű példaképem ez a bátor kis tücsök: ő is rendíthetetlenül küldi fura-kurta költői közléseit a sivatag közepéből...

Havazás indul...
galambdúc ablakában
tollpihe remeg

Bakos Ferenc

Albert-Lőrincz Márton**(Idő-szín)**

Ezüstbe vált át
az ősz. Fehér pelyheket
kever hajamba.

Antalffy Zvette-Hildegard

álomból ébred...
párnájára libbenő
angyalszárny-pehely

hópehely, égből
aláhulló... tenyeremben
fagyos kristálya...

Ásványi Tibor

az éjből mélyről
jön ez a hang nem pehely
felfele zuhan

nélküled fázik
a kert a határ a tér
hópehelyaplan

égben született
ismeretlen földre tart
hópihe szálldos

Babarczy Mónika

„Bambusz árnyékán,
tó víztükrén pehely ring
fehéren, csendben.”

Baka Györgyi

a bú csak pehely
a sors szele ha ráfúj
páraként oszlik

minden mi lezár
csupán illanó pehely
a létezés nyílt

fohászok gyöngéd
pelyhei szállnak áldón
ma az ég nyitott

Bazsó Ádám**Az e világi rend**

Pehely-szerkezet
Szimmetria-lángtenger
A test is olvad.

Bejer Éva (Napraforgó)

isteni felhők
apró vízcseppecskéi
összedermedve

ledér pelyhecskék
csonttá fagyott élet friss
szimmetriái

súlytalansága
magányát szétrobbantva
őrült lavina

Baric Ádám

Csúcstámadás

Felületesen aludtam azon a nyirkos levegőjű, hideg, de főleg rövid éjszakán, amit a hajnali fél háromkor csörgő vekker szakított ketté. Sosem értettem, más hegymászók hogyan képesek az efféle időpontot már reggelnek nevezni. Éjszaka az még. Az órát persze én állítottam csörögni erre a kegyetlen időpontra, úgyhogy nem restelkedtem sokat az átnedvesedett hálózsákban. Imádom a pehelyzsákot, de mintha könnyebben elázna reggelre, mint a műanyag töltetű. Ezt sem értettem sosem, más hegymászók miért esküsznek mégis a pehelyre. Hamar összepakoltam, felöltöztem, ettem és ittam egy keveset, aztán kimásztam a sátorból. Körbe, amerre csak elláttam, a fenséges wallisi hegyek fekete tömegei hatalmasodtak, a gerincek, csúcsok, hegyoldalak kontúrjai élesen rajzolódtak a megdöbbenően sötét, de valóban és egyértelműen kék égbolt háttére előtt. Az eget pedig csillagok milliárdjai borították gömbszerűen, tehát a hegyek kontúrjai egy ilyen csillagokkal borított sötétkék háttér előtt futottak le, föl, körbe, és minden irányba. A felfoghatatlan mennyiségű csillag ragyogása ellenére nagyon sötét volt, mégis, ritkán tapasztalható teljességében fogott körbe a hely áttekinthetetlen és csak valamilyen nem nevesíthető érzékszervvel felfogható, mindent elsöprő térbelisége. Lenéztem a völgybe; pár száz méterrel mélyebben egy felhő látszott, amelynek a teteje olyan élesen határolódott el a körülötte lévő kristálytisza levegőtől, amelyet csak gyerekek képesek rajzolni. Ez a felhő eltakart mindent a lenti világból, fölötte pedig már csak a hegyek szikláit, afölött meg az ég. Minden mozdulatlan volt, mintha csak egy képet néztem volna, de

ebben a képben most benne voltam én magam. Azt szokták mondani, hogy az ember ilyenkor megérzi, milyen kicsi, jelentéktelen, pici pont valójában, de én ezt akkor másképpen gondoltam: egyáltalán nem éreztem magam kicsinek, éppen akkora voltam, mint máskor, viszont eszembe sem jutott összehasonlítani magam semmilyen tekintetben a hegyekkel. Ezek itt a hegyek, én pedig én vagyok. Elindultam a csúcs felé.

felhőkben fogant
sziklákon lefolyó csend
dobol szívemben

Bibor István

Hóvihar

Angyali pehely,
de most, sokadmagával:
megszálló sereg.

Bodó Márta

Isten könnyet ejt
Fehér csipkecsodaként
Ér le a földre

Halkan kopogtat
Isten irgalmát hozza
Mint angyal szárnya

mennyei mintát
angyalszárny lenyomatát
villantja elem

puhán lebegve
száll a földre le Isten
téli követe

vízcsepp csonttá fagy
égből hulló üzenet
ablakon koppan

csonttá fagyott csepp
isteni üzenetet
csendben lebegtet

hókrisztályteste
mennyei üzenetként
hull tenyerembe

Bognár László József

Egy pehely súlya
Tonnányi hozzád mérve
Áldott napsugár

Finom pehellyel
Hinti a tél a dombot
Régi látomás

Ó te vén nyárfá!
Meddig hinted még magvad
Pehelyszárnyakon?

Boris Anita

Cseppecske

Pehely ujjbegyen.
Apró csillag-illanás.
Cseppecske marad.

Botos Ferenc

Cassius – bíbor

Csillámló pelyhek
örvénylő bíbor tánca
a lombik mélyén

Dér

Reggel hófehér
gyémántos csipkegallér
a pitypang pelyhe

Kapu

Hulló hópelyhek
mögött egy gót felirat
még olvasható

Böjthe Pál

Tavaszdodik

Varázsütésre
nyílnak a fák, pehelybe
öltözött a kert.

Fent

Tedd le terheid.
A csúcsra értél, pehely
őrizzze tested.

Így jó

Súlytalan lebeg,
magához emelte a
Földet a pehely.

Börzsönyi Erika

Hó hull, befedi
álmaimat öleli
millió pehely

Pitypangpehely száll
lassú sodródás, lélek
időtengerben

Bősze Éva

Szikrázó fényel
hótakarót hímez sok
táncoló pehely.

Czifra Adrienn

Egy kis tollpihe
messzebbre elszállhat, mint
maga a madár

Csata Ernő**Beolvadás**

Hulló hópelyhek
vagyunk Isten tenyerén.
Ott beolvadunk.

Játék

Pelyhek selyme, ha
körülszálldos, csupán az
ég játszik veled.

Klímaváltozás

Pelyhes barka, már
kipattantál? Soká lesz
Virágvasárnap.

Politika

Sok pehelykönnyű
ígéret, mit feledés
fátyla beborít.

Szerelem

A pelyhes állú
élet mennyről álmodik,
majd sárból ébred.

Születés

Egy égi, puha
pehely száll feléd. Lélek,
cseppnyi szeretet.

Cserháti Márta

Pehelyként lebeg
lelkem – szállj a magasba
reménnyel telten.

Csete Soma**Akkor, most, azelőtt**

Szemed szűzjege
testem kristályosítja,
a lelkem rian.

Szívem verése
vadmecsaszárny-suhogás,
Könnyem halpikkely.

Rettegek, hogy most
szájkás fogpiszkálóként
a szádba veszel

– reccs lesz a vége,
érezem. Épp most riantam,
reccs lett a vége.

Alakod sehol.
Le, a hópelyhek alá
egyre süllyedek.

Csirke Zoltán

Jégvirágpehely
olvad a kézfejedem.
Gyilkos vonzalom.

Vendég hópehelyek
a fák csontvázkarjain.
Meddig időznek?

Vonuló darvak
mögött lemaradt pelyhek.
A test erősebb.

A fészke pehely,
a ruhája meleg toll.
Isten madara.

Demeter Mária

Omlás

Fény áztatta fal
mállik, pergamen-foszlány.
Pehely hull földre.

Karácsony

Ezüst pelyhek közt
gubbasztanak a varjak.
Kisgyerek csenget.

Téli fény

A templom tornyán
pelyhes nap ül, tereli
sugarait körbe.

Dombi Tinódy László

Pelyhek a szélben.
Sövénybe kapaszkodó,
ringó hó-alak.

Domonkos Marcell

Pitypang pihéi
szétrepülnek, de tudják:
találkoznak még!

Párnámban pihék.
Egykor madár szállt velük,
most az álmaim.

Dömök Eliz

csillag hópehelyek
szél hátán keringőznek
zord tél foglyai

Dudás Sándor

könnyen legyintesz
ám próbálnád tartani
egy életen át

súly s árnyéktalan
nincs aki nehezekként
gondolna vele

elhajítani
ha el tudnád tengercsepp
sem zúgná vissza

még senki soha
tehetetlen dühében
nem vágta földhöz

légtenger úszó
fényugarakban fürdő
madártest-utas

Nap nem tiszteli
mert sorsa árnyéktalan
nem jegyzi senki

lebeg és suhan
szív-sziclákon legördül
figyelmed tartja

Enyedi Gina

Csillogóra fent
bakancs: fraktálok hóhéra:
lép, roppant, zúz, tör.

Pontok az égen
Kristály a szélben Szikra
a téli éjben

Pehely a földön
Csillár az égen Csillag
a tenyerünkben

Felber Zsolt

Hópehely-madár

Illan fehérén
égvilág selymes szárnya
meleg tenyéren,

Körötte határ,
kitárt ablakra várva
kalitkába zárt madár.

Fenyvesi Boglárka

Hazatért

Víz fodrán lábnyom,
pihen a csend járta csepp,
álmos hópehely.

Égre küld

Víz fodrán lábnyom pihen,
csend járta folyó
tegnap hópehelyhet lehelt.

Füzesi István

Pehelykönnyű a
tisztá beszéd, ólomsúlyt
hord a hazug szó.

Hegyi Zoltán Imre

szférák látványa
hókrisztályokba gyűlik –
hogyan eltemessen

Hollós Judit Katalin

Nesztelen érnek
a percek egy hópehely
magzatburkában

Jégbe dermedő
pehelyek – a fák nyakára
gyöngysort pergetnek

Győri Orsolya

Altatás

Pehely-pillád rejt
álomba, nem keresgél
kezed mellemen,

öklöd hasamon
pihen már, elhúzni még
onnan nem merem.

Kivárom, szállj oly
édes mélybe, ahonnan
nem ránt vissza zaj-

fény üledéke,
ahol nincs test és testrészt,
mert minden Ős-egy.

Nem repül

A szembogárba
zárt szabadság, mint a szárny
pehelypaplanban,

kibonthatatlan;
s a repülés emlékkép,
madárszem foglya.

Egy más hajnal

Szempillád pehely-
fonállal összeszöve,
odabent lesben

áll a pók-halál,
kivárni véged csak más
tudat tudja, de

már nélküled. Te
sehol sem vagy, elvesztél
az ébredésben.

Habos László

Álmos hajnalon

Hajnali sikoly
s az ég hópelyhekből fon
halotti leplet.

Későn ébredtem. Órámra pillantottam, s morcosan néztem álmos tükörképem. Kapkodnom kellett volna, de elidőztem a fürdőszobában. Szép volt az álmom, s egy-egy képe vissza-visszatért még akkor is, amikor már a szállingózó hópelyhektől nedves utcakövön lépdelttem. A közeli buszmegálló megszokott képét elrejtette a sűrű köd. Megálltam a járdaszélen. A jelzőlámpa sárgán villogott, s az ott várakozó idős hölgy mellém lépett arra várva, hogy elinduljak, és ő közvetlenül mögöttem igyekezessen át a zebrán. Elindultunk, s hirtelen az úttest másik oldalán egy elhaló sikoly és erős puffanás hangja hallatszott. Röviddel később pedig a „jaj, istenem!” és a „hívjanak mentőt!” felkiáltások. Nem tudtunk továbbhaladni, elállta utunkat egy szürke autó. A gépkocsi előtt egy középkorú hölgy feküdt az utcakövön mozdulatlanul. Kisvártatva báméskodók csoportja vett körül. A felerősödő zsvajj közben egyre nagyobb pelyhekben hullott a hó. Az autóbusz beragadt a várakozó járművek hosszú sorába. Mintha megállt volna az idő körülöttem, s amikor a szirénázó mentőautó odaért, az élettelel testet már belepte a hó.

Illei Ákos

fekete pihe
október hírére hozza
a szomorú szél

lehulló pehely
fekete éjszakát hoz
riadt szemedre

holló pihéje
fényesen suhan alá
utána még egy

egy halk suhanás
egy pihe lágy bársonya
utolsó sóhaj

illanó pihe
a fekete pillangó
végső búcsúzás

fekete hattyú
felhő fehér pelyhében
ez volt az élet

fekete erdő
fekete faágakon
fekete pihék

A távolság mindig csodákat ígért. Hívott a kék messzeség, és én vidáman mentem a titkok után. Mindig találtam valamit, hatalmas fákat, patakokat, játékos madarakat, dombokat. Most is szabad előttem a határ. Semmi sincs a láthatár peremén. Nem baj. Előbb-utóbb csak találok valamit.

Igen, nem tévedtem. Az égen madarak. Ahogy ereszkednek, megismerek őket. Fénylik a tolluk. Hollók. Egyre többen vannak. Talán az ő tolluk hullik. Fekete pihék szállnak köröttem. Szétnézek. Fekete az egész pusztá. A fény

megtompult. A pihék tompa fekete bársonyát látom csak. Már nem is tudom, merre igyekeztem. Nyomomat betakarják a pelyhek. Hideg, magányos éjszakán már láttam ezt a helyet. De az is lehet, hogy csak álmodtam.

fagyos éjszaka
egyedül vagy a pusztán
hazaérkeztél

Jahoda Sándor

Május. A nyárfák
körüli pelyhek szállnak. Az
égben róka jár?

Vállamra hullt egy
pelyh. Térdre rogytam, mert –
annyira szép volt.

Kállay Kotász Zoltán

Kristálylelked
lebegő lakát leld fel a
hulló pehelyben.

Kántor Krisztián

Friss hópehely hull
Zala csöndes habjára
Élet vagy halál?

Pelyhek alszanak
Jeges patakba omló
Fűzfaágakon

Hold sem látszik már
Ezer hópihe zizzen
Üres sötétbe

Szétfolyó idő
Pehelybe burkolózik
Távol magamtól

Első hópehelyek
Víg halotti tánca hull
Fagyott jázminra

Káplán Géza

Itt szállong... Megvan!
Isten – vagy a hiánya?
Újragondolom.

Kaszás Magdolna

Apró fióka
Puha tollán vízcseppek,
Bennük a világ.

Kerti Károly György

tócsán tollpehely
hányódó lélekvesztő
távol a parttól

már csak egy pehely
és átbillen a mérleg
ide vagy oda

ártatlan pehely
lapító cinkossá lesz
egy lavinában

legyen ezentúl
súlytalanok mértéke
egy véka pehely

Kiss Eszter

Kárhozott idő

Hullnak a pehelyek
– mint kivert angyalsereg
tördelt fogai.

Kósa Emese

február éjjel
hópehelyek az arcomon –
fehér barázda

január hava
leheletnyi szépségben
lebeg. hóvirág

Kozák Vilma (szusi)

Gondolatpehelyek,
lehullva versek lesznek.
Nincs is szebb halál.

Álmodozhatok.
Csak egy apró hópehely
árnyéka vagyok.

Elmúlik, mi szép.
Sárba hulló hópehely
fájó veszteség.

Kőműves Klára**Tollpehely**

Egyik huzattól
messze elröpül, míg a
másik börtöne.

(ha hó)

Gyöngédségfegyver.
Elillan testmelegben,
megfoghatatlan.

Kreischer-Ruszin Nelly**Metamorfózis**

Kesztyűs tenyeremen eltévedt hópe-
hecskék landoltak. Többségüket to-
vábbkavarta a szél. Mintha menekül-
nének, bújtak csupasz ágak hajlataiba,
megültek a rőt ágakon, száraz levélen.
A földet érőkre pusztulás várt azonnal.
Semmisültek sáros pocsolyában. Néz-
tem a gyönyörű, szabályos rajzolatú
kristály-pehelyhecskéket. Ég magasából,
felhőotthonukból, vízcsepp alakból
fagytak szikrázó csodává. Szél fújta őket
messze, hulltak tenyerembe. Szépségü-
ket csillogtatták, testmelegemtől olvad-
tak, s víz alakban szívódtak kesztyűm
anyagába. Elpárologva onnan, vissza-
tértek felhőotthonukba. A víz örök kör-
forgása.

Hópehely-kristály
vízcseppé olvadt vissza.
Metamorfózis.

Lázár Miklós

Villanó szavak,
fájdalmas múltidézés.
Súly alatt pehely.

Lelik Attila

Szél-táncát lejti
csipkés (j)égszoknyában míg
halálba zuhan.

Marosi Viktória Terézia**Téli pillanatok**

Tóparton elér
Nyári szellő emléke
Most hópehely hull

Éjjeli úton
Hópehelyek forgataga
Didergő lelkek

Mermező Géza

Nyíló virágra
Szálló első hópehely:
Élet és halál.

Az emberélet
Könnyen szállongó pehely
Sors viharában.

Móritz Mátyás

Misanthroposként

Az életemben
kis közhelyek csupán mind
mind az örömök,

hogy mi jó nekem
arra már egyedül is
könnyen rájövök;

ahogy rügyekbe
és hópolyhekké válnak
mind az évszakok,

mint minden ember
olyan vagyok, akár az
ólomablakok.

Nézem az első
hópolyheket mint a sors
szép szabályait,

amit az idő
feltartóztathatatlanul
sárrá alakít;

ahogy táncolnak
sok ezer csapatban a
vasszürke égen,

kicsit úgy érzem
mikor itt hagynak, az lesz
majd az én végem.

Mint a hópolyhek
én sem tudom, milyen cél
felé haladok,

mert megmondhatnád
neked én meg pontosan
meddig maradok;

szerelmünk csupán
pehely, mi elolvad a
kéz melegétől,

nem akarsz talán
békében élni, csak el
futni a széptől?

Úgy érzem magam
mint aki épp lenyelte
volna a holdat,

az érzéseid
márciusi pehelyként
mind-mind elolvad;

ha mellettem vagy,
az örömök mind-mind csak
belőled isznak,

Té, aki vízre
hulló szép hópehelyként
vagy és nem is vagy.

Ólmos pehely vagy,
fagyos láng és tiszta füst,
sorvasztó öröm,

misanthroposként
ha nem vagy velem, magam
mélyen gyűlölöm,

mint hópehely és
árnyéka, találkozunk
végül a földön,

mit is mondhatnék
láss meg valómban, legyél
nekem a börtön.

Mersdorf Ilona**Márciusi hó**

Arcodra könnyként
hull, de mosolyként illan
el egy hópehely.

Mészáros Mária

Bagoly suhan át.
Pehelykönnyű gondolat
sötét éjszakán.

Hópehely szállong.
Nem tudhatja sohasem,
útja merre visz.

Hóvirág alszik.
Pehelypárnára hajtja
fejét, tavaszig.

Nagy István Paphnutius**Teher**

Egy hópehely szállt
vállamra. Mégis, mintha
mázsás súly nyomná.

Öregség

Mit fiatalon
Pehelyként vettem vállra
Most csak vonszolom

Gond

Paplanom tömve
Könnyű libapehellyel
De álmom nehéz

Nagy-Eged Boldizsár

Néma hópehely
Csodás egyszerűségét
Hósrba viszi

Nerhaft Antalné**Szakítás után**

Aláhull a hó,
pehelyek terítenek a
kertre szemfedőt...

Tűnő alakod
hópehelyek függönyén át
már alig látom.

Hulló hókristály
percig se tud megülni
forró arcomon.

Szempillámra hull
néhány kósza hópehely,
könnyként leperreg...

Elszállt bánatom,
pehelykönnyű a szívem,
elfeledtelek!

Ónodi-Papp Tamás

vígan száll alá
pörög forog vízre hull
elolvad ennyi

fekete égből
hullnak alá rémisztő
sűrű sorokban

Pálmai Tibor

Árnyakba öntött
pelyhek körvonalai
zúgnak az űrben...

Hibiszkuszokon
kúszva kúszik egy pehely:
téli kommandós.

Korhadt terveken
selymet sző a télidő.
Pehelypók fázik.

Varjak feketén,
Pelyhek fehéren:
együtt a násznép.

Pergel Antal

Út

Pehelykönnyű lét,
pillangószárnyú álmok,
ólomnehéz sors.

Pivarnyik Anikó

Pehelynyi lélek
utolsó lehelettel
fény felé úszik.

Árva hópehely...
Borzongató hidege
végigfut rajtam.

Megcsillan fénylőn
tar almafa vesszei közt
a kis pehely.

Pintér István Attila

Vízcseppből szobor,
zuhanásnyi lét után
fényanyára vár.

Pongrácz Ágnes

hó-

száguldó fehér
csillag-tündér-tünemény
aztán csak vízcsepp

fény-

pillák közt szűrve
az áldott nap szolgája
szívárvány-színű

Rébb Terézia

Felhők paránya,
kezedbe hull, figyeld csak,
gigászit regél.

Rózsa Iván

Földi lét

Pehelyként lebeg,
Lét és nemlét határán,
Az emberiség.

A Föld

Föld: bolygó-pehely,
Az élő Univerzum
Végtelenjében.

Rozán Eszter

Emlék

Halványkék fényben ragyog a távoli ég,
 aranyszín borítja a tájat. A poros út né-
 ma, rezzenéstelen arccal pihegnek a fák.
 A domboldalon tarka foltok, tehéncsor-
 da nyújtózik az árnyékban. Százszor-
 szépek bújnak elő a fű közül, kíváncsian
 tekintenek a világra. A kanyarban meg-
 pillantom karcsú alakod, szőke hajad
 puhán omlik a válladra. Rád nézek,
 észreveszel, pilleként szökelsz felém.
 Az idő egy pillanatra megáll, szemünk
 összevillan, íriszedben kitágul a világ.

te és én az ég
 puha pelyhében fürdünk
 oly messze vagy már

Sági Erzsébet

Jelet küld az Úr!
 Galambtollat ejt eléem,
 pehellyel üzen.

Saitos Lajos

Pelyhek tánca

Szél emelinti
 pehelykönnyű életed –
 s tovasodorja.

Hópelyhek tánca
 nélkül nem múlik teled –
 legyen fekhelyed!

Cseresznyevirág
 szálldos most hópehelyként –
 légi úttorlasz.

Sánta Hajnalka

Pillantás

Pillantásodban
 elmerülve pehelyként
 lélegzem tovább.

Pehely

Egy pehely rezdül –
 újra kiszökik a fény
 kezeim közül.

Szentkirályi Fittler József

Ragadozó éj.
 Nesztelen pihen a táj.
 Madár pelyhe hull.

Tűnő holdvilág.
 Pelyhekben foszló felhő.
 Ré múlt pacsirta.

Nehéz indulás.
 Pehelykönnyű lelkem vár.
 Fagyos holdösvény.

Szabó Aida (Jampa drólma)

Pehelyvízió

Ólomfelhőből
pehely-csillagok tánca
eget görbíti.

Pelyhek kavargó
fátyla libben, áttetszik
didergő faág.

Hatalmas pelyhek
vízió örvényében
anyám száll felém.

Uszálya lebeg,
megérint pelyhe-ránca,
csonthó lehelet.

Kristályöléből
sűrű pelyhek rajzanak
révült fénynászban.

Patyolat ajkán
pelyhek és jégvirágok;
szabályos szirmok.

Árnyas csókjától
hópelyhek gurguláznak
jaj, csontfagyasztó.

Fürtjéből pelyhek
rubintea gőzében
gyöngyökké csöppen.

Hópehelyálom
cseppekké töredezett
reggel fényében.

Puha suhanás,
gomolygó játszi pelyhek –
mégiscsak itt járt?

Mosolyát, hangját...
mélysűrű pelyhek fedik,
tudatban éled.

Pelyhekkkel takart
ágbog közt piros bogyó,
bőre megborzong.

Szabó Ildikó

apró hópehely
árván hull, majd párra lel
s így olvadnak el

Szilágyi Erzsébet

ólálkodó vég
pehelykönnyű léptei
bennem kopognak

csipkés hópehelyek
hófüggönnyt tép szertesztét
rideg téli szél

havas hegycsúcsok
összefagyott hópehelyeken
napsugár csillan

sárguló pelyhek
fehér női kéz horgolta
csipketerítő

büszke hóember
sejtjeid apró pelyhek –
semmivé olvadsz!

szívet ölelő
tekintetek fényében
pehelyként szállok

pelyhek hullanak
hópihék vagyunk s leszünk
jeges föld alatt

súlyos terheim
pehelykönnyűn röppennek
angyalszárnyakon

Tekse József

Hópihék

Sok apró kristály
gyöngyeiből formáz most
fehér takarót

Terebess Gábor

Két haiku – két zen történet

vihar dúl vagy sem
a saját helyére hull
minden hópehely

Jüe-san Vej-jen mester (745–828) elbúcsúztatta Pang Jünt (740–808), és tíz tanítványát küldte, hogy kísérik a kapuig.

Ott Pang Jün megállt a sűrű hóesésben:
– Csodás egy hóhullás! – mondta.

– Épp a helyére hull mindegyik pehely.

Egy Csüan nevű tanítvány megkérdezte:

– Mutasd, hová hullanak!

Pang Jün az arcába csapott.

az a tollpihe
madárfészek szószékről
ritka nyomós érv

Niao-ko Tao-lin (741–824) ágakból rótt magának alvóhelyet egy fenyőfán, ezért Fészkes mesterként emlegették. Tanítványa, Huj-tung évekig tanyázott a közelében, végül meguntta, hogy mesterétől nem kap semmiféle oktatást.

– Hová indulsz? – kérdezte tőle Niao-ko.

– Hiába lettem zen szerzetes, nem tanítottál semmire. Keresek másik mestert.

– Egy csekélyke zent azért én is nyújthatok – mondta Niao-ko, azzal felcsípett fészkeről egy tollpíhét és feléje fújta.

Huj-tung hirtelen megvilágosult.

Tillmann Pentele

Kijelölt p i h e nő

Pehely egy percnyi
Hely a semmi közepén:
Arra tartok én.

Gary R. Ford

Ki így, ki úgy...

Én, a 67 éves, magasra kapkodva lábamat a hóban, nagy óvatosan lépek le a tornácról, megborzongok, mikor a lucskos hideg a bokám köré csap, és elfintorítom az orrom, ahogy ujjaim a kocsi ajtajának fagyos fogantyújához érnek.

Ő, a 3 éves, kacagva szalad le a lépcsőn, a szűz hóban utat tapos magának, majd egy nagy maroknyi havat a levegőbe szórva, kidugott nyelvvel igyekszik elkapkodni a visszahulló pelyheket.

Nézd csak, kibomlott
sálja csapkod, mint pelyhes
angyalka-szárnyak.

Toakai András fordítása

Tóthné Földesi Ilona

hull a hópehely
ólomszürke palástban
csipkét köt a szél

eszmélet motoz
pehelykönnyű virradat
széttépett fohász

Tsering drolma

Lélek súlya a
mérlegen pehelykönnyű
mégis kővé vált

Valyon László

Ajkadon pihen
egy kósza kis hópehely
Igyuk meg Szívem

Gerlebánat bűg
tépett tollpihe teng-leng
Hiányzol Szívem

Megrezzen a nyár
Hajunkba úszik pelyhe
Öszülünk Szívem

Pitypang-pelyhecske
száll fejem hófehér A
szél elfúj Szívem

Vermuth Attila

Szakura

Melengető hó –
fehérlő fák ontotta
cseresznyepelyhek

Egyensúly

Ujjamon pehely –
hártyszerelmet őriz
nyers lélegzeted

Vermes György

Pehelykönnyű szív!
Legördült róla a kő –
Most lettél szabad!

Vihar Judit

Másodszor Phenjanban

Megkezdődött a második tanév Phenjanban, a tanítás is Pesten, az általános iskolában. A hosszú térbeli távolság lelki eltávolodást is jelentett. Mind a ketten éltük a magunk életét, persze türelmetlenül vártuk a leveleket. A második évben már lehetett futárpostával orszos magnószalagot is küldeni egymásnak, így legalább hallhattam Feri hangját. Neki is örömet okozott, amikor az itthoni vasárnapi ebéd közben megcsörrent a kanál, hiszen Koreában csak az evőpálcák surrogása törhette meg evéskor a csendet.

Tavasszal történt. Megtudtam, hogy hamarosan egy nő előadást tartanak az Operettszínházban. Az egyik legszebb darab, a *Hagoromo*, a *Pehelyruha* kerül színre. A nő az egyik legrégebbi hagyományos japán színjáték, amely a világmindenséget foglalja magában. Japán operának is szokás nevezni, mert van benne zene, tánc, kórus és prózai szöveg, igazi lírai színjátás. A nőben minden illúzió. Amikor nézzük, ráébredünk arra, hogy az élet álom. Azt érezzük, hogy mi, emberek tűnékenyek vagyunk, a körülöttünk lévő világot viszont örök nyugalom lengi be. A *Pehelyruha* című nóból is valami ünnepélyes szépség árad. A mozdulatok sokszoros ismétlődése a tenger hullámainak csapkodását, az éjszakák és nappalok váltakozását sugallja. Ugyanakkor az

ellentétek kettőssége is jelen van: férfi és nő, sötét és világos, hegy és völgy. A szerelmesek ebben a darabban egyszer találkoznak, és utána örökre el kell válniuk. A pehelyruha könnyedsége repíti fel a holdba a lányt.

Ó, *pehelyruha*
röpiás magasba, fel, fel
Hold udvarába

Mélyen megrendített az előadás, gyalog sétáltam haza, s közben édes-bús fájdalom járt át. Amint hazaértem, automatikusan kinyitottam a postaládát. Benne értesítés, melyben közlik velem, hogy Ferinek feltétlenül azonnal haza kell jönnie, nem sokkal a tanév befejezése előtt. Ekkor úgy éreztem: hirtelen özszeroppanok a sok „miért” alatt.

Hulló hó*pehely*
megpihen párkányomon –
s többé nincs sehol

Virág József

Hágcsó

sűrű hóesés,
összefüggő fehérség,
hágcsó az égbe

végtelen világ,
éljük mi bárhol benne,
itt közép e hely

Weisz Attila Róbert

Japán kakasunk
gésa-nyáját tereli
hópelyhek alatt

Kinti hópelyhek
forró teám ízéről
mit sem sejtene

Kezében tartja lapunkat, Kedves Olvasó – hadd higgyük, hogy „nyert ügyünk van” így, mert törekvéseinket megítélheti, s határozhat arra, hogy adójának egy százalékát alapítványunknak ajánlja föl.

Ezt megteheti, ha kedvezményezettként

a **Cédrus Művészeti Alapítványt**

nevezi meg, adószámunk pedig:

18110661-2-41.

Köszönjük.

Fodor Ákos
5 kis zaj-szünet

Derűs vallomás

Azt szeretem, ha
várják tőlem azt, amit
adni szeretnék.

A szfinx mosolya

„Nem szólok *hozzád*.
Jól tudod: ki vagy s milyen –
mért *rám* neheztelj?”

Számvetés

Miért is vágnék
a 8 helyett 9-re?
– Így a leg8abb!

Korrekt futurologiai jelentés

Egészen biztos,
hogy előbb-utóbb ez vagy
az lesz; így vagy úgy.

Vall a Szibilla

Előjelekről
csak utólag látni, hogy
jeleztek. S hogy *mit*.

Németh Péter Mykola

„VisszaHáramoltatott háromkák”

M. Nagy László fotografiáira

Tavaszi Nap süt
a vihar után megtért
nyarak csöndjében.

Virágvasárnap,
pipafüst-illatárban:
Te meg Én – vagyunk.

Múló élete
örvénylő lázában ma
vízjeleket ír.

(Ekszpanzió XXV. > < a Haiku hívógondolatára kiállítva a Dunakanyarban: Verőcén, Szent Ivánkor 2013-ban.)

Szabó Palócz Attila

Alakoskodás

Légy te az, ki ma
elriaszt – remélt jövő
helyett alkonyat

Csillanás

Kristálylepelben
szórtam el szilánkjaim;
hangos fénytörés

Dermedtségben

Zsibbadó háttal
a hideg szobában ül
a dermedt téboly

Folyondár

Táncolj molyokkal,
zuhanj együtt a léggel
– serény folyondár

Időnyitás

Csak gondolatnyi
ösvényen jár már a test;
megnyílt időben

Lelőhely

Porszem a hajból,
a szemedbe dörzsölve
új utakra lel

Sejtetés

Nem a homály az,
ami riasztó, hanem
benne a sejtés...

Juhász János

JÉZUS

Igazság tükre
Szeretet köteléke
Egység jelképe.

Te teremtőm vagy
Én teremtményed vagyok
Te pedig Atyám.

Érdem és erény
Minden romokban hever
Lelkem számúzve.

Fényes napvilág
Földre sújtó fényesség
Láng pillanata.

Csapdosnak felénk
Bűnözön hullámai
Hívót el nem ér.

Sátán órája
Pokollal kezet fogott
Világ ideje.

A szent keresztfa
Nemes tőből származott
Vitt édes terhet.

Isten kezében
Az igazaknak lelke
Békében vannak.

Nem tehet soha
Földnek elvetett pora
Embert boldoggá.

Örök dicséret
Szakadatlan imádás
Neked, Jézusom.

Csudák csodája
Rózsa édes illata
Teremtett világ.

Napsütéses nap
Énekeld, mily jó az Úr
Vezérli éltünk.

Legyen családunk
A szeretet, az ima
Béke otthona.

Biztonságos út,
Ki mindenhová elér
Egyesíts élt.

Dicsőséges Szűz
Bűnösök menedéke
Hozzád fordulok.

A költő írjon verset, a filozófus csiholjon bölcs gondolatokat, ez a dolgok rendje. De a költő időnként belekontárkodik a másik munkájába (szerencsére a filozófus kevésbé követ el ilyen határcsúszást), ő is kipróbálja szikráit a szellem birodalmában. Ebből furcsa dolgok lesznek, többnyire olyanok, amik versnek sánták, gondolatnak bicegősek. Vagy ki tudja...

Én Wong szant hívtam segítségül, neki súgtam, amit a keleti világ észjárásáról gondoltam, Wong szan készségesen a maga szavait adta az én töprengéseimhez. Ez lett belőle...

Wong szan szól...

Az élet: a test és a lélek alkalmi szövetsége. A halál: ennek a szövetségnek a felbomlása. A halál után a test folytatja a maga enyésző-tenyésző létét, de immár kizárólag a biológia törvényei szerint. A lélek megőrzi az egyéniséget, de nem vesz többet magára anyagi formát. Az anyag – örök a maga lélektelenségében és formai változatosságában, a lélek – örök a maga egyszerűségében és anyagtalanságában.

abc

Ha boldogan akarsz élni, gondold végig, hogy milyen halált kívánsz magadnak. Életedet úgy alakítsd, hogy olyan halál felé vezessen, amelyet elképzeltél, amellyel elégedett, sőt boldog lehetsz. Elmédben tervezd meg és éld át temetésedet, válaszd ki leendő sírod helyét, és barátkozz meg vele. Az életnek nem célja a halál, de a méltó halál tartozéka a méltó életnek.

bcd

Szeretem a jó könyvet, a finom bort, a szép asszonyokat. Szeretem a napsugarat és a vonzó, emberi környezetet. A szemben tükröződő értelmet, a hűséget és a kacagást. Amit ezeken kívül szeretek, mind megelőzi vagy követi az elmondottakat. Nagyon sok van

továbbá, amitől undorodom, de még soha nem volt annyi fölösleges időm, hogy ezeket néven nevezzem.

cde

Wong szan szól: – Egy karcsú bambusz hídon kívánok keresztülhaladni a semmi fölött – valahonnan valahová. A hidat emléknék nevezem, ha partot értem, a hátamra veszem és hordozom magammal. A valamit életnek, a semmit halálnak mondom – az előbbit megérinteni kívánom, az utóbbit távol tartani magamtól. Az átmenetet és a részleteket az út során és rögeinek nevezem, kikerülni igyekszem őket.

def

A megbánás a dió belseje, a megbocsátás a dió héja. A kettő csak együtt válik élvezhető gyümölcsé. A macska, amelyik a diónak csak a héját tördeli – összevérzi a mancsát, azután éhen hal. A patkány, amelyik a diónak csak a belét akarja kirágni – ne számítson hosszú életre a macskák között!

efg

A megbánás és a megbocsátás egyaránt elítéli a rosszat: a megbánás a bennünk élő, a megbocsátás az el-

lenünk elkövetettet. De számon kérni bármelyiket csak akkor lehet, ha magunk hajlandóak vagyunk gyakorolni a másikat is. Mindkét érzés azonban a lélek magánügye marad, ha nem válik kölcsönössé.

fgh

Wong szan szól: „Óh, bölcs fededelem, ki vezérel a csigát és a csillagot, jelöld ki szabadságom határait. Engedd, hogy kertem sövényét e határkarók közé ültessem, és boldog leszek. Engedd, hogy magam válaszszam meg a mélység és a magasság irányát, és még boldogabb leszek. De a legboldogabb akkor leszek, ha a magam kedve szerint mozoghatok a koponyám és két tenyerem között meghúzódó, ölnyi birtokon.”

ghi

Ha a szomjazó vándornak vizet húzol a kútból, és a pohár vízbe pár csepp mérget tesz, elmarasztalnak méregkeverés vétkében. Ha a szomjazó vándornak méreggel telt poharat adsz a kezébe, és a pohárba néhány cseppet töltesz a kút vizéből, nem marasztalnak el méreghígítás vétkében. Szomjazó vándor, kínáld meg vendéglátódat a szomjoltó pohárral, vállald az utána ivás kockázatát!

hij

A sebesült tigris verembe esett. A balkezes vadász – miközben örömtáncot járt a verem körül – a tigris mellé zuhant. Most mindketten a verem alján reszketnek, és kerülgetik egymást. Ha a tigris engedné, hogy a vadász a hátára álljon, talán mindketten megmenekülhetnének. Ha a vadász a tigris hátára merne állni, talán mindketten megmenekülhetnének. Tigris és vadász azonban – halálos ellenségek, szó sincs bizalomról vagy

engedékenységről. Mindkettő a másik kimúlásában reménykedik.

ijk

Wong szan szól: – Ha mindent akarsz, semmit se kapsz. Elégedj meg a szilánkkal, amit lehasítottál belőlem! Hogy képzeled, bárki birtokába kerülve lehetnék az, aki vagyok? Lehet-e bárki tulajdona, ami rajtam kívül senkié? Ami önmagán kívül senkié? Zárd a napsugarat a szobádba, hogy ki ne repüljön többé az ablakodon, aztán élvezd: – üldögélj a sötétségben!

jkl

Gondolj arra, egy fél évszázad múlva milyen öreg férfi lesz a fiad, és száz évvel ezelőtt milyen nyalka legény volt az apád. Az a kis törékeny öregasszony a lányod, az a szemreváló fruska pedig a nagyanyád. Nem, a természet mindezt elrejtette előled! De ha fölfedezed vonásaikban az árulkodó jeleket, nemzedékek sorával foghatsz kezet, és életedet akár kétszáz évre is kiterjesztheted.

klm

A folyó fölött, a bambuszhid közepén tanyát vert egy ember. Egyik part lakosai közé sem akart tartozni, hogy a másik partiak érzékenységét meg ne sértse. A két ellenséges part lakói összefogtak hát, és a bambuszhidat a folyóba taszították. Az ember egyik part felé sem kívánt menekülni, szigorúan a folyó középvezetékében evickélt, amíg bele nem veszett a zuhatagba. A kétpartiak helyreállították a hidat, elnevezték a vízbe pusztult emberről, aztán békésen hazamentek, és továbbra is ellenségek maradtak.

lmn

Wong szan meséli: – A Délután büszke volt magára: a bíborszínű fel-

hőkre, a párás hegyormokra és a vízpart csöndjére. Elhatározta, hogy a helyén marad, és ezután mindig délután lesz. Cselekednem kellett! Keresztülmentem a bambusz hídon, és egyensúlyozó botomat a parti cédrusok közé hajítottam. A varjak károgyva röppentek fel, széjjeltörték a csendet, fekete szárnyukkal megháborították a harmóniát. A Délután fölrezzent merengéséből, vállára kapta felhőit és fénydárdáit, aztán futott-futott a közeledő este elől.

mno

Szikrázott a frissen esett hó és csikorgott a fagy. A macska kényesen emelgette a lábát, borzolta a szórét, és elégedetten hunyorgott a ragyogó téli verőfényben. Párja elnyúlva hevert a kandalló előtt, és el nem mozdult a tűzhely közeléből. Milyen egyformák a macskák! – gondoltam, és elmosolyodtam. – A jót és a szépet szeretik!

nop

A madár keresztülröpül a fal fölött, a vakond lyukat ás alatta. Te napokat gyalogolsz távolodva a fal egyik, aztán napokat közeledve a fal másik oldalán, és elkésel mindeközben. Pedig a tudatlan madárnak s a balga vakondnak semmi dolga ott, ahol neked az életedről döntenek. Te nem röpülhetsz és nem áskálhatsz. De kaput csak te tudsz építeni a falon!

opq

Wong szan szól: „Bölcsen rendelkeztek az idő kiszabói, amikor »mit sem tudással« vertek meg, vagyis ajándékoztak meg bennünket, percéletű földlakókat! Ha tudnánk előre, hogy nevezetes ember lesz a fiunkból, bizonyosan nem akarnánk időben meghalni. Ha tudnánk előre, hogy címeres gazember lesz az unokánk-

ból, bizonyosan nem akarnánk megszületni”.

pqr

Télre a lomb televény lesz, tavaszra a televényből újarasrad a lomb. Ha ügyes vagy, átéled a lomborsort és át a televénykort, ha okos vagy, emlékezetedben megőrzöd az időt, amely éppen túllépett rajtad. Ha pedig bölcs vagy, a megújulás örök képességét fejleszted ki magadban.

qrs

Fölragadta a sündisznót a sas, vite a felhők közé. A tüskés addig ficánkolt, míg tüskéivel megdöfte a sást, a sas elejtette, a sün pedig a földre zuhant. A zuhanástól elszédült, az ütéstől elkábult, a tüskék a saját testébe fúródtak – szóval alig lézengett a nyomorult. Aztán mégis elmosolyodott: – A sas eszén is túljártam, repültem is, mint sünök csak ritkán, mégis élek, most már akár meg is halhatok! – gondolta. De azért inkább azt a mozdulatot próbálgatta újra, amellyel kiszabadult a sas körme közül.

rst

Az embernek hegyek között kell járnia, hogy érezze, nem porszem ő a világmindenségben. A hegyek soha nem mennek le a völgybe, de az ember – kinnal, verejtékkal – képes följutni a csúcsra. S ami talán még nagyobb dolog: utána képes megfordulni és visszatérni a völgybe. A legnagyobb dolog azonban, hogy emlékezik a mászás kínjaira, a látvány fenségére és a megpihenés boldogságára.

stu

Wong szan szól: – Hogy elégedett vagyok-e? Hiszen barátságból süt rám a nap, a vizesés meg nem szűnik szépeket mormolni felém, a galago-

nyabokor pedig legutóbb is utánam nyújtotta egy pirosló ágát. Ja, és tegnap olvastam egy ritka szép verset! – Hogy elégedett vagyok-e? Hogyan lehetnék? Még mindig nem épült föl, itt belül, az aranykastély és a márványpalota, amelyet gyermekkorom óta tervezgetek. És továbbra is várom, hogy minden hűtlen barátom bekopogjon a házamba és elfogyasszon velem egy pohár bodzabort.

tuv

A struccmadárról mondják (nálunk nem él ilyen), hogy veszély esetén fejét a homokba dugja. Okos madár. A fej ér legtöbbit a struccon, meg az emberen is. Ha ezt megvédi, túlélheti a támadást, még ha a tollát-szárnyát meg is tépik. A homokba dugott fejű struccot az üldözők még akár bokornak is nézhetik, és elszaladnak mellette. Ha a strucc magasra emelt fejét meglátják, aligha viselik el a fejet, amely az övékéénél magasabb. Mert a strucc magasán hordja a fejét.

uvx

A mi országunkban égbe nyúló csúcsok vannak, afféle Himaláják. Ezért a közönséges hegycsúcsokat nem is nagyon vesszük észre. Jó tudni, hogy vannak égbe nyúló ormaink, ők a mieink! Rettenetes tudat, hogy égbe nyúló ormaink vannak, így aztán hiába húzzuk ki magunkat, törpék maradunk mellettük. Nem kell föltétlenül megmászni azokat a csúcsokat, elég föltekinteni rájuk. És a tudat, hogy képtelenek vagyunk megmászni őket, és a csúcs aljából szégyenszemre vissza kell fordulnunk a levegő ritkasága miatt?

vxy

Majd Wong szan tovább szólt: – Nem születünk mindannyian csúcsmászonak. Ki csodálná a csúcsokat,

ha mindenki számára könnyűszerrel elérhetőek volnának? Sokaknak jó, és sokszor jó a csúcsok árnyékában megmaradni. Felfogják előlünk a szelet és a perzselő napot. Miközben tudjuk, hogy a saját csúcsaink árnyékában ülhetünk! És vajon ugyanolyan szelek fújnak-e a csúcsokon a csúcslakóknak, mint a völgyben a völgyben maradtaknak?

xyz

Egy időben minden nőt szépnek találtam. Vagy inkább: minden nőben meg akartam találni azt a szépséget, ami miatt minden nőt szeretni lehet. Mert minden nőt szeretnek – valaki, valamikor, valamiért. Ezt a szépségkereső törekvésemet sokan nem tudták megbocsátani. Főként a többi nő.

yza

Barátaim unszolására ültem a horgászbót mellé. A horgot lefejtettem a zsinór végéről, nehogy a hal fölsebbeze vele a száját. A csalit azonban ott hagytam a zsinór végén, hadd egyen valamit az a szegény állat. A halak továbbadták egymás között a veszélytelen lakoma jó hírét, és odagyültek körém. Nézegettem pompás fölvonulásukat és mohó falatozásukat. Csodálatos délutánom volt a horgászbót mellett!

zab

Wong szan szól: – Az én haikuimat ne öljétek meg gyorsolvasással, ne végezzetek rajta átlóirányú szemmozgást. Szonettjeim nem baleseti jegyzőkönyvek, sem termékkatalógusok. Jelzőim olvastán sóhajtsatok, jelképeimnek tisztelegjétek. Ha az alkonyi vízesést halljátok versemben, sétálva folytassátok az olvasást. Könyvemet belső zsebetekben hordozzátok, a szívetek fölött.

Lukáts János

Hajdanában ég és föld

Régi regék japánból (Részlet)

Varga Imre verses feldolgozása

A Kazár Lajos fordításában és magyarázataival Ausztráliában 1982-ben megjelentetett *Kodzsikit*, vagyis a *régi történetek feljegyzéseit* évekkel ezelőtt olvasva éreztem először késztetést arra, hogy a japán regéket és mondákat versbe írjam. Öt és hét szótagú, ritka rímelésű sorokba kezdtem áttemelni a tudományos kutatás számára készült prózafordításokat. Később forgattam népszerű kiadásban megjelentetett prózai átírásokat is, ezek is segítettek az epikus történetek tisztázásában. S néhány olyan motívum is biztatott, amely a magyar népmesékben is föllelhető (pl. a kígyóverem, a szűz lányt követelő sárkány). A japanológus Chamberlain írja a *Feljegyzésekről*: „bármely más könyvnél hűségesebben őrizte meg számunkra az ősi Japán hitregéit, szokásait, életmódját, nyelvét és hagyományos történelmét. Valójában a Kodzsiki a legkorábbi hiteles, összefüggő irodalmi terméke az emberi nem azon nagy részének, amelyet majd turáninak, majd szkítának, majd altajinak neveztek, és legalább egy évszázaddal megelőzi India nem árja eredetű népének legrégebb megmaradt irodalmi termékét. Rövid idővel a Kodzsiki leírása után a legkiemelkedőbb megkülönböztetett japán nemzeti vonásokat eltemette a kínai kultúra ráterülő tömege...”

Verses feldolgozásom a serdülőktől a felnőtt korosztályig szól, s remélhetően megtalálja a maga olvasóit.

A világ keletkezése

Hajdanában, danában,
az Ég és a Föld
gyöngyszínű ködként
forgott, kavargott,
név nélkül, alakatlan.
A világot alkotó
s formáló erő,
teremtő zengés
ennek a ködnek
mélyében rejlett.
Az ős-kavargás
könnyebbje fölszállt,
súlyosa alámerült.
Az Ég és a Föld
elvált egymástól,
a nehéz s könnyű
el- s szétszakadtak.
Elvált a súlyos

a súlytalantól,
a mozgás elvált
a nyugalomtól.
A fényes föl-föl,
s szállt le sötétje.
Ég meg Föld között
szép Lebegő Híd,
fényes szivárvány
megteremtődött.
S e hídra leszállt
álomi lágyan
Izanági istenúr,
s Izanami istennő.
De a Föld ekkor még mind
láp és mocsár volt,
nem volt még tenger,
sem szárazulat –
iszapos vizek,

mocsár mindenütt.
 Izanági lándzsáját,
 az ékköves Nuhokót,
 a csudás égi fegyvert
 jól megmarkolva
 kavarta, gyúrta,
 köpülte, túrta
 a nagy sártengert.
 Végére szétvált,
 külön a víz, sár.
 A teremtő úr
 lándzsáját kiemelte,
 kavaróját kivette.
 A sárból kivéve
 aranyhegyéről
 egy csöppnyi latyak,
 né, alápottyant!
 Majd keménnyé dermedve
 apró szigetté,
 pöttömnyi földdé
 szikkadt-száradott.
 Az Úr, Izanági
 és női társa
 e kis szigetre szálltak,
 emeltek ott nagy házat,
 szép palota formájút,
 számos szobával;
 s itt összeházasodtak.
 Kertjükben faoszlopot,
 mennyekbe törőt,
 eget karcolót,
 fenséges-szépet
 fölállítottak.
 Aztán körbekerülve,
 körét kijárva
 házasok lettek;
 egyikük jobbra indult,
 másikuk balra,
 s amikor találkoztak,
 örömmel szóltak:
 – Asszonyom lettél!
 – Már férjurasom vagy!
 Majd Izanámi
 szült egy szigetet.
 Tojóákicu
 lett ennek neve,
 vagy: Nádmező Középföld.

Szép zöld szigetet szült.
 S megszülte a másikat,
 s a másodszületőjének
 Ijo lett neve,
 Lakályos Kisföld.
 Majd Cukusi szigetét
 s Ávádzsit szülte –
 harmadszor- s negyedszerre.
 Aztán Okit meg Szádót,
 ikerszigetként,
 őket egyszerre
 hozta világra.
 Majd Ko és O szigetét
 fialta együtt
 az istenpáros.

A tengerbe merülve,
 majd a víz fölé bukva,
 fürdőzve, lubickolva,
 Izanámi ősiszen
 szellemeket teremtett.
 Megszülte a hegyek lelkét
 s megszülte a folyókét.
 Megszülte a fűt s fát,
 felhőt, esőt is.
 Így szülte a kő
 meg a termőföld
 képét, eszméjét.
 A szél szelleme szelet,
 a hegyé hegyet,
 a folyóé sédet s folyót,
 a fáké fákat,
 fűé fűszálat,
 a felhő lelke felhőt,
 esőé záport teremtett,
 a mocsár szelleme
 pedig lápot meg nádat.
 Opojama Tuminó
 lett a hegyek királya,
 No Dutinó a mezők
 teremtő lelke.
 Földi s égi barlangok,
 mennyei s földi mezők,
 szakadékok, horhosok,
 vízpára és köd,
 szorosok, völgyek
 is létrejöttek.

De valami hiányzott.
 A teremtés nem látszott,
 sötétben rejlett,
 még fénye nem volt.
 Felesége melltükrét
 jobbjaival felmutatta
 Izanági úr,
 s ebből lett a Napocska.
 Izanámi melltükrét
 a Teremtő Úr
 baljaival felmutatta,
 s ebből lett az ezüst Hold.
 Mindkettő ép kerek volt,
 hibátlanul szépséges.
 Jóságos asszony a Nap,
 szíve melegen fénylett.
 Fákat s füveket
 anyásan dédelgette,
 szép zölddé felnövelte.
 De a Hold hideg szívű,
 vad, zordon úr volt.
 A Nap meg a Hold
 váltakozva, testvérként,
 árnyék nélküli
 fényvel sugárzott.
 Gondozgatták a fákat,
 a füveknek illatot,
 virágoknak színt adtak;
 zöldek voltak a dombok,
 tiszták a hegyek,
 könnyűk a felhők.
 A népes szellemeknek
 kellett étel-ital is,
 s megszülte Izanámi
 az ételek istenét:
 Úr Ukemócsit.
 Egyszer a Hold megleste
 kíváncsin Ukemócsit,
 hogy teremti az ételt,
 a bő táplálék,
 vaj', hogyan készül.
 Láta: a fényt csócsálva,
 port meg földet megrágva,
 ős Ukemócsi
 kiköpte-hányta
 és -ürítette.
 – Így készül hát az étel! –

fortyant föl a Holdisten.
 – Éj, az ördögbe!
 Mivel étet ez minket!
 Példátlan! Tűrhetetlen!

S azzal, supp, kardot rántva,
 Ukemócsira rontott,
 és diribre-darabra
 szabdalta-vágta.
 Rögtön a Napasszonyhoz,
 égi társához futott,
 imígy méltatlankodva:
 – Nem hiszem, ha nem látom,
 hogy Ukemócsi
 szörnyű gazember.
 A port s földet megrágva,
 aztán kiköpvé
 vagy kiürítve
 készített ételt.
 Mily vérforraló!
 Halálba küldtem.

A Napistennő
 haragra gerjett.
 – Ilyen garázdát,
 még ily bolondot!
 A mi ételt adónkat
 nem szétszabdalta!
 Mi lesz most velünk,
 mondd, ki ad ennünk?
 Hideg vagy, Hold, és gonosz!
 Látni sem óhajtalak!
 Fordítsd el arcod,
 s távozz is innét,
 többé ne érints!

A megszidott Hold
 lehajtott fejjel
 búsán, könnyezve,
 harmatot ejtve
 a hideg földre –
 el is bujdosott.
 Ekkortól a Nap
 csak napközt mutatkozott,
 a Hold csak éjjel,
 sötétben osont elő.
 S ha ritkán találkoztak,

a Hold arcát elfedve,
félősen eltakarva,
kikerülte a Napot.
Innentől fogva,
a Holdúr arca
hol látható egészen,
hol meg takarja
negyedig-félig.

Ősisten, Izanági,
hallva, hogy Holdúr mit tett,
futárt menesztett nyomban,
Ukemócsit megnézni,
holttestét megszemlélni.
Amit a futár látott:
szerteszabdalva:
diribdarabban a test.
Ukemócsi fejéből
madarak s vadállatok,
szemöldökéből
meg selyemhernyók
teremtődtek bőséggel.
Szeméből köles pergett,
köldökéből rizs hajtott,
zöld rizspalánta,
gyomrából lett a búza,
veséjéből a szója.
A futár iszákjába,
rakva tarisznyájába
a magvakat mind,
az ősök elé vitte,
Izanági és párja
elébe tette.
Ők a földre ejtették,
talajra leengedték.
A búzát földre szórták,
majd a kölest is;
a vadakat szétengedték,
rengetegbe terelték,
nagy mezőkre kivitték.
Termett gazdagon

köles meg búza,
szaporodtak a vadak,
folyókban halak
s az égi madarak.
Volt már bőséggel étel,
de nem volt még tűz
sütni és főzni.
A tűz még az égben volt,
az ósaszony testében,
Izanámi méhében.
S így ő hozta világra
a Tűz Istenét,
Pinokagu Tutinót.
De a tűz megégette
combját meg ölét.
Lázában Izanámi
tűzhányókat szült,
tüzes sziklákat
lökött világba.
És szülő vajúdása
lett az ő haldoklása.
A föld is belérendült
háborgott és morajlott,
míg Izanámi
istenasszony haldoklott.
A halottat férjura
a hegyekbe cipelte,
Piba lejtőjén
egy nagy barlangban
könnyezve eltemette.
Hazaérve a tűznek,
rövid kardjával –
Nokagu Tutinónak –
a fejét vette.
Hová a tűz vére hullt,
szikla repedt s megindult;
ami a földre ömlött,
nyomában szurdok támadt,
az égen vad villámként
tombolt, morajlott,
elharapózott.

Suhai Pál

Egynéhány limerik

Volt egy lány, úgy hívták, Kati,
merészen azt találta ki,
mindegy, hogy enyém-e,
enyém a szépsége:
szememmel legeltetheti.

★

Volt egy nő, úgy hívták, Pina,
ütemre mozgott az ina.
De nemcsak Tamásnak,
bárkinek... de másnap:
táncos volt. S jobb, mint a pia.

★

Volt egy leány, neve szerényen Rűfke.
Mondtam neki: „A nadrágod vegyük le!”
„Verstehe nicht!” – aszongya,
s hogy épp a cűg a gondja.
De hisz ezért! „Ich fülle deine Lücke.”

★

Volt egyszer, hol nem volt egy szép szűz, neve Ria,
szebb volt, mint legszebbik varjúja, kanárija.
Ha olykor kitakarta,
megszólalt a kalitka:
„puszi a, puszi a, puszi a kamáslira.”

★

Volt egy nő, úgy hívták, hogy Enikő.
Álmos volt, azt hitte, alhatik ő.
De férje nem hitte,
jól megkettyintette,
majd így szólt: „Ilyen a nő, üsse kő!”

Mario Chini

a haiku

Három verssorban
teljes költemény, s talán
egy teljes élet

Edoardo Sanguineti

1.

hatvan holdkorong:
egy haiku szirmai
ajkaid között

2.

újbor-kóstoló:
meleg habot ízlelek
szádban, nyelveden

3.

fehér papírlap:
mint apró lábad-nyoma
frissen hullt hóból

Szénási Ferenc fordításai

Mario Chini (1876–1959) költő, irodalomtörténész, muzeológus, egyetemi oktató. A provanszál és a kínai irodalom tanulmányozója és olasz fordítója. Saját haikuit *Attimi* című verskötetében publikálta.

Edoardo Sanguineti (1930–2010) költő, író, tanulmányíró, színpadi szerző, egyetemi oktató. Az olasz neoavangárd egyik vezéralakja és világszerte ismert szerzője. A *Gruppo 63* alapító tagja. Legismertebb műve a *Laborintus* című poéma.

Alexa Rudolph

A gesztenyék alatt

Ha a napok még melegtől s langyos szelektől roskadoznak,
ha még vonakodnak a levelek
s nem és nem és nem adják fel nyári helyüket,
ha elfáradtak ugyan már, de még nem halottak,
mint az öregek, a férfiak,
ha hallgatagon
összecsukható székeken ücsörögve a gesztenyefák alatt
csikket görgetve sárga körmeik között,
szemüket a földre szögezik,
éppen arra a foltra, melyet lábukkal tüzesre kapartak.

Ha a napok még virágoktól s színektől roskadoznak
s ha aztán hirtelen mindennek foga támad,
akkor ideje sapkát és csizmát húzni
s remélni,
hogymint csak jövőre kell, jövő-jövőre a sapka, csizma –
inkább egy maréknyi meleget
s langyos szelet kellene befogni
és zsebre dugni,
és zsebkendőbe göngyölni, és nem beletüsszögni,
inkább folyini hagyni a nyálat
a szánkon,
mint a gyerekek,
akik köpnek arra, mi a szép, mi a látszat,
még ősszel is,
amikor a napok még melegtől roskadoznak,
langyos szelektől, virágoktól s színektől,
és azt ajánlják a rádióban,
hogymint oltassuk be az öregeket és gyerekeket influenza ellen,
a sárga körműeket is és a sapkátlanokat, és akiknek
nyála elcsöpög a végtelenbe.

Nem kellene csodálni,
ha az öregurak egy szép napon csendben
összecsukják székeiket és olajra lépnek.
Mert eljönnek újból,
még ha egyik-másik nem éli is túl a telet –
akkor majd más jön el,
mint a levelek – jövő ősziig.

Jó reggelt

Még egy csöpp éj hevert a szobában:
alvástól pihegett az ágy,
amikor a szemétszállítás reggeli részlege
megkezdte a bio-kukák tisztogatását.

Lábamon, mind a négyen kikecmeregtem a fürdőbe,
beröföntetem a villany-fogkefét,
semmi boldogítót nem észleltem a tükörben.
Jó reggelt, élet!

Jövünk megint

Egy marék utolsó bokros gyümölcs leszedve,
egy szál elfeledett rózsza lemetszve,
megfordítva a kerti asztal,
üres a ciszterna,
behajtva minden spaletta –
utazzon szabadságra a nyári lak!

Bólintottak a tehenek,
intett a paraszt,
a ház körül elsepert a szél,
utóbb arcunkba nevetve –
jövőre akkor ugyanitt!

Csak két pillantás még, hátrafelé:
látod, ott maradt utánunk egy szem alma!
Bokrok, csupa rozsdá és sárgaság,
táncoló füvek,
fakó utak,
és a fal! Nézd, hófehér!

Báthori Csaba fordításai

Alexa Rudolph (1949–) német költő-, festő- és performansz-művész. 1986-tól 2006-ig elsősorban festői tevékenységet folytatott, azóta két prózakötetet publikált. Verseskötete 2014 februárjában lát napvilágot *Röviden szólva* címen.

Jurij Mamlejev

Egyszerű ember

Az ember általában sikertelen. Az én sikertelenségem abban áll, hogy nem váltam istenné. Igen, igen, istenné, halhatatlanná, emberfölöttivé. Csak két napig élhetek még (már csak ilyen a tudományos előrejelzés), és negyvennyolc óra alatt az ember nem tanul meg istenné lenni.

Két nap. A többire köphetek.

Mindennek vége.

Ülök Münchenben a kis étteremben és csak múlatom az időt, elvégre két napról van szó, a két legutolsóról, és észveszejtően húzódnak. De mit tegyek, kivárom. Salátát rendeltem, meg három müncheni sört. Szeretem a müncheni sört, árad belőle az egyszerűség. (Végső soron egyszerű volnék jómagam is.)

Ami pedig a világot illeti – ott egye meg a fene. A Münchenjével, Rio de Janeirójával, New Yorkjával és egyéb semmiségével együtt.

Hát jó, az életem nem hozott sikert (abból az okból, amit már elmagyaráztam), de ezeknek a lényeknek, embereknek, ahogy mondják, egyáltalán nem is volt életük. Úgyhogy nem is tudtam mit választani a kolbászkákon, salátákon, gépeken és sörön kívül.

De valahol azért szeretem őket.

Kiváltképp az asszonyokat. Mégiscsak az ő nemükhöz tartozom, mármint az emberi nemhez. És itt a bökkenő. Például valamennyi buddhista írásban szerepel, hogy embernek születni – nos, ez a legnagyobb siker, ez egyszer adódik testet öltött alsóbbrendű lények milliói közepette, a számtalan buja rovartól a pusztaságba üvöltő démonokig.

És lám, nem értek egyet.

Mi az ördögnek ez az emberként való testet öltés, amikor az emberek kilencvenkilenc százalékának hiábavalóan múlik el: aludt, evett, lökött egyet-egyét, dolgoztatott, és aztán sírba került. Mennyivel jobb ez a rovarnál? Bár az egész mai nyugati civilizáció ezen nyugszik (vagyis a fiziológián). Különben a pokolba vele, az ilyen civilizációval – teljesen mindegy, hamar kimúlik, mint a patkány, amely saját lététől fulladozik.

Sajnos engem már semmi sem érdekel.

Hisz már csak két napom maradt hátra.

És ez alatt az idő alatt nem tudok istenné válni.

Emberként létezni pedig már iszonyodom.

Ettől függetlenül, ismétlem, valahol szeretem ezt az utálatos fajt, amelybe az ördög születni kárhoztatott.

Kiváltképp szeretem az asszonyokat.

Itt – ebben a sörözőben – mily sajátosan érzelmesek, csaknem élők, eltérően a város többi sok tízezernyi lakosától.

Vagy talán lázálomban leledzem, és azért tűnik így?

Már megittam két korsóval ebből a szép sörből.

Az asszony itt édes, lágy, telt, és nagyok a keblei.

Hogy a lelkükben mi van – ha egyáltalán van lelkük –, azt nem tudom.

Ám néhány mai nyugati teológus határozottan elveti ezt a középkori babonát a lélekről, és általában annak halhatatlanságáról. Elvetik magát Istent is, miközben továbbra is a teológia professzorai.

Nos, Isten segítségükre van. Azt teszik, amiért jól megfizetik őket.

Nekem személy szerint az egyszerű fehérnépek a sörözőben sokkal inkább tetszenek, mint ezek a hittudósok.

Újra ismétlem – az, hogy nem sikerült halhatatlanná, földi istenséggé lennem, csak azért van, mert nem ott öltöttem testet, ahol akartam, hanem e hanyatló emberi nem közepette.

És álljon más a hajdani írásokban az emberiségről – azok nem más embereket és más időt vesznek számba.

Na, és ezzel e komédiának vége.

Mérget öntöttem az utolsó korsó sörbe, és előre élvezem...

Ám ez rothadó, bűzlő emberi test... Én valahogy ismét összefüggésbe hoztam azzal, hogy ebbe az emberi nembe születtem – Uramisten, mennyire elegem lett belőle! Ugyanazt a gondolatot rágom.

Úgy tűnik, kiszáradva – ha az Isten megadja – nem tartozom már hozzá.

És mégis, és mégis...

És tessék, most nézem őket, ahogy eszegetnek, nézelődnek, isszák a sörüket. Asszonyaikat, akiknek a szeme jobb, mint a férfiaké.

Na és akkor mi van? Lehet, hogy kicsivel jobb. És akkor mi van? Uramisten, mennyire elegem lett belőlük, a könyveikből, a sörükből, a vallásaikból... Azt mondják, hogy én – lelki emigráns vagyok. Az egyik nagymamám orosz volt, Oroszországból való, a többi ősöm – idevalósi. De hisz itt születtem, Nyugaton. És nem ismerem Oroszországot. Minek ez a beszélgetés? Egy óra múlva, vagy még korábban, igazi emigránssá válok. Itt az ideje, bizony itt van!

És mégis. Csak egyetlenegyszer jártam abban az országban, Oroszországban. De vajon kevés ország van a földön – Japán, Olaszország, Luxemburg Belgium? De Oroszország egészen más. Nem egyszerűen csak ország. Megéreztem ezt, amikor még csak épphogy megérkeztem oda. Csak egy hétig voltam ott. Egy hétig életem évtizedeiből.

Semmi baj, semmit nem értettem meg ott. Nos, vannak emberek, vannak városok. És hirtelen egy szörnyű perc. A városon kívül voltam, az erdőben. A természet az meglepett bánatával, ám valamiféle földöntúli bánattal, a természet egész egyszerűen távoli és titokzatos erők jelképe volt. És hirtelen az erdőből egy tizennégy éves leányka tűnt föl. Megviselt volt, a szeme alatt kék folt, némi vér, húzta a lábát. Lehet, hogy megerőszkolták – ez bárhol előfordul –, vagy összeverték. De nem ijedt meg tőlem – az erdőben egyedül lévő tagbaszakadt negyvenéves férfitől. Gyorsan szemügyre vett, és közelebb jött. És a szemembe nézett. E tekintettől elállt a szívverésem, s a dobogást végtelen szeretet, kétségbeesés és... elidegenedés miatti görcs követte. A leányka megbocsátott nekem e tekintettel. Megbocsátott mindenért, vagyis az ember mérhetetlenül undorító mivoltáért, minden gonoszságért és méregért és a véréért, és ezekért a verésekért. Nem mondott semmit. És továbbment az ösvényen, amely a láthatárig tartott. Maga volt a föltámadt Oroszország.

Körbenéztem. És hirtelen világosan megéreztem, hogy – egyetlen lélekbe hasító alaktól – ebben a szegény, elszigetelt természetben, ezekben a távoli házikókban és templomban, ebben az országban célzás rejlik arra, hogy sohasem lehet teljes egészében megérteni és hogy az egész világ határaiig terjed...

Nos, rendben, ezzel vége. Aztán Nyugatra visszatérve forogtam a szokásos emberi kerékben: pénz, értelmetlen munka, gyöngelméjú ordítozás a tévében, alkohol. Valahol az országban homoszexualitás. Számlák. Metró. Stressz. És aztán – ez a betegség. Gondolom, csak két-három nap van még hátra, s így alig mozgok. És most – szervusz, mérgezett sör! Pontot teszek rá, és iszom... Íme, a betűk is elmosódnak... Már szinte nem is tudok írni.

Ég veled, csúnya világ!

Arató János fordítása

Jurij Mamlejev 1931-ben született Moszkvában. Filozófiával foglalkozott, avantgárd és ezoterikus írásai a rendszerváltás előtt nem jelenhettek meg. 1974-ben az Egyesült Államokba emigrált, 1983 óta Párizsban él. Novelláját *Konyec veka* (A század vége, Moszkva, Vagriusz, 2003) című kötetéből fordítottuk.

Alekszandr Iljicssevszkij

A veréb

Az ablakpárkányra ült egy veréb, szök-décselt, elnézdegélt, rázta kis fejét, és csőrével vágott egyet az üvegen. Aztán közelebb szállt – és beröppent. Kuljusa behajtotta a kisablakot, megragadta a törülközőt, kergetni kezdte és leütötte a lóca mögé.

Kitekerni a nyakát, mint egy tyúknak, nem sikerült.

Kettészakította hát, letépte a fejet, mint száráról a virágot.

Sötét nyilallás tört elő a füléből, elárasztotta a szemét.

A fájdalomtól négykézláb mászva az oldalára feküdt és ájultan elcsendesedett – megpihenni.

A fej nélküli veréb verdesett még egy kicsit a szárnyával, összerándult, jött még két vérpiros csepp a szalmaszálnyi gégeből – majd az oldalára dőlve ő is elcsendesedett.

Iván a kályhától meredten nézte. Teljes szürkületig, moccanás nélkül, csak nézte fekvő anyját, a verébcsőrt, a kékesszürke hártáival félig eltakart szemét. Megfeneklett gyöngyszemként tündöklött anyja véráztatta tenyerében. Iván időnként elmerült e verébszemben – annak csupasz, hajlékony faágon hintázó, szeles, szürke fényű világában; a hintázástól rosszul lett, a merülésből felbukkant – és újra látta a szobát, melyet magasan elöntött a fény, látta csendesen fekvő anyját és az arcán kúszó fényugarat, a poros ablakot, a sövényt, a fekete utcát, s mögötte a sztyeppet.

Alkonyatkor anyja felocsúdott, felült a padlón. Ránézett fekete tenyerére, a madárfejre, és nem mozdult.

A hideg, bíborvörös sztyepp – mint a szárazér mögül az égbe vájódó

szárny – meggörbülve magába fogadta a hosszan tartó szelet. Majd a szél, elcsitulván, elment a horizonton túlra, nyomában a véráztatta napnak, mint palástja a cárgyilkosnak.

A fénylő tarlón a lejtő mentén hosszan gomolygott az első, érdes és apró szemű hó deres foltja. Észrevétlenül szóródott le, mint a por a tárgyra, a mozdulatlan, kalászszálkás, hullámos felhők félelmetes toronymagásából. Ezek az óriás alkonyi felhők egyszerre voltak hasonlatosak vörös homokdúnékhoz és a gerinc mentén szétbontott, kemencében sült, füstölő halhús mintázatához is. A homokdúnéket Asztrahánba menet látta Kuljusa, ahová a férje halért vitte őt magával – a homokhullámok tarajai füstölögtek a szélről. És múlt éjjel váratlanul megjelent álmában a hal, jóllehet hosszú idő telt el azóta, hogy már nem álmodott étellel.

Nem úgy az első két hónapban, amikor az étel egy hóhérnál is jobban gyötörte őt álmában! Hol a leánytestvérei hoznak húsvétra óriás ünnepi pirogot és belsőségekkel töltött kalácsot. Hol ő maga süt ki egy kis cukros pampuskát, és leülteti egymás mellé a gyerekeket – torkoskodni, rá forró somfőzetet inni...

Ezután meg – mintha elvágták volna. Az álmai üresek lettek, akár a szántóföld betakarítás után.

Éppen álmodott is most vele. Egy lovas állt a dombon, fekete sziluettként a nap protuberanciájában. A ló a fejét rázva vitte lovasát, topogott hol ide, hol oda, és a pofája alól a sugarak lándzsája vérpiros feketeségként hol

az ornyergébe hatolt, hol megkönyebbülésére kihullott.

A tarló szúrta a testét mindenütt. Estében magával rántotta Ivánt, belenyomva őt a földbe, és épphogy ki nem szúrta a saját szemét – egy durva, rövid szár véresre sebezte a szeme alatt.

Leküzdhetetlen volt a vágy, hogy beáramoljon a földbe, teljességgel megadja magát hidegségének; mindez összeforrt a férje utáni vágyakozással. A hajléka volt ő neki, érezte őt ott messze, a földben, ahogyan a vessző érzi a vizet – hideg volt, fekete, de őneki szeretett rokona, hatalmas, erős, mint maga a halál.

Eltemetnie nem sikerült, az utcán ájultan esett össze. Októbertől kezdve már járták a házakat, elvitték őt is. Csak egy napig feküdt ott, nem tudott betelni vele. A gyerekek másztak rajta, játszadoztak, ébresztgették az apjukat, cibálták az orrát. Megjöttek, a karjánál fogva leráncigálták a tornácról. Ő nem engedte, de hogyan is birkózhatott volna meg velük? Belekapaszkodott a férjébe. A beszolgáltatási bizottság emberei elkergették: elég nehéz már így is. Elvitték az udvaron át a kertkapun túlra, odafektették a sorba, a többi hullához. Rábámult a halottakra, senkit nem ismert fel. Elnehezülten, magába roskadva körülnézett. Ugyanaz a szekér volt – faragott, festett dorongokkal –, amelyen hozzájuk Kopilov a terményt lefoglalni el-eljött. „Nesze, fogja csak – mondta súgva olyankor –, itt van a gabonája! Itt van, ni, a maga lefoglalnivalója! Mi az, tán nem ezt kereste?”

Leült a sárba, a szekér elgördült, de a kocsis kiáltott, „hóha”, visszafordult és ránézett:

– Hé, te parasztasszony, tán odafekszel az urad mellé? Minek gyötröd magad?

A lovas nyitott tenyere alól a sztyepet kémlelte; korbácsával a csizmája szárát csapkodta. Végül meglátta őket. Nehézkesen odaléptetett. Már itt van, egészen közel, a mellével a földön keresztül hallani is a léptét, de a ló nem áll meg, egyenesen rájuk lép, a csípőjét, a lapockáját, a fejét tapossa – és a feje kövér feketeföld-rögökre hullik.

Akkor éjjel azért álmodott a halál, mert alkonyatkor már harmadnapja álltak, nem vonultak tovább ezek a hullámos homokdűnékre emlékeztető, hatalmas felhők. Felnézett rájuk, és látni vélte, amint férjével e narancsvörös buckákon Jenotajevkába tartanak. Hol lefelé baktatnak, egyetlen lépéssel derékig süppedve a homokba; hol meg hosszan mennek felfelé egy kemény emelkedőn, a kalmüköktől kapott zsákokkal – halért, azt fürkészve, mikor tűnik fel a horizonton egy falu, egy templom, az erdős, ártéri Volga-part. A zsákokban préselt olajpogácsa-szeleteket hoztak az olajüzemből csaléteknek. Amikor megérkeztek, Aljosa még aznap ráakasztotta az örvényben az olajpogácsára az ő első, félpudós vadpontyát, melyet a hőségtől gyötrődve egy egész óra hosszat fárasztott. A zsinór a gombolyagról már teljesen letekeredett, remegett és cikcakkban szelte a vizet. Aztán a halfogó hurokba vezette, a zsineget a kopolyúk alatt sajátos módon átfűzte, nehogy megfulladjon – és időnként a karócskáról leakasztotta és a sekély vízben megsétáltatta, ahogy a kiscsikót szokás. A vége felé meg – az agyagban megsütötte. Haj, micsoda szépség tündökölt akkor körös-körül: szerte a homokon és a vízben ötrubeles nagyságú pikkelyek naptól rőt torlata! Ott feküdt az óriási bajuzos koponya a megpirult szemekkel, és a hatalmas, rózsaszínes

halváz. Elképedve emelte a szeméhez – a hátgerinc mentén hosszában, egy távcső hasonlatosságára ráirányította egy csillagra –, és a hal felgyúlt előtte, elviselhetetlenül tündökölni, majd úszni kezdett, roppant erős, végtelen nagy és arányos volt, mint Grigorpolisszkaja kozák falu temploma.

És lám, álmában a gigantikus arany vadponty, zömök, akár a táltos paripa, libegő fülekkel, uszonyokkal és farokkal – szakasztott mása a gyermekkönyvecske aranyhalacsájának – előre-hátra úszott a szobában, bökölte a karját, a fülét, a vállát, csókolta az arcát, a szemét: mint lassú lepke a kialvóban lévő lámpát.

A képeket abból a könyvecskéből a kisebbiknek mutatta, amikor a karján hordozta búcsúzkodván. Napközben váratlanul elcsendesedett, az arcocskája kisimult – és amikor rájött, hogy haldoklik, a karjára vette, felalá járkált vele, csucsujgatva ringatta, a mesét mutatta, gögicsélt, nevetett neki. Szerjzsa még az este meghalt, de ő egész éjszaka a karján vele járkált, úgy is esett össze.

Iván költötte fel: lemászott a kályháról, megharapta a karját, amire ő felocsúdott, ledobva melléről a hideg kis hasábot.

Ivánnal elvitték Szerjzst a szántóföldre, ott kiásták egy mormotalyuk bejáratát, és beletették. Betemették. Elüldögéltek még egy kicsit, kipihenték magukat. Megszokásból körbenéztek – nem bukkan-e fel valahol egy kövér, szürke kis oszlop. Bár jól tudták, hogy a mormoták még októberben elmentek az ő szántóföldjeikről. És ha meg is láttak volna egyet – nem lett volna erejük megfogni.

Feltűnt a falu felől lóháton Kopilov. Egykedvűen odalovagolt. Iván nem várta meg, kifordította a zsebecskéit, s fityiszt mutatott: hogy hát sincsen

őnekik gabonájuk, láthatja ő is – a szántóföldön már semmi sincsen. Felocsúdván, az anyja is kifordította a kabátkája zsebeit, kisimította a ruhája alját. Októberben ellopódtak ide éjjelente – kitapogatták az egérlyukakat, kifosztották azok téli magraktárait; volt, hogy egy maréknyit is összeszedtek. Most meg nincs már itt semmi sem – minden kong az ürességtől.

A ló horkantott egyet, felrántotta a farkát, és már menet közben, felnyerítve, elejtett egy darab gőzölgő trágját.

Kopilov eltűnt a szárazér csupaszfái mögött.

Anya és fia sokáig, szemüket becsukva lélegezték be a meleg, tápláló szag vékony sugárban, lassan tovaillanó áramlatát.

Amikor felálltak, jóllakottnak érezték magukat.

Kuljusa megkopasztotta, kibelezte a verebet, a lábacskaikat nem vágta le, gyújtós felett megperzselte, ugyanígy a fejét is. Szalmával befűtött – a tehennel együtt a szárított trágja is eltűnt. Labodát és podagrafüvet aprított egy cserépfazékba, beletette a verebet, felöntötte vízzel, megsózta.

Iván kezdetben figyelemmel kísérte anyját, de később újra elragadta őt ez a homályos, sötét szél.

Iván a levest nagyon finomnak találta. Fektéből kissé felemelkedett. A podagrafű hosszú szárai zavarták a húslé szivogatásában. Az anyja nem engedett, a fűvel körbevont kanalat újra és újra végighúzta az ajkán. De lám, amint a kanálba belepillantott, melyben most ott feküdt a csupaszerébféj, ő maga vette azt a szájába, és óvatosan szétmorzsolta. A verébféj felét is rögtön megette, amit anyja csipegetett le neki. Kuljusa várt egy kicsit, amíg fia megrágja, majd ő maga is enni kezdett. A harmadik

kanálnyt már ízlelgette, a negyediket pedig mohón nyelte le, ráharapva a kanál peremére.

Iván szólította:

– Adj még!

Felemelte a fejét. Iván kis kezével a verebecske másik felére mutatott: a néhány gyufaszálnyi csontocskára és cérnaszálnyi húsrá, amit ő a kanálba gyűjtött és a szájánál tartott.

– No lám csak, Ványa, milyen kis ravasz vagy! – mondta Kuljusa, és lenyelte, majd még kikanalazta a maradékot.

Este Iván szokatlanul sokáig maradt a szeles, hideg sötétségben. Hintáztatta őt az ágon, kíméletlenül himbálta, alig volt elegendő ereje a lábacskaiban, hogy megtartsa magát. A szél teljesen összeborzolta a tollait, ő pedig hol az egyik, hol a másik szárnya alá dugta a fejét, rálehel a bőrére, hogy a lélegzettől átmelegedjen, de annyira himbálta őt az ágon, hogy az egyensúlya megőrzéséhez muszáj volt hátraszegnie a fejét. Teljes erejéből akart volna felocsúdni, felbukkanni, kinyitni és az anyjára emelni a szemét – oly félelmetes nélküle, de hirtelen egy erős lökés hátba taszította, a lábacskaí szétnyíltak – a jeges üresség rávetette magát és szétmorzsolta.

Kuljusa Ivánnal a karján járkált, és hosszasan ébresztgetve hintáztatta, amennyire az erejéből tellett. Amikor érezte, hogy kezd kihűlni – a szeme elsötétült, és estében beütötte tarkóját a lócába.

1933-nak azon a telén Akulinának meghalt a férje, a két gyermeke, az anyja, a két fiútestvére.

Őt és még három lánytestvérét – Natalját, Arinát és Polját – az ötödik, legkisebb lánytestvér, Fenya állította talpra. A férjének, ki a kolhoztitkár cimborája volt, egy titkos pincében sikerült megmentenie egy üszöcskét.

Hogy ne bőgjön, kimetszette a nyelvét és bemetszette az ajkait. Pontosan december elején végre elkezdett tejet adni.

A tavasz enyhülést hozott. A folyócskáról lement a jég. Kuljusa veszőkből keresztet kötözött, kifeszített rá egy pehelykendőt, és alig-alig araszolgatva feldagadt lábaival, a veteményeskerten túlra, a folyócskára ment. A „pókkal” kiszúrt fél cserépfazéknyi viaszlacot, és a kályhában megpárolta. Ez volt az első szilárd étele.

Májusban, amikor az erejével együtt a tudata is visszatért, utolérte őt a bánat. Virradatkor kiment a faluból és elindult a szteppen át, kissé jobbra tartva, a felkelő nap nyomában. Egészen addig ment, amíg alkonyatkor a földre nem zuhant. Amikor felébredt, megjiejt – életében ez volt a legnagyobb ijedsége: a hatalmas csillagokkal teli égbolt feltartóztathatatlanul reá esett, és nem volt hová elrejtőznie. Másnap éjjel farkasokat halott a közelben bolyongani, de eszébe ötlött, hogy meggyűjtsa maga körül a tavalyi füvet. A hatodik napon Kuljusa rátalált a sztyeppen egy sóartyelre: egy barakkra és két pajtára. Az építményektől egy nagy testű farkaskutya ugrott elő, így estig arccal lefelé kellett feküdnie, míg az emberek a sztyeppről visszatértek. Az artyel befogadta. Néhány hónapig valamennyiükkel együtt ő is kijárt a szoloncsákos szikesekre, gyűjtötte a sót, az állomásra vitte, megvárta az asztraháni vonatot, és egy részét elcserélte súlyra pontosan ugyanannyi halra.

Ősszel Kuljusa elszegődött bér munkára Arhangelszkbe, de a toborzók összekeverték a jegyzékeket, és Bakuban kötött ki. A vagon tetején utazott Asztrahánon át, újra látta a Volga menti buckákat, a vizek nagy

országát, az orosz föld véráramát, a szigeteket, a nádasok sorfalát, a folyóágakat, a tengerpart határtalanul elterülő lankáit, s felettük egy hatytyúrajt. Jobbról hosszan-hosszan vonultak Sztreleckoje homoksivatagjai, melyeknek tarajairól a szél füstös, sima, kanyargós lángnyelv-uszályokat fúj le.

Bakuban Kuljusa munkába állt a nagy ötéves terv egyik építkezésén: az országban az első szintetikus kaucsukot előállító gyár építésén. Amikor a személyzeti osztályon beiratkozott, azt diktálta: „A férjem belehalt az éhségbe.” A káderes elsápadt, hátrahőkölt, lehajolt, és a fogain keresztül mérte rá: „Buta liba. Varrd be a szádat!”

De nem varrta be. Szerettem hallgatni Kuljusát, a sztyepphez hasonlóan végtelen elbeszéléseit a gyermekkorról, a paraszti munkáról, özvegy anyókájának gyalogos zarándoklatáról Jeruzsálemben, ahonnan sosem tért vissza, hanem egy év múlva levélben üzenté meg szülőföldjére, hogy férjhez ment Pinchas ben Elisa rabbihoz és zsidóvá lett; hallgatni elmés, elsőre olykor badarságnak tűnő, de bizony elő-előfordult, hogy nagyon is prófétaí gondolatmenetét az életről – sőt még e részletes, hátborzongató elbeszéléseit is az éhínségről. Most, amikor Kuljusára emlékezem, végre tökéletesen világos számomra, miért a földből teremtette az Úristen az embert: azért, hogy a lélek, mint egy növény, ki tudjon sarjadni belőle, még a Holtból is...

Elbeszéléseiben különösen szerettem magam előtt látni azt, ahogyan a szoloncsák tükrén járok vele – a sima, verőfényes síkon, mely a horizontig opálos, világoskékes kristályokkal van telehintve, látni felül nem túl magasan a mesés volgai halak forgását –, és olykor Ivánnak képzelni magam. Ivánnak, aki mindig Kuljusa mellett van.

Általában is foglalkoztatott, hogyan élnek az emberek azután, hogy meghalnak. Hogy a halál – a legáltalánosabb érvényű titok. Azonkívül valamiért úgy tűnt, éppen azzal, hogy Ivánra gondolok, segíték a vigasztalan Kuljusának abban, hogy őtöle bocsánatot kérjen.

Később felnőttem, Kuljusa meghalt, még inkább felnőttem, elfeledtem a gyermekkort és birodalmát – a tengert, a kis folyót, a szántóföldet, az erdőt, a boldogság hatalmas, kerek térsége szertefoszlott, mint a szívárvány –, és lassacskán elkezdtem meghalni az érzéketlenségtől és a szomorúság nyugalmától. Mivel túlságosan korán és túlságosan áthatón érttettem meg, hogy az élet gyermekkor nélkül oly rövid, mintha már egyáltalán nem is lenne, akaratlanul is anabiotikus állapotba merültem, minthogyha a lakásomban a csapból egyszerre csak a Léthé vize kezdett volna folyni... Mindez tíz évnél tovább tartott, és tartott volna tovább is, ám végre tavalyelőtt váratlanul történt velem valami, ami hirtelen kiragadott a megdermedésből.

Akkor, mielőtt végérvényesen ott hagytam volna egy unalmas irodai állást, kaptam egy egy hónapos kiküldetést, az érdekesebb fajtából. Egy felszámolás alatt álló raktárba irányítottak, melynek az utolsó felülvizsgálata várt rám. Az irodánk megszüntette a monitorok nagykereskedelmét, ezért elkezdett megszabadulni az általuk elfoglalt raktárhelyiségektől. Ez a raktár a főváros északi részén, a Markarov admirális utcában volt, a külső körvasúthoz közel. Egy ódon, téglából épült hangár volt ez – egyike annak a néhány tucatnyi pontosan ugyanilyennek, melyek a teherpályaudvar romjainál helyezkednek el. Mindegyiknek a hátsó falán ki volt rakva fehér téglákkal a gigantikusan: DOHÁNYOZNI TILOS!

Mindez június derekán történt, a munka sem vágott a földhöz: élveztem hát az egyedüllétet. Miután újból átszámoltam és krétával megjelöltem a magasépítmény teljes köbtartalmának azt a részét, melyet a hangárban itt is, ott is nagy összevisszaságban zsúfolódó dobozpiramisok tettek ki, elhelyezkedtem egy széken – és élvezettel cigarettáztam egy kartondobozokból magasra emelt akna mélyén, amelyet rézsút keresztüldöftek az öreg palatető szarufáinál, a réseken át beszűrődő napsugarak. A füst gomolyogva felfelé szállt, buján terjengett, majd megszélidült és ezüstösen áttetsző rétegekben megállt a levegőben. A tetőgerinc félhomályából előbukkanó sarlósfecskék a fényen felkiáltójeles cikcakkokat rajzoltak és különböző magasságokban háromszögletű, szinte moccanatlan szélű réseket lyuggattak a füstuszályokba. Szárazság volt, meleg és csend. Egy pohár erős, édes teával a kezemben a könyvtárból külön ebből az alkalmából kölcsönzött könyvet olvastam Makarov admirálisról; haditengerészeti-kutatói zsenialitásáról, a cusimai ütközetben vétett hibájáról, a japánok napalmlövedékeiről, amelyek segítségével az orosz vértés és páncélos csatahajók legyőzettek. Körös-körül, a raktárövezet teljes területén javában folyt a berakodás, a kirakodás és a leltározás sürgés-forgása, s időnként sikkasztási botrányok lángoltak fel. Mindeközben én a saját kis birodalmamban már egy hete úsztam a mámorban háborítatlanul.

Mígnem egyszer csak az egész semmivé lett. Egy csapat veréb rákapott arra, hogy a hangárom teteje alá behatolva viharos csiripeléssel és szárnyverdeséssel órákon át észveszejtően körözzön és ide-oda vetődjön az én szövevényes karton-tájam felett,

mint holmi japán kamikázék Pearl Harbornál a flotta felett. A verebektől három nap egyfolytában nem volt menekvésem, intézkedéseket kellett hát foganatosítanom. Bicziklipumpából, deszkamaradványból, szorítókötésből, egy darabka gépzsírból és egy filccsomóból összeeszkábáltam egy légfegyvert. A golyókat a hangárkapu ajtófélfájáról lekaptart építési ragasztószalaggal tömtem el; hogy minél biztosabban öljön, ráadásképp sörétszemeket is tettem a lövedékbe. A kipróbálásra ráment egy napom. Estére a tüzéségi szektoromban a papírladákat golyók ütötte rések borították. A rákövetkező két nap felhúzott légpuskával a leszállásban kuksoltam – és egyetlenegy sem löttem le. Ebben az állapotban – teljes harckészültségben – ért engem is tetten a raktári őr.

Kimagyarázkodtam. Az öregember együttérzéssel meghallgatott, és beszámolt arról, hogy a verebek az összes itteni raktár átka: hangártól hangárig sodródni, bepiszkítják az árut, háborgatják, megijeszítik a rakodómunkásokat, hirtelen csapatostul szállnak elő a sarkokból a képükbe. Megtudtam, hogy a verebek a régmúlt idők hagyatéka, amikor ez az egész – a harmincas évek legelején épült – raktárövezet még Moszkva stratégiai gabonatartalékainak tárolóhelyéül szolgált. Korábban tömérdek veréb volt itt, szinte még látni se lehetett tőlük, most meg – jó, ha egy morzsányi.

Amikor az őr elment, átmentem a hangár hátsó részébe, a puskatussal összekotortam kétmaréknyi port. Kimentem a fényre, és egy kartonlapon átvizsgáltam a földdel együtt a porba került szemetet. A tenyeremben négy fekete magocska maradt.

A szememhez emeltem őket, és akkor megláttam: Ladovszkaja Balkából, Novoalekszandrovkából, Gri-

gorpolisszkaja kozák faluból, egész Sztavropolból, a Kubánról és Ukrajnából gabonával megrakott szekek vonultak a vasútállomások felé, rakodtak a szerelvényekbe, amelyek részben külföldi csereútra indultak aranyért és ipari berendezésekért, részben Moszkvába mentek – és a gabonát pontosan itt rakodták le, ebben a titkos raktárban, az NKVD nagyszámú titkosrendőri védelme alatt.

Becsomagoltam őket egy százrubeles bankjegyre, és a személyi igazolványom tokjába tettem.

Az állásomat otthagya elvittem a magokat Velegozsba, és élesztős

oldatban áztattam őket. Az egyik csírat hajtott, és a múlt évben egy cserépfazékban – valódi, micsurinszki feketefölddel töltöttem meg, amelyért magam utaztam el, kifejezetten csak ezért, Micsurinszkba – kinőtt egy kalász.

Ebben az évben pedig a kis veteményes ágyásom már huszonkettő kis kalással van tele. Egy újabb év múlva, remélem, hogy vendégül láthatom Ivánt egy lepényre; egy egészen kicsire, nem nagyobbra, mint a prozfora: az áldozási búzakenyér.

H. Bajkai Judit fordítása

Alekszandr Iljicsevszkij 1970-ben született Szumgaitban. A moszkvai Fizikai-Technikai Intézetben végzett mint elméleti fizikus. 1991–1998 között tudósként dolgozott Izraelben és Kaliforniában, 1998 óta újra Moszkvában él. Prózairó, költő. A *veréb* című elbeszéléseért, mely első ízben az orosz *Novij Mir* (Új világ) folyóiratban jelent meg, 2005-ben a folyóirat irodalmi díjával, valamint – az év legjobb elbeszéléseért járó – Jurij Kazakov-díjjal tüntették ki. 2007-ben *Matisse* című regényéért ő kapta az orosz Bookert, 2010-ben *Perzsa* című regényével Nagy Könyv-díjas lett.

Horst Stern

Egy férfi Apuliából

**Az itáliai Hohenstaufok közül való II. Frigyes
német-római császár, Szicília és Jeruzsálem királya,
Isten után az Első ember
magániratai
az emberek és az állatok valós természetéről,
feljegyezve
1245 és 1250 között
(Részlet)**

Horst Stern, szül. 1922-ben Stettinben (ma: Szczecin – Lengyelország), többszörösen kitüntetett újságíró. Újságoknál és televízióknál betöltött állásokat követően évenként keresztül a *Natur* című környezetvédő folyóirat kiadója volt. 1986-ban megjelent az *Egy férfi Apuliából* című életrajzi regénye, amellyel mind a kritikusok, mind pedig az olvasók körében lehengerlő sikert aratott.

Horst Stern úgyszólván II. Frigyes (Federico II., „Stupor Mundi”, a Világ Csodája) kezével ír, mintha saját személyes naplóját vezetné. Nyilvánvaló ugyanakkor, hogy e könyv megírására készülve, intenzíven tanulmányozta Frigyes iratait: milyen témák foglalkoztatták Frigyeset, hogy vélekedett azokról? Mik voltak a szívének kedves dolgok, mi motiválta érzelmileg? Vajon milyen ember lehetett, mikor volt együtt érző, mikor kegyetlen és gátlástalan? Hogy folyt le az élete, mi tette azzá, ami lett? Vagyis a szerelmeiről van szó, a nőkhöz való kapcsolatáról, szexuális élvezeteiről, továbbá természettudományos érdeklődéséről, kísérleteiről, kora embereihez való viszonyulásáról, politikai érzékéről, egzisztenciális elgondolásairól. És arról, milyennek láthatták őt mások. Szó van a vétkekről, amelyeket magára terhelt, és az érdemeikről, amelyeket megszerzett. Ez nem egy hős felmagasztalása, nem egy ember irreális magasba emelése s mindezek klisészerű ismételtetése – a falak mögött megbújó ember az, akit megismerünk. Saját korának fia, aki áldozata lett azoknak a megtévesztéseknek és csábításoknak, amelyeknek a múlt korok uralkodói oly gyakran áldozatul estek, aki kihasználta a helyzetét és hatalmát, vagy akár vissza is élt azokkal, ugyanakkor azonban – a saját társadalmi rendje számára rendelkezésre álló lehetőségek függvényében – fejlesztette és ébren tartotta vállalkozó kedvét, szellemét és értelmét. Horst Stern igazán jól ír. Töprengő író, akinek töprengő olvasóra van szüksége. Ha az ember netán felületesen vagy futólag olvassa, s nem gondolkodik együtt vele, nyomtalanul ellillan az olvasottak értelme. A könyvet olvasva olyan érzésünk támadhat, mintha Stern valóban Frigyes bőrébe bújott volna, testileg, lelkiileg Frigyesé vált volna. Nem tudhatjuk persze, hogy Frigyes valóban így gondolkodott, érzett és tevékenykedett-e, de a szerző meggyőzően, humánusan és minden szépítgetés nélkül olyanok írja le, amilyen akár valóban lehetett is volna.

Ha ezek a papírok véletlenül túlélnek az évszázadokat, s majd egyszer történészek kezébe jutnak, akkor – és ebben én, Frigyes biztos vagyok – hamisítványként fogják félredobni őket. Ezen irományokat – attól függően, hogy a történészek pártolnak-e engem vagy megtagadnak, másként szólva: az államot pártolják-e az egyház ellenében, vagy az egyházat pártolják-e az állam ellenében – rágalmozni fogják, mert szemérmetlenül bemocskolnak egy német császárt, *aki végigdübörgött a földkerekségen*, vagy pellengérré fogják állítani, mert megengedhetetlen módon felmagasztalnak egy szicíliai tirannust, *aki mindenki akaratát megtörte, bálvánnyá emelvén a sajátját*. A hamisítványként való elmarasztalást a történészek majd abból a megcáfolhatatlan kijelentésből vezetik le, hogy ez a Frigyes nem szerepel az ő okmányaikban. Ez, valamint – az ő leendő szavaikkal élve – az ismeretlen szerző nyilvánvaló igyekezete, hogy a tudományossággal nem összeegyeztethető modorban írjon – ami inkább hajlik a suetoniusi szenzációk, semmint a nagy Thuküdidész tárgyilagossága felé –, elengedő lesz számukra, hogy kimondják ítéletüket.

Az ilyen történészek saját pártállásuknak megfelelően arany- vagy pusztán részögek gyanánt verik bele gondolati építményeik falaiba azoknak a történelemformáló uralkodóknak a nevét, akikkel, szakmájuknak eleget teendő, foglalkozni kénytelenek, s közben nem veszik észre, hogy a szögek, legyenek azok aranyból vagy rézből, elgörbülnek az állami okiratokból nyert vélt vagy valós tények dübörgő kalapácsütései alatt. Az efféle szögek csak papírból való életábrázolásokat bírnak el. Ami persze nem jelenti feltétlenül azt, hogy ezek ennél fogva hamisak is; viszont nem egyebek pusztán kontúroknál, hiszen nélkülözik a finoman strukturált fénynek és árnyéknak azokat a részleteit, amelyekből az élet összetevődik. Mondhatnánk úgy is, csontvázként ábrázolják az uralkodót, izmok és zsírpárna nélkül, vagyis tulajdonképpen halottként. S mivel ezt maguk is érzik, nem tudnak meglenni nyelvi zsiradék nélkül, amellyel bőségesen kenetik ténycsontvázaik ízületeit, hogy azok ne zörögjenek annyira csontszerűen, elriasztva az olvasókat. Az én esetemben életem szóbeli démonizálásáról van szó, amely olyan mértékben terebélyesedik, amilyen mértékben hiányzik a bizonyosság a magánéletemet illetően. Amit már manapság is összefirkálnak rólam, s ami engem inkább telepít az égbe vagy a pokolba, semmint a földre, az a történetírásnak a tárgyától való növekvő időbeni eltávolodása és a források ezzel együtt járó eldugulása révén óhatatlanul majd csak még tovább fokozódik, hiszen személyemet értelmetlenül kiragadják olyan általános emberi megnyilvánulási formákból, mint az evés, ivás, székelés, vizelés, maszturbálás és koitálás, nemzés, imádkozás, káromkodás, hazudozás, gyalázkodás, tévedés, gúnyolódás, kételkedés vagy hívés, és minden egyéb másból is, ami, teljesen függetlenül a rangjától, ténylegesen teszi az embert.

Azt a bizonyosságot, hogy még a legtávolabbi jövőben is téma leszek a történészek számára, nem a gőg ébreszti bennem. Ott állok a hosszú sorában azoknak a nyugati uralkodóknak, akikkel korszakolja és megnevezi magát az idő. Még ha az egyik legkisebb is lennék közöttük, a történészek akkor is örökké kénytelenek lennének foglalkozni velem, ez a történelmi és irodalmi visszatekintés velejárója. Az, hogy a germán történetírók, eltérően a román

nyelvűektől, énám sokkal inkább rettenetes istencsapásaként, semmint rendkívüli dinasztiafóként tekintenek, aki inkább tartozik a mondák világába, mint az életbe, nemcsak a tőlem való nagyobb térbeli távolság függvénye, hanem a germánok erdei ember mivoltával is magyarázható, amitől már a római Tacitus is megrettent, s ami utódaiknál keresztényiesen szublimálódott, de nem tűnt el. A német szellem, amely örökké mámor és ráció között ingadozik, amely – saját kárára – nem annyira gondolkodik, mint amennyire okoskodik és motyog, felidéz és ráolvas, ellentétben áll a mediterrán nap alatt születettek világos szellemével.

Nem az vagyok, aki vagyok. Amikor ma a kerecsensólymot a kesztyűről ráeresztettem egy felszálló kócsagra, a sólyom, akárcsak egy égnek meredő létrán felhágva, föléje is repült, ahogy az illik. Ám ekkor mélyen maga alatt megpillantott egy árnyat, amely épp akkor vált ki a mezőben magányosan álló olajfa zöld ezüstjéből. Fiatalmadár-tollazatú rétisas volt; egy világos bőré mór színét mutatták a tollai. A sólyom otthagya a kócsagot, és akkora lendülettel zuhant alá a sásra, hogy kemény szárnytollainak a suhogását jó három kőhajításnyi távolságból is hallhattam.

Gyors galoppra ösztökéltem Draco nevű lovamat, s Moamynnal és a többiekkel, akik kísérték, hamarosan elértük a helyet, ahol a sólyom a földhöz szorította a sast. De az éles sólyomcsőr addigra már megtalálta és eltörte a fiatal sas még kevéssé megszilárdult nyakcsigolyáját. A kerecsensólyom mohón tépdeste zsákmánya melltollazatát, miközben szétterpesztett szárnyaival bizalmatlanul betakarta a madarat. A halott mellehús szemérmetlenül fehéren tört elő a sólyomkarmok közül.

Lehunytam a szemem e kép láttán, amelyben, alighogy megpillantottam, egyszerre észrevettem a hasonlat veszélyét is: a madarak királya porba taposva egy alacsonyabb rangú által. És én, a földkerekség császára, felszólítva érzem magam egy ítéletre, amely a világ megsértett rendjének helyreállítására hivatott. Mert hát nem ütközött-e ez a tett a természet rendjébe, amely azt plántálta a sólyomba, hogy féljen a sastól? Az értékek ilyenén visszájára fordulása minden egyes csórvágással, amellyel a kerecsensólyom a sast egy sült liba nevetségés állapotához közelítette, egyre jobban indulatba hozott.

Uralkodói pátosszal a hangomban, arab nyelven megparancsoltam Moarmynnak, hogy szedje le a sólymot a zsákmányáról, majd haladéktalanul csapja le a fejét. *Perk' avea morto lo suo signore*, fűztem hozzá olaszul kíséretem tagjainak füle számára. Aztán egy combnyomással visszafordítottam Dracót a Grosseto irányába vezető hosszú útra, sötét gondolatokkal a homlokom mögött s egyfajta bronzos ízzel a nyelvemen. Hivatalom, csakúgy mint máskor, ezúttal is arra készítetett, hogy a természet valósága elé odaépítsem az állam homlokzatát. Amit az én korom a sólyom sas elleni támadásában lát, ez a kor, amely nem bízik meg a saját szemében, és az egyes dolgokban nem azok különlegességeit, hanem sokkal inkább egyre csak az általánosságokat veszi észre, amely égen és földön, álomban és ébrenlétben isteni jelek után kutat; amit tehát ez a kor a sólyom sas elleni támadásában lát, azt én nem látom. Sokkal inkább azt vettem észre, ahogy a sólyom félénken visszahőkölt, amikor az év e késői szakaszában már erős és eszes kócsag felfelé fordította hosszú

nyakán ülő fejét, és csőrének éles ollójával a támadó felé szúrta. Már több alkalommal is észrevettem, hogy a kerecsensólyom magas röpte erőtlenebb lett, mióta a madár januárban levedlette a tollát (még akkor is, ha az új tollazat nem mutatott erre utaló jeleket). A sólymot, amelyet valaha úgy szerettem, ahogy – Andriát kivéve – birodalmam egyetlen városát sem, ezek a dolgok értéktelenebbé tették a szememben. És végül azt is megláttam, amit a sólyomnak is látnia kellett: a sas furcsán dülöngélő rőptét, ami a belső gyengeség jele, s ami, összhangban a természettel, kiváltja egy alacsonyabb rendű egyed támadását.

Perk' auea morto lo suo signore. Mert megölte urát. Ez az ítélet jól megy egy uralkodó arcához, a természet józan megfigyelőjét viszont csak nevetésre készíti. Hiszen a sas senkinek sem az ura, kivéve a nyájtól elcsámborgó bárányt, amelyet szárnycsapásaival az út széléről a szakadékba ostoroz, majd dögge hagyja válni, mielőtt megtöltené vele a begyét. A két kiöblösödő szemöldök, amely azt az uralkodósan komor szemű nézést kölcsönzi neki, ugyanolyan külsőség, mint az én koronáim.

Vajon már az én rőptöm is dülöngélő?

Amiről írni akarok. *Nos, Fridericus Romanorum Imperator semper Augustus Hierusalem et Siciliae Rex...* A nyelvi cicomákat, amelyek elé a kancelláriák odaírják a nevemet, már csak nehezen tudom elviselni. Vineá¹ kandírozott latinjától hányingerem támad. Nekem az kell, amire vágyom: egyszerűbb mondatokból készült kenyér, amelyet nem édesít más, mint a valóság itt-ott behintett mazsolaszeme. Nem kell több egy falatnyinál a birodalmi és egyházi politika nagy kérdéseiből. A leírt hétköznapi valóságok jelentenek az újat az életemben és fejtenek ki azt a stimuláló hatást, amelyet a már nem fiatal férfi az ágyas lecsereléséből nyer, mert hiszen az érzéki ördög a részletekben bújik meg; egy keresztényien rózsás mellbimbó bája egy muszlimosan sötét nagyúri udvarban, vagy, ha mélyebbre pillantunk, a sokk, amelyet egy szeméremdomb látványa vált ki a tonzúra hajatlan gondoltságapadtságából. Az efféle ártatlanságok mellett azonban nem hiányozhatnak nyomósabb dolgok sem: a mezei ornitológus Frigyes császár rúgásai a szobatudós zoológus Arisztotelész ülepébe; megjegyzések a vadászat művészetéről, ahogyan azt madarakkal, lovakkal és kutyákkal műveljük, s nevezett állatok tenyésztéséről és tartásáról; gondolatok, amelyek embereken és állatokon végzett kísérleteim során felmerültek; felismerések, amelyeket hús- és csillagjósokkal, sarlatánokkal és bölcsekkel, keresztényekkel, zsidókkal és pogányokkal folytatott beszélgetéseimből nyertem. És Apulia, mindenekelőtt! A zsidók istene aligha magasztalta volna fel olyannyira Kánaán földjét, amelyet a népének ígért, ha ismerte volna az én Apuliámat. Egy mondat, amelyet meg kellene írnom a negyedik Incének Lyonba; az, a gyűlöletet énrám terelve, megédesítené számára a száműzetést.²

A testemről. Amikor odahajoltam a fürdődézsa fölé, az öregség nézett vissza rám. Az arcom, amelynek tisztaságáról korábban oly sok dicsőítő szót

¹ Petrus de Vineá (?1200–1249) II. Frigyes főjegyzője és kancellárja (*A fordító megjegyzése*)

² Utalás a császár elől Lyonba menekült IV. Ince pápára, aki Frigyest az 1245 júniusában megkezdődött lyoni zsinaton egyházi átokkal sújtotta

hallottam, most távolról a hörcsögre emlékeztetett. Ezt a húsossá vált orcák teszik, amelyek, ha előrehajtja a fejét az ember, megadják magukat a súlyuknak és eltolódnak a pofacsontokról az orr felé, ahol a szájhoz lefutó, már egyébként is elmélyült ráncokat még mélyebbé teszik. Hat vagy hét nappal ezelőtt éreztem ezt első ízben egy éjszaka, amikor, elnehezülten egy szokatlanul késői vacsorától, kedvetlenül feküdten solymászom, Sza'id hűgán. Most, a víz alkotta tükörben, szemmel is meggyőződhettem róla, s amit láttam, enyhén zavarba hozott. Occursius, szolga és orvos egy személyben, akinek már negyven éve szokása, hogy napjainak lefolyását az én ajkaimról olvassa le, sebesen letette vadászruházatomban a kandalló párkányára, és annak ürügyével, hogy ellenőrzi a víz hőmérsékletét, kezét a dézsába mártotta; így aztán szétzilálta a képet. De én addigra már felvettem azt magamba, s vissza is fog térni ugyanúgy, mint oly sok másik kép, amelyeket az utóbbi években fürdésnél vagy átöltözés közben gyűjtöttem be magamról.

Negyvenéves koromig a testem sohasem foglalkoztatott különösképpen. Orvosokat addig pusztán az asztalomhoz hívtam beszélgetésre, s nem az ágyamhoz, hogy gyógyítsanak. Így szert tettem bizonyos ismeretekre a szakterületükön, de tudásra nem. A betegségek számomra a felhők érdekességi értékével bírtak; jöttek, majd elszálltak. Velük együtt elszálltak a kék árnyékok a szemgödrömből, az apuliai nap pedig gyorsan felszárította a lázverejték csermelyeit, amelyek alig korábban még ott csörgedeztek csillogva arcszörzetem vörösös borostái között.

Csupán egyetlen láz érintett meg életre szólóan. Azon a sokszor emlegetett szeptemberen tört rám tizenhét évvel ezelőtt, amikor Tübingiai Lajos meghalt,³ alighogy Brindisi beleveszett hajónk farvizébe. Mivel hozzá hasonlóan engem is megmérgezett a túlszűfolt kereszties tábor kloákalehelete, én már Ot-rantóban elhagytam a flottát. Ezt követően Pozzuoliban kúráltam magam, hogy felgyógyuljak. Occursius velem volt. Vinea, a kancellár a Laterán iránt táplált megvetésből a szolgára bízta, hogy az engem újból erőim teljében találó legalkalmasabb pillanatot ragadja meg, és közölje velem a várt, s egyszersmind rossz hírt. Miközben Occursius langyos ecetes vízzel a legutóbbi lázroham verejtékét mosta le rólam, elérkezettnek látta az időpontot. Alighanem az én kevésbé uralkodóinak mondható meztelenségem is bátorságot kölcsönzött a görnyedt hátú embernek. Így aztán végre megtudtam, hogy a pápa úr Anagniban eloltatta az oltáron a gyertyákat, s engem, a császárt, aki nem vonult Damietta⁴ és Jeruzsálem alá, kiátkozott. Ebből, mivel a nagypolitika része, több nem kívánkozik ide, ezekbe a magánjellegetű iratokba. Azt viszont még le kell jegyeznem, hogy a történelmileg fontos pillanatokban, amikor a szél, akár csak többnyire heves zivatarok előtt, hangtalanul az ellenkező irányba fordul,

³ IV. (Kegyes) Lajos, Tübingia hercege 27 évesen lelte halálát azon a hajón, mely II. Frigyes kísérette a kereszties hadjáratba. Lajos felesége II. András magyar király leánya, Árpád-házi Szent Erzsébet volt. (A fordító megjegyzése)

⁴ Magyarosan *Dimját*, kikötőváros Egyiptomban, a Nilus deltájában, Kairótól 160 km-re északra. 638-ban került arab fennhatóság alá. A kereszties háborúk alatt került ismét a figyelem középpontjába, amikor a keresztiesek két ízben is elfoglalták a tenger felől, igaz, csak rövid időre. 1169-ben a Jeruzsálemi királyság flottája megszállta a várost. (A fordító megjegyzése)

a hatalmasságok feje csak ritkán visszhangzik magasztos gondolatok érces harangzúgásától; a sokk – ezt magam is megtapasztaltam – többnyire csupán a bohócsipka pléhhangú csörgését váltja ki. Gergely, aki a harmadik Incét és az ugyanannyiadik Honoriust követte a Szentszékből kilencedikként a név viselői közül, állítólag – ekként informált Occursius olyan képpel, amely savanyú volt, mint a mosdatásomra használt ecet – bösz liturgiai átkozódások közepette kijelentette, hogy én nem az általam megnevezett, hanem egy egészen más jellegű láz miatt szegtem meg keresztesi eskümet: engem a vérem űzött vissza – hangzottak a nyolcvanéves pápa szavai – újból a szárazföldre, mindjárt a vitorlabontást követően, hogy a szokásos gyönyöreimnek hódoljak. S mialatt még Gergelyt idézte, az erotikus pápai célozgatás cáfolataképpen Occursius gúnyos grimaszokat vágva szétnyitotta hüvelyk- és mutatóujját, amelyekkel altestem mosdatása közben egy prúd nevelőnő módjára tartotta felemelve összezsugorodott férfiasságomat. Én felkönyököltem, s végignéztem magamon. „Nemde, Occursius – mondtam bágyadt derűvel –, mi, ahogy odalent látni lehet rajtam, nem zuhanunk túl mélyre.”

A rá következő éjszakán életemben utoljára térdepeltem le. Emlékszem, hogy a szőnyegtelen márványpadló erősen megviselte térdkalácsaimat, s hogy az egyik Miatyánkot a másik után mondván azt gondoltam magamban: *Hagyd, hogy magasra hágjon benned a kő hidege!* Harminchárom éves férfi voltam. Ma már túl vagyok az ötvenen.

Szalai Lajos fordítása

Hegyi Botos Attila
 Csin Ország Ékessége

I. dallam (Cing-Sang)

Hét húr dallamának
 örvénylő zuhanása,
 igrice egy éjjelen
 vízbe emésztette magát.
 Csin Ország Ékessége,
 drága jó úr, kérve kérlek,
 figyelmezz élők közt a hídra,
 ne játszasd végig
 országpusztulás dallamát!

2. dallam (Cing-Ce)

Már gyülekeznek,
 telepsznek kapukra,
 palotád tornyaira,
 délről nyolc fekete gólyapár.
 Lépcsőd mentén fősorakoznak,
 táncolnak, kelepelnek:
 még a Tejút is beleroggyan!
 Csin Ország Ékessége,
 drága jó úr, kérve kérlek,
 figyelmezz holtak közt a hídra,
 ne játszasd végig
 országpusztulás dallamát!

3. dallam (Cing-Kiao)

Szelek fejedelme
 korbácsolja a port,
 eső szelleme az utat,
 falkában tigris, farkas,
 démonarcú fellegek.
 Óriás férgékként tekeregnek az utak,
 mennyek dübörögnek fónixszárnyakon.
 Csin Ország Ékessége,
 ki elveszett lélekhangokat
 akár fölgyújtott lampionokat eregetté,
 így néped soha többé,
 oldjanak hát föl az istenek:
 mert megháborodsz még ma éjjel,
 s pöttöm lelked porcelánját
 összerondítja a halál.

Marton Réka Zsófia

Mikor a tányérok zuhannak

Hallgatom ahogy tányérok gurulnak a szomszédban
 visszhangzik a zuhanásuk átjárja a fülledt-jeges lakótelep
 lépcsőházát elhagyta az élet csak a lyukakban mozognak a vájdlingok
 De az erősebb gravitáció hívja őket és dermedt gyorsasággal hasítják végig
 a lépcsőház vízszintes auráját most a szél sem nyaldossa csak a középserű életek
 lógnak kiterítve a négyzetes erkélyek fregoliján
 Idestova nincs intimitás ahogy a vizelet a szomszédban a lefolyóba csordogál
 te hallod s arra gondolsz miért szabálytalan a világ csak egy tükörcép és a ribilliók
 a falak közt
 meg a szennyes életmaradékok a földön nincs már szimmetria kérdezem
 mikor a tányérok ömlenek egy zseni serceg ceruzájával a lakótelepi anti-idillben

Várnai Gina

Egy kész mondat az utazóhoz

Ha cipő nélkül mész az ismeretlen úton, a kavicsok térképet rajzolnak mezítelen
 talpadba...

Déry Lucy

Művészet a Homokban

Hét ecsetvonás
 ujjam a homokban fest
 madár röppen fel

Hétvári Andrea

Álomváros

Fricska Dorika festményére

Egyszer volt egy szép bagoly
– nemcsak némi hangyaboly –
arra gondolt ő magában,
lép egyet a szivárványban.

Egyet-kettőt, hármat-négyet,
felborítja a festéket.
Lett is vihar, szín-zivatar,
amilyet csak ecset kavar.

Nőni kezd a festéktenger,
ember arra járni nem mer.
Házak csúcsosodnak benne,
mintha ötven tornyuk lenne.

Zöldek, sárgák, lilák, kékek,
szűk utcákon jó vendégek.
Nőtt a színek kavalkádja,
hangorkán jött még utána.

Feltámadtak tüzes nyarak,
el is szálltak kék madarak.
Szerencse, hogy csöndet intett
arra szálló tág tekintet,
különben még ma is dúlna
ott a színek háborúja.

**FRICSKA DORKA
FESTMÉNYEI**

KREISCHER-RUSZIN NELLY

HALÁLTÁNC

*SüvítÉszélben
hópelyhek kavargása
fájó haláltánc.*

AUTH SZILVIA
ANNAPURNA

a súlytalan ég
millió darabra tört
magánya ölel

Földeáki-Horváth Anna

***Alvó természet
nyugalmát őrzi puha
hópehelypaplan.***

NERHAFT ANTALNÉ

Hópihék táncát
kályhánk mellől csodáljuk,
s nyárról álmodunk.

NERHAFT ANTALNÉ

Itt van még az ősz,
friss hópelyhek befedik
arany levelét.

NERHAFT ANTALNÉ

Elhamvad a tűz,
pehelykönnyű pernyéje
messze szerteszáll.

Kristálybóbíta:

Fagyott pihékre
jégtükristályt varázsol
a deres hajnal.

Szabolcsi Erzsébet

PUSZTAI-TÁRCZY BEATRIX
HÓPELYHEK

...és formálódik
a meghidegült csoda
Isten kezében.

Reánk feszülő
cspike, cizellált fonat
ideleln, mélyen.

Albrecht Ferenc

A bambusz nimfái

Alexandrosz felhajtotta a sátor ponyváját, és a lenyugvó napba nézett, amely már egészen alacsonyan állt, a fák teteje felett, csaknem mögöttük rejtve magát. Alexandrosz azonnal észrevette, hogy a nap színe más, nem olyan, mint amilyennek az elmúlt napokban megszokta. Szikrázóbb és melegebb... Így hát valóban ez az a nap, gondolta magában, amelynek, úgy látszik, most kellett eljönnie.

A két őr, akik a sátor előtt álltak, már ismerték ezt a pillantást. Amikor meghallották, hogy a király kilépett sátrából, ők is a nap felé fordították tekintetüket. Megszokták, hogy Alexandrosz akár percekig áll némán és mozdulatlanul ilyenkor, ezért nem várták, hogy megszólítaná őket.

Most azonban ránézett az egyikükre, és parancsolóan így szólt:

– Gyere be!

Az őr csodálkozva fordult a király felé. Egy hónapja osztották be őrségbe, de egyszer sem fordult elő, hogy a sátrat belülről is láthatta volna. Vártta, hogy a király hátat fordítson neki, ő pedig követhesse, de Alexandrosz még nem fordult a sátor felé. Így nem mozdult ő sem, és tiszteletteljesen nézett a királyra.

Amióta eltökélte, hogy addig fog kelet felé haladni, amíg el nem ér a világ végéig, Alexandrosz úgy tekintett minden egyes naplementére, mint valamiféle búcsúra. Elnézni nyugat felé, ahonnan érkezett, amit már ismer, és amit minden nappal egy lépéssel távolabb akar tudni magától; ez járt minden este a fejében. Tovább, tovább, ez a gondolat foglalkoztatta,

hajszolta, emésztette már több mint tíz esztendeje. És amikor a sereg fel-lázadt, és a sok ostoba az Indus előtt, a világ szélén kimondta a maga tompa, ésszerű, földhözragadt szándékát, hogy egy tapodtat sem vonul tovább keletnek... akkor Alexandrosz úgy érezte, hogy ha kell, egyedül megy tovább. És eldobja magától mindazt, amit halandó ember rajta kívül még sohasem mondhatott el: hogy ő világ ura. Abban a világban, amelyet ismernek, nincs olyan talpalatnyi hely, ahol ne engedelmeskednének a parancsainak... de ha keletnek nézett, csak arra tudott gondolni, hogy ott akar lenni, ahol a nap az égbolton megjelenik.

Alexandrosz végre megfordult, és visszalépett a sátorba. Az őr követte.

– Húzd el a ponyvát – szolt Alexandrosz. – Gyere ide, és jól figyelj! Kimész az áldozatra szánt bikákhoz, és kiválasztod a legszebbet. Fehér legyen, arányos alkatú. Amikor már teljes a sötétség, idevezeted a sátorhoz. Ha bárki kérdezne, annyit mondasz, hogy én parancsoltam. Amikor ideértél, szólsz. Megértetted?

Az őr bólintott. Szerette volna körbehordozni tekintetét a hatalmas sátor belsején, amely tömve volt a Kelet minden kényelmével és pompájával, de nem merte megtenni. Csakis Alexandrosz tekintetét figyelte, és miután végighallgatta, hogy mit akar a nagykirály, bólintott. Amikor ura végzett mondanivalójával, az őr kihúzta magát és megfordult.

Ekkor tekintete a kijárat feletti átlatbőrre esett, és csaknem elkiáltotta magát.

Dáhirnak, az óriás tigrisnek lenyűzött bőre feszült a kijárat felett, melyet Alexandrosz a szkíták földjének közepén ejtett el. Hét álló napon át űzte egymaga az állatot, ahogyan a katonák a tábornövek körül beszéltek. Aztán Dáhir megállt, és szembenézett hajszoájával. Ember és állat órákon át tartó élethalálharcában végül Alexandrosz kerekedett felül. A katonák egy később elfogott szkítától azt hallották, hogy Dáhir lelke Alexandroszba költözött, így emberfeletti erejűvé vált, és átszállt rá a tigris valamennyi ösztöne is. Azóta, a szkíták szerint, a nagykirályt közönséges ember nem pusztíthatja el, és amikor akarja, felveheti a tigris alakját, és úgy jár az emberek közé portyázni, ha megharagszik valakire. A makedón katonák azt is emlegették, hogy Dáhirhoz képest a nemeai oroszlán, Héraklész zsákmánya csak aprócska jószág lehetett.

Dáhir valóban óriási volt, a sátor egész kijáratát uralta kolosszális méretével. Pofájából rémisztő nagyságú fogak meredeztek elő, és az egész állatban volt valami megmagyarázhatatlanul különös, mintha nem csupán egy tigris, hanem valami más is lett volna. Hogy mi volt benne, ami megkülönböztette egy közönséges állattól, azt az őr nem tudta volna megfogalmazni. Csak a jeges, csontokig hatoló rettenetet érezte, amely átjárta tagjait. Maga sem tudta, végül hogyan jutott ki a sátorból. Arra eszmélt, hogy társa kulacsból vizet fröccsentett az arcára.

– Össze ne ess, ember! Mi van veled, Kiós? – kérdezte tőle suttozva.
– Baj ért?

– Nem, jól vagyok. Eressz! – felelte Kiós, és dárdájára támaszkodva a liget felé indult, ahová az áldozatra szánt marhákat elkülönítették. Az őrök megkérdezték tőle, hogy mit keres ott, amire csak annyit válaszolt:

a nagykirály személyes parancsára jár el. Erre vonakodva, de odaengedték.

Kiós nagyon erősen koncentrált, mert tudta, hogy ha sokáig válogatna a több száz állat között, akkor a beálló sötétben nem biztos, hogy a legmegfelelőbbet sikerülne kiválasztania. Sietve járt-kelt közöttük, és félórányi keresgélés után talált egy fiatal, nyugodt és erős bikát. Letörölte a verejtékcseppeket a homlokáról.

Miért kell a nagykirálynak egy áldozati állat éjnek idején?, gondolta magában immáron visszafelé poroszkalva, a feladat sikeres elvégzése utáni kellemes nyugalom érzetével. Az áldozatokat mindig reggel, a vezérek előtt szokták elvégezni a hadsereg papjai. Talán éppen a legutóbbi áldozat körüli zűrzavar az oka ennek az egésznek, suhant át az agyán. Akkor szokatlanul rossz előjelek mutatkoztak, és a nagykirály kénytelen volt elállni attól, hogy a sereg továbbvonuljon keletnek. Még sohasem látta annyira haragosnak az arcát, mint akkor, azon a reggelen.

Nem számít, gondolta magában. A feladatomat teljesítettem, a többi már nem az én dolgom. Jókedvűen rugdosta maga előtt a port. Kezdett megéhezni, és örült, hogy miután visszaér a táborba és átadja az állatot, teleeheti magát a tábornöz mellett.

Az út menti cserjésből hirtelen vadállat ordítása harsant, olyan erővel, hogy megrezzentek tőle a bokrok. Kiós rémülten szaladni kezdett, vele rohant a bika is, hamar lehagyva őret. Kiós kétségbeesetten rohant az állat után, és percekig eltartott, mire a még mindig nyugtalan bikát el tudta csípni. Mindketten ziháltak. Hátratekintett, és mintha két parázsló pontot látott volna izzani a bokrok tövében.

„Ez csak Alexandrosz lehet, a tigris. Figyeli minden lépésem. Ez lesz az eredmény, ha csak gondolatban is, de

az ő szándékait firtatom. Talán Kleitoszt is ezért ölte meg azon a szörnyű éjszakán, amiről néha még mindig suttognak egymás közt a katonák.”

Ahogy a nagykirály sátra felé közeledett, egyre inkább elfogta a remegés. Reszkető hangon jelentette oda-kintről, hogy megérkezett. Nyugodt hang felelt rá:

– Vezesd be!

Kiós belépett a sátorba. A király ott állt közepén, és ráemelte a tekintetét. Kiós kétségbeesetten nézett vissza. Nem akarta, de mégsem tudta megállni, hogy ne pillantson oda. Jobb lesz mielőbb túlesni rajta, gondolta magában.

Megkönnyebbülésére azonban Alexandrosz szóltanul végigmérte az állatot, körbejárta, vizsgálgatta, néha megérintette az állat szőrét, aztán csak ennyit szólt oda:

– Elmehetsz.

Alexandrosz hosszasan és alaposan rendezte el a szertartás kellékeit: a tört élesre fente és fényesre tisztította; a tűzhelyet úgy alakította, hogy a füst a sátor tetejének résén keresztül az ég felé szállhasson; magát vízzel hintette végig. Eszébe jutott, amikor gyerekkorában először hajtotta végre egyedül az áldozatot. Akkor Hellász földjén állt, most pedig egy új világ kapujában, egyetlen lépésre tőle, szinte érezte már, ahogyan megérinti... beleremegett a gondolatba, végigborzongott.

Igyekezett visszafojtani ujjongását. Akkor érzett így először, amikor gyerekkorában megkérdezte, hogy mekkora a világ, és keletről meséltek neki, bevallva, hogy nem tudják, merre is kel fel a nap. De ahhoz, hogy most, királyként továbbindulhasson, össze kellett szednie a gondolatait. Az isteneket tisztelettel kell megszólítani.

Törét mélyen az állat torkába dőlte, érezte, ahogyan a forró vér a karjára és az arcára fröccsen. A bika hánykolódott, vadul dobálta magát, de Alexandrosz erősen lekötözte, és hamarosan a térdeire huppant. Amikor lassan eldőlt, Alexandrosz figyelte az állat lélegzését. Némi idő múlva, amikor a bika már nem mozdult, Alexandrosz kiharított egy nagy darabot az állat combjából, és a tűzre vetette. Orrában az égő hús furcsa szagával letérdelt. Boldogan érezte, hogy mennyire tiszták a gondolatai. Nyugodtan vette a levegőt.

Karjait az ég felé tárva szólt:

– Zeusz, az Ég ura, fiad szólít, Alexandrosz. Fogadd az égő áldozatot. Köszönöm mindazt, amit eddig tőled kaptam. Köszönöm, hogy a földkerekség urává lehettem. Köszönöm, hogy annyiszor győzelemre vezetted. Köszönöm, hogy mindig meghallgattad a szavam.

Rövid szünetet tartott. Jól tudta, hogy ez a mostani kérés merőben más lesz, mint az eddigiek. De azt is tudta, hogy végig kell mondania azt, amire már napok óta készül.

– Elhatároztam, hogy a sereg nélkül is folytatom utamat. Kérlek, hogy segíts szándékomban. Kérlek, hogy legyen áldás az utamon. Kérlek, hogy megtehessem azt, amire egész életemben vártam.

Megint hallgatott egy percet, mellkasa föl-le emelkedett.

– Mást is kérek. A birodalmat. Nélkülem a birodalom széthullik, és értelmetlenné válik mindaz, amit eddig elértem. Nem akarom a magam vágya miatt a birodalom megsemmisülését. Kérlek, hogy legyen egy másik Alexandrosz, aki visszavezeti a sereget, és akit nagykirályként tisztel a nép.

Amikor az utolsó szavakat is ki- mondta, hatalmas megkönnyebbülés

töltötte el a szívét. Elmondott mindent, amit akart. Zeusz eddig minden kérését teljesítette. Amikor megölte Kleitoszt, hét napig vezekelt érte Apollón utasítására egy az éjszakánál is sötétebb barlangban. Akkor kiürítette a lelkét, és az isten megtisztította. Zeusz sem haragudhat hát rá.

Elnyomta az álom, miközben a hold egyre teltebb fényvel világította meg a makedónok táborát.

Kiós megtalálta a tábortüzet, ahol társai éppen a befejezett vacsora fölött beszélgettek, tréfálkoztak. Azzal fogadták, hogy parancsnokuk megvonta tőle az ételmet, amikor meghallotta, hogy Kiós egy indiai lánykát akart a bozótosban a magáévá tenni, de a lány alaposan megharapta, mire a parancsnok úgy vélte, ilyen ügyefogyottat nem etetnek tovább. De amikor társuk arcába tekintve látták, hogy a tréfa most nem sikerült, mégiscsak előkerült a háta mögül egy jókora adag hús, amelyet egyikük nyársra is tűzött, és így nyújtotta Kiós felé. Pár pillanat múlva már újra megindult a csendes duruzsolás és nevetgélés, Kiós viszont hallgatagon tartotta nyársát a tűz fölé, inkább figyelve az éjjeli madarak hangjaira, mint társai beszédére.

– Azt hittük már, hogy te is oda vesztél, mint az egyik argoszi tegnap éjjel, aki vízért ment az Indushoz – szólította meg egyik társa, akivel közös sátorban aludt.

– És mi történt vele? Belefulladt a folyóba?

– Amennyire részeg volt, nem is lenne csoda, de...

– A krokodilok ragadták el. Voltak, akik hallották az üvöltését is – tódította egy harmadik.

A csoport legöregebb katonája közbeszólt.

– Akkor még nagyon boldog véget ért volna, ha így történik az eset – mondta lassan, merően a tűzbe bámulva.

A többiek abbahagyták a beszélgetést, és várakozásteljesen figyeltek rá. Sejtették, hogy az öreg most mondani fog valamit, mert már napok óta nagyon furcsának tartották a viselkedését, és a szavain sem tudtak minden esetben eligazodni.

– Csakhogy nem így történt. A varázsló nekem elmondta azt, amit érte felé még a gyerek is tud.

A katonák ismerték az öreg történetét a varázslóval. Csúnyán megsebesült a bal karja a legutóbbi összecsapásokban, és amikor már mozgatni sem tudta, a helyiek ajánlására elment a környék varázslójához, aki egy barlangban lakott a folyó mellett. A varázsló megnézte a sebesülést, aztán visszavonult a barlangjába, miután néhány helyen apró vágásokat ejtett az öreg bőrén, és a kibuggyanó vérben megmártott pár élénksárga színű madártollat. A katonák kíváncsian várták, hogy mi fog történni. Néhányan azt tanácsoltak, hogy inkább Árészhoz illene fordulnia. Néhány nap múlva azonban a karba visszatért az erő, és ez elcsendesítette a tanácsadókat.

– Egy gonosz istenről beszélt nekem a varázsló, aki a hegyekből olykor erre a vidékre is letéved. Senki sem próbálkozik már a kiengesztelésével száz és száz év óta, mert minden próbálkozás hasztalan maradt. Nem látta még senki sem, mert arra mindig vigyáz, hogy láthatatlan maradjon, és magányos embereket szeret áldozatul ejteni. Csak onnan lehet tudni, hogy éppen elragadott valakit, ha az áldozat kiáltását meghallja valaki.

A katonák összenéztek, majd vissza az öreg katonára, aki gondolataiba merülve bámulta a tüzet. Hitték is,

nem is, amit mondott. De azt tudták, hogy az öreg nem szokott a levegőbe beszélni, és ahogyan hallgatagon maga elé nézett, a többiek beleborzongtak a hallottakba.

Egyikük végre elhatározta magát, hogy valami ellenvetést tegyen, mert nem tartotta igazságosnak az öreg szavait. Hogyan érdemelhetné meg egy katona, aki végigküzdötte magát a perzsák birodalmán, hogy egyszer csak megölje egy ismeretlen és láthatatlan valami, amiről előtte még csak nem is hallott, és akit nem állhatott módjában megbántani? Hiába akart azonban megszólalni, mert maga sem tudta, hogy mit tudna szembehelyezni az öreg szavaival. Helyette inkább felállt, és ágakat kezdett tördelni, majd a tűzre dobta őket. Úgy érezte, hogy tennie kell valamit, különben egyszer csak felüvölt, és nem tudja majd abbagyni...

– A legfőbb ideje hát, hogy viszatérjünk Hellászba – fejezte be gondolatát az öreg. – A mi isteneinknek a hatalma errefelé már a végét járja. A folyón túl pedig már ki tudja, kihez fordulhat a halandó. Más a csillagok állása is errefelé, más a levegő, és más színű az ég is.

Úgy van, haza, nyugatnak, gondolta magában Kiós hálásan. Vissza Hellászba, ahol ismeri az isteneket és az embereket, legyenek akármilyenek is.

Egy órával később már az egész tábor aludt, az éjszakai ragadozók pedig útjuknak indultak a folyam felé, hogy az inni vonuló állatok közül prédát válasszanak maguknak. A hold különösen erős fényvel ragyogott, elnyomva minden csillag fényét; az égboltra tekintve senki sem tudta volna megmondani, hogy a föld mely pontján áll éppen. De Alexandrosz tudta, és a sereg is tudta, hogy hol vannak, és hogy merre akarnak továbbindulni.

Alexandrosz sátra mélyén aludt. A gyerekkoráról álmodott. Boldog volt a gyerekkora, az álom azonban mégsem hozta vissza ennek a boldogságnak az érzetét. És bármennyire szeretne volna, a gyerekkor szét pattant az álomban, és máris nagykirályként látta magát viszont. Emberek előtt állt, a kezére nézett, és vért látott a tenyerén; sűrű, ragacsos vért, amelytől alig tudta szétnyitni az ujjait. Felkiáltott álmában, és erre a kiáltásra ébredt fel, lerúgva magáról a párdubőr takarót.

A sátor résein át már beszűrődött a hajnal. Ahogyan lassan megnyugodott, Alexandrosz csodálatosan pihentnek érezte magát. Tudta, hogy gyönyörű hajnal virradt meg. Körülnézett a sátorban, és az egyik félhomályos sarokban meglátta azt, akit keresett, és akiről remélte, hogy Zeus elküldi neki.

Önnön képmását, teljes vezéri öltözetben.

Odalépett hozzá, és így szólt:

– Vezesd vissza a sereget Gedrózsián keresztül Babilónba. Nearchosz a tengeren fog követni, vele majd később találkozol. Jegyeztess le utatok minden állomását, és vigyázz a seregre. Rendezd a soraidat, és juss el nyugaton is az óceánig, hogy az összes emberlakta föld mind a makedónoké legyen. Építtess meg a legnagyobb Alexandriát ott, ahol a Sziva-oázis papjai megjelölik, legyen ez a világ összes írástudójának, művészának az otthona.

Miközben beszélt, végig a képmás tekintetét fürkészte, hogy érti-e, amit mond neki, vagy ő is csak olyan ostoba báb, mint amilyen Pandóra volt. Megnyugodva látta, ahogyan a képmás aprót bólint szavai hallatán, és várja a további utasításokat.

– Amikor visszaértetek, hívasd össze a birodalom összes költőjét, és

hirdesd ki közöttük, hogy aki a legnagyobb költeményt írja tetteimről, az jutalmul megkapja a birodalom bármelyik Alexandriáját, amelyiket csak kéri, és arcképét felvésik a város kapuira. Építtess dicsőségem fenntartására kőfalat birodalmam minden határán, és ezekre véssék fel az elkészült költeményt, mellé pedig a Hé-raklész-eposzt, mindegyik költeményt görög és perzsa nyelven egyaránt.

A képmás mindent megjegyzett. Mintha Alexandrosz szavait máris kőbe vésték volna, időtlen időkre, hogy hirdesse: Alexandrosz olyasmit ért el, ami előtte még soha embernek nem sikerülhetett.

Alexandrosz megállt egy pillanatra, és elgondolkodott, hogy elég hal-kan mondta-e az eddigieket. Nem akarta, hogy avatatlan fülek is tanúi legyenek azoknak a szavainak, amelyekkel eddigi életétől búcsúzik.

– Kleitosznak állíttass háromemeletes síremléket Baktriában egy hegytetőn, illő pompával, teljes titokban. Az építőket személyesen eskesd meg, hogy senkinek nem beszélnek arról, mit emeltek. Kleitosz emlékének ápolásáról száz pap gondoskodjon. A hegy lábánál állíttass katonai őrhelyet, hogy élő ember ne juthasson be ebbe a templomba, és az örök gondoskodjanak arról is, hogy ezer-sztadiónnyi távolságban senki meg se közelíthesse.

Alexandrosz elfordította a tekintét, és a képmás érezte, hogy mindent tud már, amit tudnia kell. Leült a pamlagra, éppen olyan mozdulattal, mint ahogyan a király tette győzelmei után, amikor sátrában egyedül maradt.

Alexandrosz maga is kíváncsian várta, hogy mi fog ezek után történni. És amiben bízott, meg is érkezett: ködgomolyag vette körül, majd végképp eltűnt a képmás szeme elől.

A hajnalban élesen megszólalt egy bábic. Jel volt ez a többi szomjas má-dárnak, hogy felemelkedjenek és az Indus vizére ereszkedjenek.

*

Alexandrosz az első órákban nagyon különösnek találta, hogy egymaga halad előre a síkságon, és nem hallja azt a semmivel sem össze-tevészhető morajt, amely a vonuló sereget követi; a beszélgető, ordító-zó, káromkodó, nevető több tízezres had zsváját, amely már egy évtizede, mint az árnyék, követte mindenfe-lé. Furcsállta azt is, hogy nem kell utasításokat kiadnia, meghallgatnia a felderítők jelentéseit; csakis a saját lépéseire kellett figyelnie. Ahogyan a zöld síkságon előrefelé haladt, tekin-tetével a nehezen áthatolható terepet pásztázva, elgondolkodott azon, hogy mikor volt életében utoljára valóban egyedül. És nem tudta felidézni, hogy valaha is lett volna ilyen pillanat az életében.

Dél felé közeledve határozottan érezte, hogy megéhezett, és azt is pontosan tudta, hogy most senki sem fogja elé tenni az ételt. Hálát adott apjának, amiért gyerekkorában meg-tanította neki, hogyan kell elviselni az éhséget, és hogy meg kell becsülni, amit az ember kint a természetben talál. Alexandrosz hamar megtanult a fegyverrel bánni, és ügyes vadásznak bizonyult. Jó előre elkészült hát arra, hogy amikor majd egyedül kell foly-tatnia útját, egyedül kell a betevőről is gondoskodnia. „Eddig a birodalom sorsa nyugodott a vállamon, most Alexandroszé és a gyomráé”, gondolta magában, és mosolyognia kellett, amikor arra gondolt, hogy melyik is lehet a nagyobb felelősség.

Hamar elejtett egy fácánt, és nem telt belé fél óra, már vígan lobogott a

tűz, amit gyújtott. Nyársra tűzte a finom falatokat, és a földbe szúrta őket, úgy, ahogyan ezt katonáinál gyakran látta. Aztán egy buckára állva szétnézett a környék felett, és úgy döntött, hogy dél felé folytatja útját egy darabig, arra, amerre szárazabbnak tűnt a talaj.

Iható vizet nem talált még azóta, hogy útnak eredt, de a mindenütt zöldellő síkság és a rengeteg apróbb-nagyobb állat valószínűvé tette, hogy nem lesz hiábavaló a keresés. Alexandrosz egy csapat madár röptét figyelte, és úgy gondolkodott, vágyát is beleszőve a következtetésbe, hogy biztosan a vízhez repülnek. Cserjéseket, bozótosokat kerülgetett, majd egy partoldalról leereszkedve füstcsík-ra lett figyelmes a fák fölött.

Hamarosan meglátta a kunyhót és a körülötte legelésző kecskéket. Az egyik fiatal folyton a másik után szaladt, percre sem hagyva nyugtot neki; a többi állat elnéző közönnyel figyelte őket a fűben heverészve. Alexandrosz úgy gondolta, hogy éppen kapóra jönnek az állatok; minek keresgélje a vizet, ha talán tejet is ihat.

Már egészen közel ért a kunyhóhoz, azt is ki tudta venni, hogy egy darab vászon szárad a tető szélére akasztva, amikor egy csapat férfit vett észre, akik a nap felől közeledtek. Alexandrosz látta, hogy a férfiak rendezetten vonulnak, és katonaszerűen megsejtette, hogy ezek nem lehetnek földművesek. Ahhoz túlságosan határozottan és célratorően mozogtak. Alexandrosz egy cserjés mögé húzódott, és igyekezett kitalálni, hogy vajon merre folytatja útját a csoport. Pillanatok alatt átlátta, hogy ha rejtekhelye felé fordulnának, akkor jobb kéz felé, egy enyhe hajlat mögött még elrejtőzhet. Hátranyúlt, hogy megbizonyosodjon róla, megvannak-e a

nyilai, amelyeket már előzőleg gondosan ellenőrzött, hogy nincs-e közöttük törött.

Amikor a csapat nyíllövésnyire ért a kunyhóhoz, egy férfi bukkant fel a kunyhó bejáratában. Zavartan tekintett a csapat felé, aztán lecövekelt egy helyben, mintha kígyó állta volna el az útját, és félne, hogy egyetlen mozdulatával a halált idézi magára. Szemét nem tudta levenni a közeledőkről.

Alexandrosz látta, hogy a csapat egyenesen a kunyhó felé tart. Amikor odaértek, egy alak kivált közülük, a férfihoz ment, és erősen az arcába ütött. A férfi hátratántorodott, de nem esett el. A kecskék zavartan futkostak ide-oda, de mintha őket is megbabonázta volna valami delejes erő, mert nem távolodtak el a kunyhótól. A csapat vezetője és a magányos férfi beszélni kezdtek. Alexandrosz a távolság miatt nem hallotta a szavaikat, de a kézmozdulatokból látta, hogy a vita egyre hevesebbé válik. Aztán a csapat vezetője elvette egyik emberétől a dárdáját, és beledöfte a férfiba.

Alexandrosz felháborodásában önkéntelenül előrelépett és elkiáltotta magát. A csapat tagjai közül senki sem hallotta meg a kiáltást; nyugodtan összeterelték a kecskéket, majd tüzet gyújtottak, és pillanatok alatt lángba borították a kunyhót. Amikor elindultak, egyikük hátramaradt, és a lángokba vizelt.

Alexandrosz ekkor már teljes erőből rohant a kunyhó irányába. Nem tudta, hogy ki lehetett a magányos férfi, de azt tudta, hogy ha mellette lenne a sereg, akkor ennek a csapatnak a tagjaiból már senki sem lenne életben, mert elég lenne csak egyet pillantania, és máris ötven lovas gyűrűje fojtogatná őket.

Ahogyan elrohant a halott férfi mellett, két dolgot érzett: az égő

kunyhóból áradó tűz forróságát, amelyet a szél feléje hajtott, és a saját erejét, amelyet annyiszor próbára tett már életében. Egy futó pillantás is elég volt ahhoz, hogy tudja: a férfiből már kiszállt az élet.

Hamarosan utolérte a csapatot, akik még mindig nem vették észre közeledtét. Hirtelen megállt, egy nyilat helyezett az íjára, és elordította magát:

– Kutyák!

A csapat tagjai közül az egyik előbb fordult meg, mint a többiek, de még mielőtt észrevehette volna, hogy ki az, aki kiáltott, a nyíl átfúrta a torkát. Hang nélkül zuhant el. Mire teste a földet érte, Alexandrosz újra megfeszítette íját, és a csoport közepébe célzott. Tudta, hogy ha szét is ugranának, könnyen egymásba ütközhetnek, és ez neki kedvez.

A második lövés csak súrolta az egyik gazember karját, aki nagyot káromkodva a sebéhez kapott. A többi Alexandrosz irányába rohant; a kecskék az újabb vérontástól megzavarodottan szanaszét ugrottak. Mivel már nem látták az ismerős kunyhót, szertefutottak.

Alexandrosz látta, hogy a csapatból senkinél sincs új, és azt is pontosan tudta, hogy már csak egy lövésre van ideje, azután megkezdődik a közelharc.

– Kerítsük körül! – kiáltotta egyikük. Alexandrosz számított erre a lépésre. Megvárta, amíg elég közel ért hozzá a már több irányból érkező öt támadó. Egyikükre hosszasan célzott, az futás közben igyekezett összegörnyedni, hogy minél kisebb célpontot jelenthessen. Aztán Alexandrosz hirtelen elfordította az íjat, higgadtan célzott, és lövése egyenesen a melle közepén érte egy másikat, akinek már felocsúdnia sem volt ideje a hirtelen

meglepetéstől. A futás lendületétől nagyot huppanva zuhant el a talajon.

– Megdöglesz! – üvöltötte a többi, halott társukra pillantva.

Alexandrosz kardot rántott, és ahogyan alaposan megtanulta ifjúkorában, ordítva nekirohant egyik támadójának. A fejét hirtelen félrekapva elkerülte az érkező vágást, aztán markolatig merítette a kardját ellensége gyomrában. Nagyot lökött a testen, és érezte, ahogyan a kiömlő vér a karjára fröccsen.

Amióta az eszéet tudta, mindig a hőszok dicsőségére vágyott. Százszor elképzelte magában, ahogyan csapást csapás után oszt, minden mozdulatában a tökéletességet hordozva. A csaták sűrűjében viszont hiába próbált volna meg teljesen egyedül szembeszállni bárkivel is, mert testőrsége mindig szorosán körbefogta. Szerette volna azt parancsolni nekik, hogy hagyják magára, de tudta, hogy erre a parancsra nem fogadnának szót, még akkor sem, ha halállal fenyegetné őket.

A legközelebbi támadó már éberebb volt. Gyorsan hátraugrott, és megvárta, amíg két társa Alexandrosz hátába kerül. Alexandrosz megérezte a vele szemben állóból áradó büzt, amit a szél éppen feléje sodort. Ellensége gonoszul elvigyorodott, és Alexandrosz tudta, hogy ez volt az, aki a magányos férfit leszúrta. A kecskék véérébe fogom a szétvágott arcodat belemártani, gondolta magában, és nagyot köpött feléje.

Alexandrosz tudta, hogy most olyan gyorsnak kell lennie, amilyen gyors ember csak lehet. Ha nem láthat a háta mögé, mint Árgus, akkor el kell pusztítania az előtte állót, hogy biztonságosan megfordulhasson. És még akkor is ketten lesznek ellene, ő pedig egyedül.

Rárontott a vezérre, aki két vágását háritotta, aztán Alexandrosznak kellett egy gyors mozdulattal a torka felé tartó pengét félreütnie. Élvezte, ahogyan meglegyintette a halál szele, de ő ott volt, így a halál nem győzhet-e le. Váratlan mozdulattal nem maga elé emelte a kardját, ahogyan ellensége számította, hanem alulról felfelé csapott, óriási sebet ejtve vele a másik álla alatt. Ahogyan a kard a csontot érte, irányt változtatott, és csaknem kicsúszott Alexandrosz markából.

Ekkor érezte, hogy hátulról hatalmas ütés éri, és elvesztette az egyensúlyát. Még látta, ahogyan előbbi ellenfele összerogy, aztán minden elsötült a szeme előtt.

*

Egy óriási, fekete alak dárdával a kezében leszállt a felhőkből, kiválasztott magának egy kecskét a sok közül, és dárdájával a földhöz szegezte. A kecske remegve hörgött, és Alexandrosz észrevette, hogy ez nem is egy kecske, hanem Kleitosz az, ugyanabban a ruhában, mint amelyet azon az örült éjszakán viselt. Úgy látszott, hogy mindig is ő volt az az ember, aki a síkságon, a kunyhóban lakott. Kleitosz könyörgött, de ez nem segített rajta, a fekete alak nem kegyelmezett, szúrászt szúrás követett. Aztán egy hirtelen csapástól leröpült a fekete ember feje, és a test tehetetlenül roskadt össze, rá a többi kecskére. Alexandrosz állt a holttest mögött, vérrel bemázolt arccal, és Kleitosz szemébe nézett, Kleitosz pedig visszatekintett rá. Egyre mélyebben és mélyebben nézte, egészen addig, amíg Kleitosz eltűnt a földről, és a vére sem volt már sehol. Alexandrosz beleszúrta a kardot a földbe, kezét a markolaton pihentette. Átfutott az agyán, hogy miért nincs itt senki

sem, aki látná ezt a küzdelmet, és aki megörökíthetné az örökkévalóságnak, ahogyan ő igazságot oszt. Domborművek, timpanonok élére kínálkozó jelenet, tömör hexameterek igazsága.

Arra tért magához, hogy nem éri kezében a kardja markolatát. Tapogatózni kezdett, hogy megtalálja a fegyvert, de ahhoz is gyenge volt, hogy felemelje a karját. Perceknek kellett eltelniük, mire tisztába jött vele, hogy a földön fekszik, sötét éjszaka van, és alig tudja mozgatni a fejét. Számára ismeretlen nyelvű beszédet hallott, és lábak ütemes dobogását. Fel akarta emelni a fejét, de olyan erős fájdalom nyilallt a nyakába, hogy önkéntelenül felszisszent.

Valaki megemelte a fejét, és egy vízzel teli tálat tett az ajkához. Érezte, hogy erős kezek tartják. Mohón ivott, közben igyekezett gyorsan körülpillantani, hogy tisztában legyen azzal, hol és kik között lehet, mielőtt újra visszahanyatlana.

A fejét a kezében tartó vörös ruhás férfi megértette, hogy mit akar. Egy tömör zsákot tett Alexandrosz feje alá, és a nyakát vizsgálta. Ahogyan Alexandrosz a víztől kissé erejére talált, ő is a nyakához nyúlt, és érezte, hogy kötést visel. Ettől megnyugodott valamelyest; ha a halálát akarnák, nem kötözték volna be, vélte.

Szaporán kellett vennie a levegőt, és minden imbolygott körülötte. Nagy, nyílt tér szélén feküdt, ennyit meg tudott állapítani, nem messze egy tűzrakástól, amelynek melegét valamelyest érezni lehetett. A füst néha feléje fordult, ilyenkor igyekezett aprókat lélegezni, de örült, hogy legalább nem lepik el a rovarok, amelyek azonnal megérik a vér pézsmailatát. Amennyire ki tudta venni, negyven-ötven ember forgolódott körülötte. A háttérben kunyhókat látott, meglehető-

sen egyszerű építményeket, némelyik bejáratában kíváncsiskodó gyerekfejeket.

Alexandrosz várta, hogy megszólítsa valaki, bár pontosan tudta, hogy ha ez meg is történne, akkor sem értené egyetlen szavát sem ezeknek az embereknek. Amennyire erejéből telt, igyekezett végiggondolni, hogy vajon tudják-e, hogyan sebesült meg. Aztán azon tanakodott, hogy ellenségei miért nem végeztek vele, miután a földre került. Talán váltságdíjat reméltek értem, gondolta. Mennyit remélhettek? A ruhája és a kardja elárulhatta nekik, hogy nem szegény ember került a kezükbe. A gondolatra ösztönösen oldalához nyúlt, aztán szétnézett, de a kardját most sem látta sehol. Végignézett magán, és annyit meg tudott állapítani, hogy ruházata megvan, mellette pedig ott hever a felszerelése.

Újra és újra felidézte magában, ahogyan egyedül nekiment a rablóbandának, s némileg sértve érezte magát, hogy nem foglalkoznak vele, és nem lát aggódó tekinteteket sem maga körül. A falusiakat más foglalta le: vékonyabb és vastagabb, száraz ágakat hordtak nagy rakásra, és Alexandrosz sejtette, hogy máglyát készítenek. Tekintetével az áldozati állatot kereste, de néhány ide-oda szaladgáló csirkén kívül más állatot nem látott.

Az egyik kunyhóból fehér ruhás férfiak léptek elő, vállukon egy lepelbe bugyolált testet cipelve. Az emberek, akik eddig beszélgettek vagy ide-oda vonultak, most hirtelen elhallgattak. Valahol lassú, elnyújtott hangon énekelni kezdtek, Alexandrosz úgy gondolta, hogy a lepelbe takart test azé a férfié lehet, akivel a rablók végeztek. Rossz érzés vett erőt rajta, ami egy idő után tudatosult is benne; azzal ma-

gyarázta, hogy nem tudta megmennteni a férfit, és összes gyilkosát sem tudta megbüntetni, ő, az isten.

A férfiak a máglya tetejére helyezték a testet, és négy végénél meggyújtották. Mindannyian énekelni kezdtek.

Felszáll a guala-madár,
szétnéz a magasból, embereket lát.
Leszáll a guala-madár,
sötét éjszaka lesz,
és eggyel kevesebb az ember.

Kilép az ember a házból,
szétnéz, messze néz, közelre néz,
eggyel kevesebb az ember.
Felszáll a guala-madár, leszáll a guala-
madár,
sírnak az emberek, hideg van,
éjszaka van.

Alexandroszt hányinger gyötörte. Szeretett volna beleüvöltöni az éjszakába. Ismét eszébe jutott Kleitosz véráztatta teste, és úgy érezte, ezek az emberek őt vádolják, és ezért nem néz rá senki sem. Őt vádolják, a gyilkost. Aki elvette egy másik ember életét, mert nem tudta elviselni, hogy ellentmondtak neki.

A láz elmosta további gondolatait, elvesztette az eszméletét. A gyászszertartás tovább folyt a tüzek tompa fényében. A test szikrázva, ropogva hamvadt, a tömegeből jajveszékelés hallatszott, a dobok hangja betöltötte az éjszakát.

*

Alexandroszt hetek múltán eresztették útjára a falusiak, amikor látták, hogy biztosan áll a lábán és tiszta a tekintete. Amikor jelbeszéddel a tudtukra adta, hogy kelet felé tart, jókora csomagot készítettek össze számára meleg ruhákkal, vajjal, zsírral, egybekkel.

Másnap kora reggel ébredt. Egy korsóból friss vizet öntött a tenyerébe, és megmosta az arcát, kezét. A falusiak a kunyhója előtt várták. Egyikük, egy tekintélyt parancsoló férfi oda lépett hozzá, és egy jelekkel telerótt csontlapot akasztott a nyakába.

– Légy áldott, íjász – mondta neki.
– Akárhová vezet az utad, találd meg önmagad.

Alexandrosz nem értette a beszéd értelmét, de a hangsúlyból tudta, hogy jó szavakat hallott. A falusiak meleg tekintettel néztek rá. Alexandrosz dobok hangját vélte hallani, azokét a dobokét, amelyek annak a napnak az éjjelén szóltak, amikor megsebesült. Rövid idő után észrevette, hogy nem látni sehhol sem dobokat, sem dobo-sokat. Úgy gondolta, hogy a falusiak a talizmán átadásával útjára bocsátották.

– Legyetek üdvözölve – szólt, végighordozva tekintetét a sokaságon. Nem nézett hátra; kiválasztott egy csapást a falu keleti végében, és neki-indult a síkságnak.

*

A sereg szomjazva vonult Gedrószia istenektől elhagyatott vidékén, kutakat ásva, vizet remélve a kegyetlen földtől. Nearchosz flottája állta a szelek és viharok erőre kapó ostromát. A birodalom népei lázas igyekezettel igyekeztek kitalálni, mi lehet velük a nagykirály szándéka; távoli vidékeken tanácskozásokat hívtak össze komoly, meglett férfiak, hogy elhatározzák, mitévők legyenek a birodalom komoran rájuk vetülő árnyékában. A seregen időről időre nyugtalanság lett úrrá, amelynek okát a jósök sem tudták megfejteni; megesezt, hogy egy ló megfialt, holott nem volt viselő; ellentétes irányból szelek érkeztek és összecsaptak a sereg feje

felett; a katonák azt találgatták, hogy hazatalálnak-e valaha is, vagy mindörökre körülzárja őket a kősvatag, kőbe zárva emléküket.

*

Alexandrosz két évvel később elérte a nagy hegyek lábát. Járt gyalog és öszvérek hátán, enni adtak neki kunyhókban és jurtákban, eső és hó cserzette arcát, idegen vallások isteneinek nevét hallotta és feledte el. Senki sem ismerte, és egyre kevesebben voltak, akik tudták, hogy létezett nyugaton egy birodalom.

Alexandrosz érdeklődve fedezte fel magán, hogy már nem gondol a birodalomra. Vaksötét éjszakák közepén fel-felébredt, és azon tűnődött, vajon mekkora lehet a világ, elér-e valamikor a széléig. Egyszer azt gondolta, hogy bárcsak már másnap feltűnne a végtelen óceán a láthatáron, és ő megpihenhet. Máskor azt remélte, hogy sohasem fog véget érni az útja, és sohasem kell visszafelé indulnia, vissza, Hellász felé.

Jól segítették ösztönei, amelyek a hosszú hadjárat alatt kiélesedtek. Megtalálta az átjárókat, peremeket, amelyeken továbbhaladhatott. A nagy hidegekben is biztos kézzel talált célba, ha zsákmány került az útjába.

És hosszúakat hallgatott; olykor hetek, hónapok is elteltek, mire emberrel találkozott.

Egy késő délutánon barlangot fedezett fel egy hegyoldalban. Az egész nap során összegyűjtött és magával hordott fadarabokból tüzet gyűjtött a barlang egyik szélvédett zugában. Két hegyi embertől tealeveleket kapott egy kecskebőrért cserébe, ezeket szórta el egy bádoggpohárban, amelyet aztán a tűz fölé helyezett.

A fa nehezen égett, hol erőre kapva, hol csak pislákolva; Alexand-

rosz felállt, hogy szétnézzen a barlang belsejében, hátha talál némi égetnivalót. Kezébe vette az egyik lángoló fadarabot. A barlang enyhén lejtett, és Alexandrosznak figyelnie kellett, hova lép, mert helyenként jegesre fagyott a föld.

A barlang egyik sarkából két szem ürege meredt rá.

Néhány pillanatnak el kellett telnie, mire visszanyerte a hidegvérét. Ösztönonosan körbenézett, hogy nem fenyegeti-e veszély, de a barlang csendes volt. Felsietett a barlang bejáratához, ott újra szétnézett, újával a kezében, de ezúttal sem látott senkit és semmit, az óriás hegyek néma és csöndes magánya uralkodott mindenben.

Visszafordult a barlang belsejébe, hogy alaposabban megtekintse felfedezését. Egy felnőtt férfi barnává száradt holtteste támaszkodott a falnak, kezében tűzgyújtásra alkalmas eszközt szorongatott. Rajta volt a ruhája is, helyenként kilyukadva, elronyolódva.

Alexandrosz kalapáló szívvel nézte a testet. Rengeteg holtat és haldoklót látott már élete során, borzalmas vágott és szúrt sebeket, harci szekérrel legázoltakat. Ez azonban más volt, ezen a testen még csak sérülés nyomát sem tudta felfedezni, miután kivonszolta a barlang előterébe, a fényre. Újra és újra félrefordult, hogy ne lássa az eltorzult arcvonásokat, de aztán mindig csak odanézett, miközben olyan erősen szorította össze állkapcsát, hogy fájdalmat érzett. Feldúltan járkált le-föl a barlang bejáratában, aztán visszafutott abba az irányba, ahonnan érkezett, és olyan veszélyes helyeken sem figyelt arra, hogy hova lép, amelyeket előtte kétszer is alaposan átvizsgált. Végül átmelegedve és zihálva leült a barlang bejáratánál, és a tűz fölé tartotta a kezét, olyan közel

a lángokhoz, hogy többször is megégette az ujjait, de tudomást sem vett az új sérülésről.

Órák teltek el, mire képes volt tiszta fejjel gondolkodni.

Áldozathoz készült, először azóta, hogy elhagyta a sereget. Akkor elhatározta, hogy a maga érdekében többé nem fordul egyik istenhez sem, még akkor sem, ha végveszély fenyegetné. Ezúttal azonban más szándék vezérelte.

Minden élelemre szüksége volt, ami csak rendelkezésére állt. Egy szőtestet húzott elő, amelyet az isszosi csatátéren szedett fel a földről és tett el első nagy győzelmének emlékéül. A tűzbe vetette, majd így szólt:

– Zeusz, atyám, fiad szólít, Alexandrosz, évek múltán először. Nem a magam ügyében szólítalak. Itt van ennek az embernek az élettelen teste, akire a mai napon találtam. Kérlek, hogy add vissza az életét, mire megvirrad a holnap nap.

Miután befejezte az imát, csodálatos nyugalom árasztotta el. Örömtől remegett, elképzelte, ahogyan reggelre fény gyúl az ismeretlen szemében, és megszólal. Még ha nem is fogja érteni a szavát, akkor is örülni fog. Elhatározta, hogy akármerre is van a másik hazája, kíséрни fogja és oltalmazni; ha kell, kettőjük helyett vadászik, kettőjük helyett őrködik.

Régen nem aludt olyan nyugodtan, mint ezen az éjszakán. Álmában az Ókeanoszban fürdött, annak is a közepén, és boldog volt, ahogyan körülölelték a hullámok, és szelíden ringatták. Minden kristálytisza volt.

Akkor ébredt, amikor a világosság már határozottan elkülönült a sötétségtől, de napsugarak még nem mutatkoztak. Nagyon friss volt a levegő. Mély lélegzetet vett. Felegyenesegett, és lassan megfordult, abba az

irányba, ahová a testet támasztotta. Kalapáló szívvel várta, hogy meglássa az ismeretlen étellel teli pillantását, a színt az arcán.

A földön heverő test látványától ösztönösen hátralépett, és a döbbenettől nem tudott megszólalni. A férfi több száz éve halott teste semmit sem változott, ugyanolyan élettelen és sötétre változott maradt, mint amilyen az előző éjjelen volt, és az azt megelőző tízezer napon. Alexandrosz kétségbeesetten hozzáugrott, és megragadta, rángatni kezdte.

– Kelj fel! Kelj fel végre és lélegezz!

A megkövült test ide-oda rángott a kezei között, mígnem száraz recsenéssel félrebillent a feje, és Alexandrosz lába elé huppant.

„Már nem hall az isten – tudatosult Alexandroszban. – Elhagytam a világnak azt a felét, ameddig a hatalma tart. Hiába is kérnék akármit, már azt sem tudja, hogy létezem.”

Hatalmasat üvöltött, teljes erejéből. Az addig néma hajnalban a hegyek visszhangozták a kiáltást. Egy finom széláramlat apró hamudarabokat ragadott fel a leégett áldozati tűz maradványaiból. Alexandroszt elhagyta az ereje. Leroskadt a földre, minden tagjában reszketve.

„Ha a mi isteneinknek már nincs hatalma errefelé, akkor Apollón tisztító ereje sincs már rajtam. Megint véresek a kezeim. És nem tudhatom, hogy milyen isten hatalma van ezeken a köveken, és nem lesi-e minden mozdulatomat, hogy megölhessen.”

Úgy érezte, hogy félrebillent a föld, és ő egyre csúszik, csúszik a semmi felé, feltartóztatlanul.

*

A bambuszkunyhó résein finoman, lágyan ereszkedtek alá a fénysugarak az odabenn alvókra. A hajnalban alá-

hullott eső már felszáradt, és kellemesen telttette a levegőt. A kunyhó belsejében egy tarkabarka csirke elégedetten borzolta a tollait, és ételmet követelve hangosan kotyogni kezdett.

Alexandrosz és Mang-Jong egyszerre ébredt. Mindketten hallották a másik mocorgását, de ahogyan az a mindennapok szertartásává vált, még hallgattak egy darabig. Aztán Alexandrosz felült és megdörzsölte az arcát. Ránézett a másikra, kifejezéstelen arccal. Aztán amikor az elmosolyodott, ő is elnevette magát.

– Mindig csak a munka, mindig csak az – szólalt meg Mang-Jong sóhajtozva.

Évek óta játszották ezt a játékot, amióta Alexandrosz megjelent a kis faluban, és Mang-Jong befogadta. Amikor bolyongásai végeztével úgy döntött, hogy nem halad tovább keletnek, ezt a kis falut választotta ki magának. Eldobta úját, és teljesen fegyvertelenül besétált a napi földművesmunkából hazatérő emberek falujába. A több ösvény felől közeledő falusiak egy a falu közepén ülő alakra lettek figyelmesek. Alexandrosz egy szót sem értett abból, amit mondtak neki. Igyekezett tudtukra adni békés szándékát. Hosszas tanácskozás után úgy döntöttek, hogy náluk maradhat, de éberren figyelni fogják. Aztán ahogyan telt az idő, és Alexandrosz kezdte megtanulgatni a nyelvüket, megszokták, és tudomásul vették, hogy nem akarja tudtukon kívül elhagyni a falut, hogy esetleges megbízóinak beszámoljon az általa látottakról.

A játék akkor indult el, amikor Mang-Jongnál letelepedett. A jócskán hatvanas éveit élő férfi egy árvíz alkalmával a teljes családját elveszítette, és nagyon magányosnak érezte magát. Megtetszett neki a jövevény jámborsága és keresetlensége, és úgy gon-

dolta, hogy semmiképpen sem járhat rosszul, ha befogadja; lesz kivel beszélgetnie, amikor majd az ismeretlen megtanulja a nyelvüket, és lesz, aki a nehezebb munkákban segíteni tud neki. Egyenlően fognak osztozkodni mindenben, szögezte le magában.

Türelmesen tanítgatta az idegent, hogy melyik munkát mikor, hogyan kell megfognia. A ház körüli teendőket eleinte együtt végezték, és jókat mosolyogtak azon, hogy a házbelső napi takarítását mindketten gyűlölik. Ilyenkor reggelente megértően összenéztek, aztán aki éppen soron következett, nekifogott a szemét összesöpprésének, az evőtálat eltisztításának, a kunyhó földje elegyengetésének.

Aztán amikor Alexandrosz már kezdte érteni a másik szavait, egy este, némi erjesztett rizs elfogyasztása után azzal az ajánlattal állt elő, hogy ne naponta váltogassák egymást, hanem kilencnaponta. Mang-Jong, akinek tetszett az ötlet, a szesz hatására további javaslatlalt élt: azt, hogy ki dolgozik éppen, sorsolással döntsék el minden kilencedik nap lejártakor. Hosszas keresgélés után egy fából készült szerencselapocskát kotort elő, amelynek egyik fele feketére, a másik sárgára volt festve. Előzékenyen átengedte a másiknak a választás jogát, és miután Alexandrosz a sárgát választotta, a magasba dobta a fadarabot, aztán mindketten izgatottan figyelték, hogy melyik felére esik.

Alexandrosz az utóbbi időben már a harmadik alkalommal veszített. Mang-Jong minden összepillantásuk alkalmával kajánul odaszólt a másiknak:

– Mindig csak a munka, mindig csak az...

Ezúttal azonban, amikor Alexandrosz éppen nekilátott a kunyhó rendbetételének, Mang-Jong váratlanul újra megszólalt, holott a játék része

volt, hogy a szerencsésebbik szótlan elégedettséggel és sütkérező kényelemmel szemlélje a másik tevékenységét.

– Hagyd el, ma ne foglalkozz vele. Holnap lesz a Napünnep. Mind a ketőnket meghívtak rá.

Mang-Jong felült. Látszott az arcán, hogy ezúttal komoly a mondani valója.

– Minden évben összegyűlnek ekkor tíznapi járóföldről azok az ifjak, akik elérték a férfivá avatás korát. Előtte három napig nem beszélhetnek senkivel, csak az istenekhez imádkoznak. A holnapi napon felmennek a Yi-hegy csúcsára. Ott kezükbe veszik íjaikat, és a több száz ifjú vezényszóra tízszert egymás után a napba lövi a nyilát. Az ünnep éjszakáját a hegyen töltik, meditációval. Amikor másnap megpillantják az első napsugarat, férfiak lesznek, zöld csíkot festhetnek a homlokukra holdtöltekkel, és „Ho kai”-val köszönnek nekik ezentúl fiatalok és öregek egyaránt.

Mang-Jong komoly arccal nézett Alexandroszra, aki megértette az öreg szavainak jelentőségét. Ezek szerint már többször megtartották ezt az ünnepet, amióta ő itt van, de őt nem hívták meg rá sohasem. Az öreget biztosan, gondolta magában, hiszen mindenki előre köszön neki, és mindig kikérik a véleményét fontosabb dolgokban. Meleg szívvel gondolt most arra, hogy Mang-Jong eddig talán csak azért nem ment el erre az ünnepre, mert nem akarta érzékeltetni, hogy Alexandroszt nem hívták meg. De megkérdezni nem akarta, hogy úgy van-e, ahogyan gondolja.

Lehajtotta a fejét.

– Köszönöm, hogy szóltál nekem erről. Mondd meg azoknak is, akik elhívtak, hogy tiszta szívemből köszönöm ezt nekik.

Mang-Jong meglepetéssel kérdezte:

– Nem akarsz részt venni az ünnepen?

Eddig azt gondolta, hogy Alexandrosz azért annyira csendes, azért nem beszél soha senkivel, mert meg akarja várni, hogy a falusiak maguk adják jelét, hogy már nem tekintik egészen idegennek. Azt gondolta, az ünnep után sok minden meg fog változni a mindennapjaikban. Az előző években minden alkalommal bízott benne, hogy megtörténik majd ez az invitálás; amikor pedig rendre elmaradt, bölcsen előre tekintett, bízva abban, hogy majd egy év múlva már más lesz a helyzet.

Most be kellett látnia, hogy amit ő gondolt, az nem egyezett a másik gondolataival. Pedig amikor tegnap elmondták neki, hogy mindkettejüket várják az ünnepre, alig tudta megállni, hogy ne újságolja el Alexandrosznak a jó hírt. Elaludni is alig bírta, annyira kikíváncozott belőle.

Alexandrosz nem válaszolt. Felállt, a kunyhó bejáratához lépett, elnézte egy darabig az egyre magasabban tündöklő napot. Aztán kilépett a szabadba, és órák hosszat bolyongott a faluhoz közeli bambuszerdőkben. Amikor visszatért, odalépett a valamit éppen farigcsáló öreghez, és csak annyit mondott, kezét a vállára téve:

– Levette magáról a hegy.

Mang-Jong így ennek a napnak az éjszakáján egyedül kelt útra, hogy másnap napfelkeltekor a hegy lábához érhessen. Alexandrosz a megszozott időben felkelt, eleséget vetett a tarkabarka tyúknak, és közben arra gondolt: milyen jó, hogy az állat előtt nem kell magyarázkodnia; az egyszerűen csak hálás neki az eléje hullajtott magvakért.

Amikor a benti munkákkal végeztet, elindult bambuszágakat vágni. Mang-Jonggal nemrégiben elhatározták, hogy felújítják a kunyhó tetejét, miután egy reggelen arra ébredtek, hogy egy jókora zöld gyík pottyant a kunyhó közepébe, amelyik a kunyhó tetejét választotta pihenőhelyül, vagy éppen a csirkére lesett, mert megérezte a szagát. Miután kiebrudalták, arra jutottak, hogy a tető más helyeken is meglehetősen gyenge már.

Alexandrosz megragadta a leg súlyosabb, borotvaélesre köszörült pengét, amelyiknek a nyelét ő maga faragta két teljes napon át, és a falu melletti bambuszerdőbe vonult. Ahogyan átvonult a falun, néhány gyerek észrevette, és utánaügettek. Alexandrosz alaposan, tüzetesen vizsgálta a bambuszágakat, a gyerekek pedig türelmesen várták, hogy észrevegye őket. Megszokták, hogy Hao-te, ahogyan ők nevezték, azaz a „Hallgató” először semmi jelét sem mutatja, hogy tudatában lenne rajta kívül élők létezésének, de aztán, amikor végez azzal, amivel éppen foglalatostokodik, mindig mond nekik pár szót a maga furcsa kiejtésével, és olykor ad nekik ezt-azt, ha van éppen mit.

Amíg Alexandrosz dolgozott, a gyerekek csoportokban ide-oda szaladgáltak, játszottak, nevettek. Két fiú kivált a játékból és félrevonult a többiektől. Megálltak egymással szemben, és felváltva beszélni kezdtek. Közel voltak Alexandroszhoz, így akaratlanul is észrevette őket. Feltűnt neki, hogy a két fiú nem szokványos beszélgetést folytat, hanem mintha előre kigondolt és megtanult szöveget mondanának el: egyikük sem vágott a másik szavába, láthatóan pontosan tudták, hogy ki mikor következik. Időnként mozdulatokat tettek, ide-oda lépkedtek, és Alexandrosz látta, hogy minden mozdulatuk-

nak megvan a maga értelme. Amikor a fiúk befejezték furcsa párbeszédüket, egyikük valamilyen tárgyat adott át a másiknak, aztán egymás szemébe nézve meghajoltak és távoztak.

Tekintetével követte a fiúkat, amíg azok el nem tűntek a kunyhók között. Néhány pillanatra el is felejtette, hogy miért jött; aztán összeszedegelte a kivágott bambuszágakat. Elindult visszafelé, és szólt pár szót a gyerekeknek, akik kíváncsian körbevetették; annyira szokatlan volt számukra még mindig ez a férfi, hogy tulajdonképpen semmit sem kellett tennie, hogy felhívja magára a figyelmüket. Alexandrosz levagdosta és szétosztotta közöttük a bambuszrügyeket.

Mang-Jong másnap estefelé tért vissza, valamivel az után, hogy Alexandrosz befejezte napi munkáját a rizsföldeken. Látta, hogy Alexandrosz már nagyon várta az érkezését, így lázasan mesélni kezdte a nap eseményeit. Elmondta, hogy soha ennyi fiút még nem látott ezen az ünnepen, és hogy nagyon kedvező jelek mutatkoztak hajnalhasadtakor, aminek ezen az ünnepen különös jelentősége van; hogy találkozott azzal a férfival, akit legutóbb vagy tíz éve látott, és innen, a faluból azért kellett elmennie, mert beleszeretett egy lányba, de a lány már férjnél volt.

Alexandrosz türelmesen végighallgatta Mang-Jongot, mert tartott tőle, hogy az öreg megsértődne, ha nem mutatna érdeklődést. Amikor véget ért a beszámoló, a biztonság kedvéért még tett-vett, rendezgetett a kunyhóban; aztán amikor látta, nincs már több mondanivalója a másiknak, megkérdezte tőle, hogy vajon mivel foglalataskodhattak azok a fiúk, akiket előző nap látott. Elmondott mindent, amit megfigyelt, egy-egy beszédtöredékre is emlékezett.

Mang-Jong megértette, hogy Alexandroszt valójában végig ez a kérdés foglalkoztatta, ugyanakkor méltányolta is magában, hogy nem hozakodott vele elő azonnal, hanem tisztelettel végighallgatta a beszámolót. Először azt gondolta, hogy a fiúk valamilyen játékukat játszották, de amikor Alexandrosznak eszébe jutott, hogy az egésznek a végén egy tárgyat adott az egyik fiú a másiknak, Mang-Jong végre rájött, hogy mit láthatott Alexandrosz.

– Amit láttál, az az egyik megbocsátási ceremóniánk volt; akkor szokták használni, amikor valaki hosszú idő után beismeri a másik ellen elkövetett bűnét. Az istenek történetei közül szoktak ilyenkor elmesélni egyet-egyet, olyat, amelyeknek köze van a megbocsátáshoz. A történetek cselekményét pedig mozdulatokkal utánózzák, minden istent a rá jellemzőekkel.

Mang-Jong egészen meglepődött, amikor látta, hogy Alexandrosznak mennyire megragadták figyelmét a szavai. Ha jól belegondolt, talán még sohasem látta ilyennek. Eddig az volt az érzése, hogy a másik számára végső soron minden érdektelen, akkor is, ha éppen megfeszülve, verejtékezve dolgozik valamin. Látta, amikor egyszer Alexandrosz az élete kockáztatásával segített egy lángoló ház oltásában, és alaposan meg is égette az egyik karját; de nem látta, hogy utána ettől jobban érezte volna magát. Ez is azok közé a titkok közé tartozott, amelyeket tapintatosan nem firtatott. Amikor pedig Alexandrosz teljes érdektelenséget mutatott az ünnep iránt, Mang-Jong lezártnak tekintett egy nagy kérdést – azt, hogy megtud-e valaha is valamit a másiktól. A hegynek felfelé tartva végig ezen őrlődött az előző napon, és elkönnyelte magában, hogy a másik zárt doboz,

és talán nem is kell minden zárt dobozt felbontani, mert lehet, hogy azzal éppen az vész el belőle, ami.

– És mi kell ahhoz, hogy ez a szertartás elérje a célt? – kérdezte Alexandrosz szorongva.

– Nem kell hozzá más, csak hogy a megbántott elfogadja a bocsánatkérését.

– És melyik isteneteket kell előtte szólítani?

Mang-Jong kezdte megérteni, hogy hová akar kilyukadni Alexandrosz.

– Ehhez nem kellene az istenek.

Alexandrosz némileg értetlen arc kifejezését látva megismételte:

– Nem kellene hozzá az istenek. A megbocsátás kell hozzá egyedül. Egyedül az.

Alexandrosz rádöbrent, hogy valóban más tájékan jár a világnak, mint ahonnan elindult. Éveken át érezte úgy, hogy lecsúszott a világ szélén, és ahol most van, onnan már nincs visszatérés, ahogyan a felvert tojás sárgája sem tud a cseréptál oldalán felfelé csúszni. Ezen az estén érezte először, hogy talán nem is kell sehová sem visszakapaszkodnia.

Elmosolyodott.

Másra sem tudott gondolni, mint amit Mang-Jongtól megtudott. Százféleképpen is végiggondolta a lehetőségeit.

Aztán egy napon abbahagyta a töprengést.

Most adott hálát a sorsnak, hogy gyerekkorában Arisztotelész az unalomig mondatta fel vele a nagyok műveit; hogy tengernyi rétor, drámaíró és jambusköltő sorait követelte tőle vissza a tanító, és ezek örökre az elméjébe égtek.

Lázás fordításba kezdett. Amikor olyan részhez ért, amelyet nem tudott visszaadni, Mang-Jong segítségét

kérte, akinek hosszasan magyarázta az egyes görög szavak jelentését. Olykor órákat is eltöltöttek egy szó pontos körülírásával, mert mindketten egész történeteket meséltek végig, hogy a szavak pontos jelentését illusztrálják. És a történetek elmesélése is további tanulást igényelt Alexandrosz számára...

Teltek a napok, a hónapok.

Egy év elteltével Alexandrosz és Mang-Jong befejezte a munkát. Megszáradt a festék az utolsó darab papíron is.

Mang-Jong Alexandrosz kérésére körbejárta a falut. Önként jelentkezőket keresett. A falu szélén, egy kis domb tövében elegyengették a pázsitot.

És egy enyhe tavaszi estén, valamivel naplemente után, fáklyák fényében megkezdődött az előadás. Alexandrosz fekete maszkban jelent meg, dörgő hangon tudatva az egybegyűttekkel:

Az elbukottakról a vérrokon jogán Reám szállt minden hatalmuk, és enyém a trón.

De egy-egy emberről bizony mindig nehéz

Kitudni, lelkében mi gondolat lakik, Míg nem mutatja meg törvény s uralkodás.*

A karvezető tisztelettudóan meghajolt előtte, ahogyan a város lakói is. Csend és döbbenet kísérte szavait, ahogyan semmiféle ellenkezést nem tűrt meg maga körül. Szavai keményen visszhangoztak az éjszakában, és amikor elhallgatott, hallani lehetett a fáklyák komor sercegését. Kongóan vetette oda zordon parancsait:

* Az idézett részek Trencsényi-Waldapfel Imre Antigoné-fordításából származnak.

...de eltemetni őt soha
 Nem fogja senki, akkor sem, ha szent
 sasok
 Jönnének őt Zeusz trónjához ragadni fel.

Szó szót követett, és a király elva-
 kultsága már nem ismert határokat.
 De végül az akarnoknak, a zsarnok-
 nak is engednie kellett, látván hogy
 a felsőbb hatalmak már nem túrik az
 értelmetlen emberhalált.

Mire belátta tévelygéseit, három
 holttest hevert előtte.

A nézők szájtátva figyelték, mi kö-
 vetkezhet ezek után.

Alexandrosz levetette maszkját,
 megmutatva arcát, amelyen könnyek
 szántottak barázdákat. Lassan, meg-
 szakítás nélkül mondta el utolsó szavait:

Ó, jaj nekem, én nem okolhatok
 Senkit sem magam helyett,
 Én öltelek meg, én nyomorult,
 Én, én, az igazság ez.

Fogjatok gyorsan, szolgálak, s vigyetek,
 Ki semmibb lettem a semminél.

Miután mindenki levonult a szín-
 padról, a Kar szózata zárta le a törté-
 netet.

Alexandrosz az előadás után egy-
 magában a szomszédos ligetbe vo-
 nult; Mang-Jong, aki maga sem tudta,
 hogy merre lehet a másik, megnyug-
 tatta az egybegyűlteket, hogy másnap
 személyesen üdvözölhetik Alexand-
 roszt.

Alexandrosz egy fa tövébe eresz-
 kedett a liget szélén, kezében a fekete
 maszkkal. Könnyei lassan felszárad-
 tak. Gyönyörű dallamokat vélt hallani
 a lombok közül, és arra gondolt, hogy
 vajon élhetnek-e nimfák erre felé. Jö-
 het-e tőlük a dal?

Elhatározta, hogy hamarosan útra
 kel. Az óceán és a világ vége már nem
 lehetnek messze, ebben egészen bi-
 zonyos volt.

Zságot András

Kalandozások a helyesírás világában / II.

Kalandozások a helyesírás világában – ez lesz művünk címének egy része, azért, mert kezünkbe vesszük a Magyar Tudományos Akadémia kiadványát, *A magyar helyesírás szabályait* (2006), s pontról pontra haladunk, ha egy dőlt betűs példaszót találunk, azt rögtön felírjuk magunknak egy külön papírra, s ha elég dőlt betűs példaszó gyűlt össze, akkor ezeknek a példaszavaknak a műbe illesztésével írunk egy novellát vagy valamit.

Az itt közölt második részben a szabályzat 10–14.b pontjaiban szereplő szavakból írunk alkotást, nem biztos, hogy minden szót beleteszünk, de igyekszünk.

Művünk célja kettős, bebizonyítjuk, hogy tudunk helyesen írni, másrészt a helyesírásra szeretnénk nevelni az embereket.

A zseni

Kiről szól mai mesénk?

Eötvös Józsefről, Kölcseyről? Madáchról, Csáth Gézaról, esetleg a cseh Dvořákról?

A Csongor és Tünde vagy a Werther alkotójáról?

Mindegyikről.

A zsenikről több mű született már, általában tudományos értekezések, e mostani nem tudományos, de remélhetően pontot tesz sok kérdés végére, s a gondolkodók ezután már nem írnak erről, mert én mindenre választ adok a következő sorokban.

Először mondatok következnek a zsenikről, olyan mondatok, melyek egyszerűnek, magától értetődőnek tűnnek, de hosszasan tanulmányok szükségeltettek ahhoz, hogy ezeket a lecsupaszított egyszerűségeket megfogalmazhassam.

Mert az ezt követő mondatokat mind én találtam ki.

Nézzük tehát a velős mondatokat a zsenikről!

A zseninek a zongora pirinyó csók.

A zseni sokáig duzzog cudar daccal.

Zsenik élnek Csepelen és Dzsibutin is.

Greenwichtől elindulva aprócska tüneménynek tűnik a zseni, egész addig. Míg meg nem érkezünk Nimes-be.

Nagy Tamás szabad és zseni, ezért vásárolhat Bolognában a quattrocento művészi alkotásaiból néhányat. Nagy Tamás szabad és zseni, de Nagy Zoltán nem zseni, és lombikban éli életét, piranha eszi lábait, úgy érzi, úgy érzi Nagy Zoltán, mert nem zseni és lombikban él.

Az olasz acél hideg, de ha egy zseni az olasz acélt a dzsungelbe szállítja, akkor nem kell energia, nem kell kohó, nem kell semmi, s a hideg acél meleg

lesz. A dzsungelben. Egy kicsivel melegebb, mint, teszem fel, Washingtonban, télen.

Írjak még a zseniről mondatot?

Thewrewk Tünde is zseni volt. Általában, akiknek alliterál a vezeték- és keresztnevük, azok zsenik. Általában, akiknek alliterál a vezeték- és keresztnevük, azok zsenik.

Nem véletlenül írtam le a fenti mondatot kettő alkalommal.

Nem véletlenül, hanem azért, mert fontos mondat. A legfontosabb belőle az általában szó.

Általában, akiknek alliterál a vezeték- és keresztnevük, azok zsenik.

E tételt erősíti Thewrewk Tünde.

E tételt gyengíti Takáts Tünde.

Thewrewk Tünde zseni, Takáts Tünde nem zseni. Takáts Tünde sokáig csatát nézett, szemlélgette a tűzereket a dombon, s dacosan megfogadta, ő lovagol majd, vásárol egy paripát, s elmegy vele Guimarãesig, pedig Takáts Tünde legalább akkora zseni lehetett volna, mint Thewrewk Tünde.

Takáts Tünde, aki nem akart zseni lenni, lovat vett, s Guimarãesig vitette magát paripájával, Thewrewk Tünde, aki zseni akart lenni, Skodát vett, Kínáig robogott.

No, jól van.

Sokan mondják az én legkomolyabb alkotásaimra, melyeken éveket gondolkodom, mert örömet akarok okozni a világnak, ezekre sokan mondják, hogy olyanok, mintha a dzsemre rázúdulna öt kiló cukor.

Csak azt nem tudom, az eddig rögzített mondataimból, szavaimból melyik a dzsem, melyik a cukor.

Vagy az bántja tán ellenségeimet, hogy a cukor is, meg a dzsem is tele van joule-lal?

Zsenik.

Értekezés a zsenikről. Mondatok a zsenikről.

A zseni, ha tüntetni akar, már amikor pirkad, megpirítja a kenyerét, majd gyorsan megeszi, s nem törődik a zseni semmi mással, csak azzal, hogy a tüntetésre idejében odaérjen, a felesége ígérhet ebédre nyúlpaprikást, a zseni addig marad a tüntetésen, amíg az összes követelést nem teljesíti a megszepepent hatalom.

A zseniknek sokkal több gáttal kell szembeszállniuk, sokkal több gátat kell átugorniuk, mint egy pirinkó kis embernek a hivatalból.

S most jön a legfontosabb mondat, a mai napra.

A zseni fedezi fel először, hogy butaságot ír, aki azt írja, hogy Wesselényi Zsigmond a magyar történelem legnagyobb árvízi hajósa.

De épp azért, mert a zseni fedezi fel először, hogy nem Wesselényi Zsigmond a legnagyobb árvízi hajós a magyar történelemben, épp azért neki számos nádast és minden zombékot le kell küzdeni, a nádast is, a zombékot is kevesebb szellemi potenciállal bíró férfiak és nők szórták zsenink lába elé.

Én is abba a hibába estem, mint mindenki, aki a zsenikről ír, addig írtam a zsenikről, míg magamról is elhittem, hogy az vagyok.

De arra azért büszke lehetek, hogy le mertem írni pár sorral ezelőtt egy hatszavas mondatot, melyet nem idézek, ellenségeimnek szereznek örömet

csak ezzel is, rögtön belekötnének, no, ez az a híres mondat, mert minden rossz, amit én teszek, cuppanthatok csókot a legszebb lányok orcájára, ahogy landol a puszi, rögtön rondává válnak a lányok, nem az én szememben, ellen-ségeimében.

Írnom kell még a zseniről, a zsenialitásról, tudom.

Gaal és Veér és Soós beszélgetnek.

Ők arról nevezetesek, csak arról, hogy feltaláltak egy gépet; sokáig reménykedtem, hogy szabad maradok, de Gaal, Veér és Soós feltalálták a maguk gépét.

A gép leírása, ismertetése pillanatok alatt zajlik. Az elpusztításomra, a szomorúságomra találták ki.

A géppel behatolnak a szobámba, apró gép, szabad szemmel nem látható, a gép itt fölöttem köröz, hozzávágnám a tükrömet, mit ártana neki? Semmit.

A gép fölöttem köröz, s azt nézi, mit írok. Ha leírok egy betűt, azt a gép rögtön továbbítja Gaalnak, Veérnek és Soósnak.

Gaal, Veér és Soós olvasta már a betűimet, minden betűmet, azt is, amit a zsaluról írtam húsz éve, azt is, amit a zseniről írtam itt.

Gaal, Veér és Soós tanácskoznak. Lom, lom. Ez a szó hagyja el a szájukat, jellemeznek engem.

Én sírok.

Más se olvassa, csak ők. Gaal, Veér és Soós. Az e betűt kivágják a Greenwich szavamból, ó, ó, de nemcsak kivágják e betűmet, hanem rátaposnak e betűmre mindhárman, nem én leszek a zseni, nem én leszek a zseni, lombja vesztett fa.

Gaal, Veér és Soós mindent elkövetnek a boldogtalanságomért.

Pedig mily szép mondatokat írtam. Most már csak azt merem írni, hogy Lontay a pécsi röplabdacsapat kapitánya.

Csak azt merem írni.

A zsenikről már semmit, mert azt elpusztítja a három csalárd galád.

Nem is azt írom, hogy Lontay a pécsi röplabdacsapat kapitánya, hanem azt, hogy Lontay a pécsi röplabdacsapat kapitánya, minél értéktelenebbeket, hadd kaszabolják.

Ne fájjon a szívem.

Román szavakat, piața.

Gaal, Veér és Soós főnöke Schäfer. Egy ritka unszimpatikus alak. Mint a beszozottai, Gaal, Veér és Soós. Négy különböző típus, három kövér, egy sovány, de a három kövér közül csak az egyik szemüveges, aztán a két szemüvegtelen közül az egyik sántít, a másik meg hadar. Ők négyen a bánatom, Schäfer, Gaal, Veér és Soós.

Összemaszatoľják soraimat.

De most már csak róluk fogok írni, maszatoľják össze azt.

Azt kell írnom, hogy Schäfer, Gaal, Veér és Soós zseni, így eleget teszek annak, hogy a zsenikről írok, s eleget teszek annak, hogy a maszatoľókról írok, Schäferről, Gaalról, Veérről és Soósról. A maszatoľókról írok, maszatoľják össze saját neveiket, tegyék olvashatatlanná őket.

Mégiscsak közel állok a zsenikhez, mert ki tudok szabadulni Schäfer, Gaal, Veér és Soós karmaiból. S vár Czuczor és Jósika, hogy kezet fogjanak velem, ez szép volt.

Schäfer, a maszatóló, zseni. Ezt a mondatot maszatóld!

Gaal, a maszatóló, zseni. Ezt a mondatot maszatóld!

Veér, a maszatóló, zseni. Ezt a mondatot maszatóld!

Soós, a maszatóló, zseni. Ezt a mondatot maszatóld!

Ki örül meg előbb? Én egyszer megörülök, az biztos, de magam előtt még sokat elküldök a bolondokházába.

S csak egy szót fognak majd makogni. Eugène, azért ezt, mert beléjük verik, legyetek franciák s műveltek, de az agyukból minden távozik, mint egy alapozás nélküli ház, olyan lesz, s csak arra emlékeznek, Eugène, Eugène.

Ez lesz a zsenikből, Schäferből, Gaalból, Veérből, Soósból és belőlem.

Elküldöm őket a bolondokházába, s ott üvölthetik: Eugène, Eugène.

Zsenik, tessék, én ezzel fizetek nektek a sok alávalóságokért. Ti azt mondtátok rám, hulladék minden gondolatom, én pedig éjjel és nappal írom, írom, hogy Schäfer, Gaal, Veér és Soós zseni, de önmagát gyilkolja, önmagát teszi tönkre a négy vad, érzeki, a négy pojáca, a négy settenkedő, mert el akarnak törölni engem a föld színéről, de csak a gondolataimhoz jutnak hozzá, a gondolataim pedig körülöttük forognak, Schäfer körül, Gaal körül, Veér körül és Soós körül.

S ahogy miszlikbe szabdadják papírra vetett eszméimet, amelyek épp őket magukat tartalmazzák, Schäfert, Gaalt, Veért és Soóst, csak saját életüket kur-títják; ha engem bántanak, a saját szívükbe hatol a rozsdás tőr, s ott terjed, terjed a halál.

Podonyi Hedvig

Végállomás

A busz még nem indult a végállomásról.

A tavasz, mint egy esetlen, túlsúlyos lakli, végigterült a téren; nyögött alatta minden. Erre senki sem számított, hogy ilyen hirtelen zuhan ide, és ilyen szemfájdító napsütéssel, ami minden újabb falrepedést, minden fagy rongálta betonkockát, városi mocskot, téli sápadtságot, ráncot és árnyékot beragyog. Az utasok hunyorogtak, mindegyikük fáradtnak és elhasználtként tűnt. Egy nő a metróban osztogatott ingyenes újsággal legyezte magát. Hol a „Vegyen ingatlant most!” felirat tűnt fel megviselt arca előtt, hol az, hogy: „Elfogták a rablógyilkost”. A busz porszürke ablakán bódult darázs rótt tétova köröket. Az ablak mögött zölden zsendültek a lombok, habár a buszból szürkésnek látszottak azok is.

A hajléktalan férfi komótosan cammogott a buszmegállóba állított üvegkalickához, ahová eső idején húzódhattak be a várakozók. A kalickában álló kis padra ereszkedett; nagy szatyrait, amelyekben az életét vitte, akkurátusan elrendezte maga körül. Szusszant párat, körülnézett, csimbókos hajába túrt, azután az orrába. De mindent rendben találhatott, mert úgy döntött: felkészül a melegebb évszakokra.

Nehézkesen lehajolt, görbe ujjai az ócska bakancs fűzőjét keresték, piszkos körmeivel a télhosszat ki nem oldott bogot piszkálgatta. Az végül engedett. Akkor lassan-lassan kifűzte a cipőjét, és még lassabban, óvatos mozdulatokkal lefejtette lábáról.

A hajolgatás kimerítette, úgyhogy megint pihent egy kicsit, de azután elszántan folytatta, amibe belekezdett. Cipőtől megszabadított bal lábát nagy nehezen keresztbe fektette másik lábának térdén. Nézte. A foltos, szürkés-sárgás rongyokba burkolt, ormóttan csomag mintha nem is őhöz tartozott volna. Kicsit megmozgatta az ujjait – a rongycsomó megmoccan, hát mégiscsak a lába volt az. Megkereste a csaknem masszává puhult textilcsík végét és nekiállt, hogy letekerje.

A buszban a legyezgető nő véletlenül épp odapillantott. Egy pillanatra meg is dermedt, majd még sebesebben legyezett tovább; szinte már azt lehetett olvasni az újságján: „Vegyen rablógyilkost most!” Mérgesen hessentett egyet a darázs felé is, de az épp csak odébb röppent, és még jobban összezavarodott; sehogy sem talált ki a buszból.

A hajléktalan nem zavartatta magát, azon már rég túl volt; rendületlenül tekert. A rongycsík egyre hosszabban hernyózott, a térdén fekvő csomag meg egyre kisebb lett. Mintha csak valami fura, halott óriásrovar bábját bontogatta volna. Az utolsó rongyrétegek szinte már belenőttek a lábfejébe és a talpába. Lejött velük együtt az élettelen bőr is. De legalább már rég nem fáj az sem.

És egyszer csak előkerült a láb. Nem igazán látszott annak, inkább olyan volt, mint egy göcsörtös, öreg, beteg fából faragott, elfuserált tárgy. Vagy mint egy félelmetes, mesebeli szörny mancsa. Fagyok nyomai tarkították, foltos volt

és hámló, bütykös és merev, elformátlanodott; idétlenül meredeztek rajta a hosszú, görbe, sárga karmok. A kisujj egy része hiányzott.

Az újságos nő idegesen kocogtatott a buszsofőr fülkéjén: „Mikor indulunk már?” A buszsofőr kelletlenül fordult hátra: „Mingyár. Tessék megnézni a menetrendet.”

A hajléktalan ekkor már az egyik szatyrában kutatott. Végül derűs arc kifejezéssel húzta elő tavaszi-nyári kollekcióját: egy pár viseltes szandált. A ballábas szandálba beletuszkolta téltől gyötört lábát; a körmei elöl lelógtak róla, de a méret amúgy pont jó volt. A jobblábas szandált gondosan maga mellé tette a padra, az előbb lefejtett, hátborzongató rongycsíkok mellé. Gondolt a jövőre is: a szétdúlt, ócska bakancsot, amit már levett, berakta a szandál helyére.

Elégedetten vakargatta szakállát; körülnézett, az előtte tornyosuló busz kékje helyett az ég kékjét kereste tekintetével, az üvegkalicka tetején át. Erőt gyűjtött, hogy bakancsos jobb lábát is kiszabadítsa. Ballábas szandáljának pántjai között csiklandósan szaladgáltak ki-be a Duna-szagú, áprilisi szél-fuvallatok.

A buszsofőr rátenyerelt az ajtózárást jelző csengő gombjára, a legyezgető nő a szomszédos ülésre hajította az újságját. A csengő sivitott, a motor felberregett, az ablaktáblák rázkódni kezdtek, a darázs ijedten felröppent és szerencsésen kitalált a szabadba egy nyitott ablakon át.

Lám, a problémák olykor szinte maguktól megoldódnak. Mint bakancson a fűző.

A költő, akit csak jelenéseiből ismertünk

In memoriam Láng Éva (1925–2013)

Első jelenés: a meglepő. A legelvtársibb időben, az ötvenes évek első felében, nagy hivatástudatú, fontos elvtársak értekeztek éjszakába nyúlóan, gomolygó cigarettafüstben, kis csészéik alján beszáradt kávézacc, Marx–Engels–Lenin–Sztálin pedig figyelte őket. Nagy feladatuk volt: minisztert kellett jelölniük a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium élére. Első számú jelöltjük egy alacsony, halk szavú, sűrű bajuszos férfi, aki előtt számokkal, geometriai ábrákkal telefirkált papírok tornyosultak. Magas homlokáról az izzadságcseppek sűrűn hullottak a papírhalomra.

Elmúlt éjfél. Hirtelen kivágódott a napközben szigorúan őrzött, de éjszakára őrizetlenül hagyott terem ajtaja, és bemórikálta magát a Csárdáskirálynő Sylviája, habos tüllből és fényes szaténból művészien kreált alkalmi kosztümben, széles kalapjáról oldalra lefittyedt fécántollakkal. Az értekezlet elcsigázott résztvevői megbűvölten meredtek a látomásra, aki negédesen megszólalt:

– Az uramért jöttem!

A mondat ugyanolyan anakronisztikus volt, mint a jelenés öltözéke: az ott izzadó férfinak megszólításként elsősorban az „elvtárs” járt, kevésbé hivatalosan a „férjem”, de az „uram” egy olyan, letűntnek hitt világból szólt, hogy az ily módon megszólított azonnal hiteltelenné, megbízhatatlanná vált a többiek szemében. Az alacsony, bajszos, szemüveges férfi meghajolt asszonya előtt, aki karon ragadta és kivonszolta. A férfi otthon kezét csókolt a nejeének. Sosem lett belőle miniszter.

Sámson!

Falakat döntünk mi ketten.

Ha énekem, táncom leigáz, játékszer vagy a kezemben.

Megkísértjük a lehetetlent: eső vagy a sivatagomban.

Hogy szeretsz, meséli csönded, míg szétáradsz minden tagomban.

...

Kővel dobálnak elleneid, ébredj! Az egész csak álom.

Sámson, ne félj! Jövök! Segítek! Könnyebb lesz, ha a hajad levágom.

...

Megfizetlek, rajtad ragyogok, formállak, mint lantos a verset.

Sámson, dicsérj! Sámson, imádhatsz! Tudjam, feladtad *magad* nékem.

(Sámson)

Második jelenés: az öntudatos. Ókori jelmez: fehér ruhán keresztbe vetett, az egyik vállon fibulával megtűzött fehér kendő, a jövőt hiába prófétáló Kasszandráé, aki tudja, mit kéne tenni az életben maradásért, de nem hisznek neki.

Én megjósoltam, mert biztosra vettem:

Kasszandra-sorsom kinevettetés.
Ahogy az idő araszol felettem,
az ajkamra fagyott a nevetés.

(Horror)

Másutt is:

A jós te voltál, én Kasszandra lettem.
Trója felett vijjog, üvölt szavam.
Az évszázadok elszállnak felettem.
Megtisztul a bűnös, ha lelke van?

(„Iam proximus ardet...“)

Azt is tudta, hogy a női sorsot ő éli meg a legtökéletesebben.

Nekem megéri, hogy korábban keljek azért, hogy rend
vegyen körül! Akkor örülök, ha erőmből termett termést
aratok, és ha eszközül magam használok! Megéri, ha este
a fáradtság lefogja kezem, ha ronggyá gyűr a kényszer,
mert az ésszel esztelen hajtott élet vészjel nélkül végez velem.
Nekem kell a sok, a még több, és a mindezért járó jutalom
összerogyás, kell a terített asztal kora reggel, a napi
szüntelen mozgás, portalan szoba, az otthon forma tér
harmóniája, tárgyak zenéje, színek ritmusa, kell a betű,
a gondolat mögötte, a gondolat – az enyémmel rokon –,
társ-ösztönök mozgatnak ostorozva, csak önmagamat fosztva
osztozom.

(Megéri!)

Az öntudat odáig vezet, hogy Hamlet *anyjának* szellemét képes önmagából
előhívni:

„eszedbe jussak!”
én, királyi ős, akit nem bástyafalra űz a vétek,
hős voltam, falba ütköző, de nő, anyáid közt –
legkirályibb ős...

(„eszedbe jussak!” – Fiamnak)

Alakja felmagasodik *agnus dei*ként is:

Vád ez az iszonyú zene, a hangom keresztfa, a szavam bója,
az országutak követelnek, legyen hasonlíthatatlan fájdalom szószólója...
(Most értem meg)

A Földön minden megtörtént, ami
percenként megismétlődik velem –

(Opusculum)

Végül a költői, művészi öntudat olyan magas fokra hág, hogy kötetének szerkesztőjeként kénytelen voltam egy verse fölé az Ovidius-idézetet mottóként odaírni a híres *Önéletrajzból*: „Quidquid temptabam dicere versus erat”. Láng Évánál:

Én nem írom a verset.
A szó szökik belőlem.

(Annyira)

Harmadik jelenés: a szenvedő. Talpig feketében. Arca hófehérre púderozva, szemöldöke fekete ceruzával vékonyan megrajzolva, szeme fölött zöldeskék szemhéjpúder; ez együtt a szürkéskék szemmel, a vérvörösre rúzsozott szájjal, egy vidéki színház maszkmesterének remeke a *Bernarda Alba házához*. A talpig feketéhez olykor kis fekete fátylas kalapot is feltett. Mintha temetésre indulna. Láng Éva jól tudta – ezért alkalmazta is –, hogy a jelmezek a lélek kivetítései. De milyen a lélek?

Festve lelke. Cifra láda.
Bőrbe karcolt száz ciráda.

(Várnak)

A megtett életút lelkébe, bőrébe sok-sok cirádát, ráncot vésett. Nemcsak az életkor, hanem főként a viselt terhek. Közülük a legsúlyosabb, amitől haláláig nem tudott szabadulni, a *túlélő büntudata* amiatt, hogy a katalizmában elpusztult milliók halála ellenére az ő élete megmaradt.

„még ömlik, mint a tengerár, és tágul, mint a láthatár, az a kiáltó iszonyat, amin nem másít a tudat, amit nem gyógyít az öröm. Körülvesz és a bűnkörön nem lépek ki, mert fogva tart a könyörtelen és akart vezeklő kín, a büntudat: élni tudtam az ég alatt, ami gyönyört takart, adott szeretőt, fiút, haragot, ami lángokkal pusztít el, megemészt gyötrelmeivel.” (*Most, ötvenhárom évesen*)

Ez az önvád, társulva az öregség-tudattal, sajátos, szarkasztikus én-képet rajzolt. Keservesen szenvedett a test romlásától, a hajdan szép nő torzulásától.

Ijeszt a bőrkeményedés. Az első
ezüst pókháló a hajkoronán.
Borzasztanak a mimikai ráncok.

(Ijeszt)

Másutt megtoldja még egy olyan fájdalommal is, ami oktalan volt: a magánnyal.

Vén vagyok, bőrbe varrt porzsák,
elárvult, magára hagyott.

(Veret)

Az életérzés talán legösszetettebb feltárása a *Kifaggatott* című vers, amelyben a „rátörő sóvár ifjúság” felidézte múlt kerül szembe a jelennel:

Arcomon a ránc ránccal bíbelődött.
...
Hiába símult krémmel púderozva
bíbornyi rúzs. Festett, torz vázlatok,
kontár ecset-mázolmány szárad ott.
Álarc, mit a lét szétszaggatott.

A legkeményebb szarkazmus különös módon nem leejti, hanem felemeli a verset az elszántság pátozásaiba:

Úgy figyelem magam én, mint gombostűn a bogárkát.
 Torlódó ráncok gyülevész seregétől fél a halandó.
 Őszül már a bozont, a sörénynek szürke a színe,
 tarkább, mint nagyanyám rég rongy kanavászlepedője.
 Azt már elviselem, ha kezemből a csésze kihullik,
 festéket, ha kenek, magasabbra húz a szemöldök,
 mint az a gyér szőröcske, amit ceruzám bekaréjoz.
 Már régen papirosra rovom fel, ami fontos.
 Zöld szemüveggel nézem, ahogy fut a perc mutatója.
 Árgus száz szeme les rám. Bőrbe kötözve nem illik
 lányos, múltbeli arcom lárvaszerű huzatához.

...

Malmot hajt az idő. Töreték forgó kerekétől.
 Bőszült cséphadaróm gyufaszálként zúz darabokra.
 Úgy figyelem magam én, mint gombostűn a bogárkát.
 Fogcsikorogva elviselem, ha eljön a vég is.

(Gombostűn)

Negyedik jelenés: a tragika. A tragédia nem Bernarda Alba házában éri, hanem saját, visszakísértő múltjában. Jeles András, a kiváló rendező filmet készített 1944 elejéről, arról, hogy miként válik egy erdélyi téli kisváros békés, polgári otthonából őrzítő pokol a rettegés, az egymást vádolás, a gyanakvás, a kiútkeresés módozata felett összecsapó indulatok légkörében. A békés polgári családi élet felbomlását egy szép, vékony zsidó kislány írja le naplójában (a magyar Anna Frank feljegyzéseiként is emlegették a könyvet), ennek nyomán kísérhetjük az eseményeket. A felnőttek egymást gyötréseiben részt vesznek a kislány szülei, a szomszédok és a mindenkinél hisztérikusabb, őrzőngő nagymama. Jeles András megtalálta a nagymama szerepére a saját fiatalkorában hasonlókat megélt Láng Évát, aki olyan hitelesen játszotta el a szerepet, hogy 1993-ban, a film elkészültének évében, ő kapta meg a filmkritikusoktól a legjobb női alakításnak járó díjat. A film érzelmi felfokozottságát, az eszeveszett állapotban sikoltozó nagymamát megpróbálom megidézni egy verskezddel, amelynek túlzásai, harsánysága segít elképzelni a *Senkiföldje* nagyijának ordítózását.

„Már harsonák az ösztönök, a torkok: kürtök, oboák. Micsoda iszonyú zene, sikolyt hörög a trombitád, perzselt ligetek, kopasz erdők, aknavető-dudaszó, ritmus a sötét, betemet, nincs, aki lefogja szemed, fák, faszorok, kopasz erdők, egyformák ezek a jelek, hóviharak, temetők árkában gyűlik a tetem...” (Most értem meg).

A nyugtalanság, a tettvágy, a „nem felejtünk!” ösztönzése indítja arra Láng Évát, hogy felkutassa azt a Giorgio Perlascát, akinek önfeláldozó segítsége – hasonlóan Wallenbergéhez – 5200 magyar zsidó életét mentette meg. Kutatásai eredményeképpen Padovában lelték fel Perlascát, majd filmet készítettek róla *Giorgio Perlasca, egy igaz ember története* címen (2002, magyarországi bemu-

tató: 2004). A forgatás több jeleneténél Láng Éva is jelen volt, segítette, instruálta a rendezőt, majd a filmbemutatón felléptették mint a film egyik létrehozóját.

Láng Éva sosem felejthető múltját egy fekete táskában hordja. Ez a táska éppúgy tartozéka a lelki megjelenítésnek, éppúgy hozzátartozik a „fekete jelenés” szimbólumaihoz, mint a fehérre mázolt arc és a fekete fátylas kalap.

„Ez mind az enyém!

Minden betűjét vallatom, eltűnt életek romjain kutatok, emlékek szelíd kísértetei kísérnek. Szabályosan összehajtva: oltási bizonyítványok, születés, halál iszonya, másnak hitvány karikatúra, fura kacat, lomtár, nekem oltár!

...

int a gyermekkor eszmélő jelene, a szülők, a testvér hús-vér nélküli múltja. Itt állok fekete örvénye felett, két méter mély anyaföldből, hat láb hosszú gödör fenekéről jönnek elém, nem holt tetemek, bár megszűnni tanító magányból intenek. A jelenük vagyok, őrzöm agyuk, fagyok és napfoltkitörések, tűrések sebeit, törvénytelenül életre ítélték, gyötrelmeim – a kínjaik...”

(A fekete táska)

„Még él sejtjeimben az eldalolt árnyak magánya, antennák rázzák ökleik, ott áramszedők sikoltanak zsúfoltság kínjait hörögve, a házfalak eleven koporsók, hullik a föld dübörögve...”

(Most értem meg)

„Mert járóbeteg a világ, az *egy* a *mind*-ért vezekel. Tanú vagyok. A bírák tettes-társak. A tudatlanság és az átok fertőjéből az égre kiáltok...”

(Ars poetica)

Kasszandra egész életében jajgatva prófétál – szenved attól, hogy nem hallgatnak szavára. Pedig a történelem – mint a mitikus Kasszandra esetében – most is sokszor igazolja a mai jósnő meg nem értett rémképeit.

*és ránktelepszik újra a középkor,
míg körülötted minden néma, holt,
árnyként tengünk, lézengünk, megrabolt
hitünkön ülnek víg halotti tort,*

ma rám, holnapra rád kerül a sor...

(Szonettek Löw Rabbi sírjánál)

A félelem nála nem pillanatnyi érzet, hanem sosem múló állapot. Idősen, egyre távolabb a múlttól, a görcs még fokozódik is.

„Hol hatvan éve rettegek, ott 'gömbölyűek a hegyek'. Nem hósipkás a meredek. Az élők? Hullamerevek. Mirtusz, babér itt nem terem. Moha kushad az ereszen. (...) Sír a homok. Semlyékek mossák lábnyomod (...) Itt minden mindenről tehet. Felmenthetőek? – A fellegek! Tavasz nyarat szül, ősz telet, szemétdombok a tyúkperek. Hol hatvan éve rettegek, ott vihar csöndesít szelet? Egy kárvallott ország felett emberben dúvad szendereg. (...) Itt megfizetsz a

nevedér'? Ki 'kitántorgott', úgy ítélte. Én? Itt maradtam, magamért. Az anyanyelvem volt a vért, fizetem az uzsorabért; a kövekért, a vizekért kell elviselnem, ami sért? Öröklött ősi hitemért büntettek. Meddig? Miért?

Hol hatvan éve rettegek, az ébredők már éberek! Ránktörnek az új hitlerek? Jelképek? Ősi módszerek?"

(Ránktörnek)

Nemcsak ősei hitét vették el Láng Évától, de az emberiség jólétéért küzdők újfajta hitét is, ez legalább annyira meggyötörte.

Hányféle hitem foszlányokba tépték,
és sárga helyett vörös csillagot
gyaláztak, mennyi érem csillog ott,
ahol kufaré minden, mi érték

...

a földön milliárd mezítláb szalad,
éhháláról tanúskodik a vérkép
míg úrhajón repül a gályarab...

(Szonettek Löw Rabbi sírjánál)

Minden félelem, görcs ellenére ragaszkodik ahhoz a földhöz, amit hazának nevez.

Jogom van itt e talpalatnyi földhöz!
Nem lámpavashoz, lincshez, nem gödörhöz!
Vereckén át jöttek az enyimek,
kacagány helyett hozták hitüket.
Azzal szerzett jogot az ósapám,
hogy verejtéke csorgott a kapán,
faragott kopjafát, a temetők
őrzik kezenyomát...

...

A családfám NEMES! És úgy magyar,
akár a gepida, vagy az avar,
a hun, a kazár és a gót,
– hány tisztas náción, s mind bentlakók –.

(Juss!)

A hazához ragaszkodásban elegyedik a fájdalmas múlt a megkötő jelennel.

...

Hol vándor költő-madarak laktak,
guberálok a szeméttelen.
Sokan vagyunk, akik itthon maradtak.
Itt letanyázott a jégkori nyár,
kórót őriz az útszéli kereszt.
Ember! Szorít a múltad, nem ereszt.

A lelkektől fertőzött a határ.
Nappalra virraszt a halálmadár.

(Memento mori)

Nemcsak az ősi hit mártírjaiért jajong az ókori tragédiák karvezetőjének mai utóda, hanem minden szenvedőért, minden áldozatért. A távoli Martin Luther King meggyilkolására írta szép siratóját:

Úgy fekszik, mintha nyarak utóján
vetéséretten learatva volna.
Imára kulcsolva keze meredten...
Vészjelet érezz!

...
Örvényes őszön temetik a sírba.
A teste ében. Körülötte szákszám
fehéren álló alabástrom asszony
reszket a sírnál...

(King)

Ötödik jelenés: a családfő. A kiheverhetetlen veszteség, ami a családot érte, öccse halála.

Kicsik vagyunk. Ketten vagyunk,
egymástól el nem maradunk.
Egyet hiába veszt a sors
– te szegfűszeg, én szegfűbors –
párban megyünk. Kicsik vagyunk,
egymástól el nem szakadunk,

...
Mint kétfelé osztottatok
mindenből kifosztottatok,
azt, amim volt, elvettétek,
férgekkel megégettétek...

(Ketten voltunk)

Sokan mentették át magukat az élet számára azzal, hogy új életet kezdtek, új családot alapítottak. Láng Éva új szerepbe lépett: anyaként és nagyanyaként – mint mindig – mindenben a legtökéletesebbet akarta nyújtani.

Kockás flanelruha, kikeményített kötény, a hajat a homlokból hátraszorító pánt – ne hulljon a haj a levesbe –, makulátlanul tiszta otthon, állandóan frissen főzött étel, különleges ízek-zamatok, egyéni receptek, „Hogy ne legyél ellátatlan!” felkiáltással eléd tálalt nyolcféle édes és sós sütemény, kávé tejjel vagy tejszínhabbal – a Jeles András-féle nagyfi a békés polgári idillben. De az idill – egyetlen szó említésére: tea – elhangolódik, borússá válik.

...
Gyöngyöz a húsleves sárga korongja?
Csöpp csipedettel a spárgaleves,

pulyka aranylik? A krumpli szagát,
ízeit őrzí a szád?

Borstea illata, ménta a fátyol.
Leng. A teában a könnyem a víz.
Sós az az íz. Cukrot sose látott
findzsa, az ócska, a bádóg.

Sólet. A babban a főtt libanyaknak
fűstje, a combnak a színe-java.
Rakva a kamrafa, roggyan a rúd.
Zsírban a kácsa, a lúd.

...

(Éhen)

Emlékek az ételekben, ruházatban, helyszínekben. Minden emlék megköti,
visszavonzza.

Húsz esztendőm. Ötven méternyi út.
Jobbra a hentes, balra a vasút.
Az aszfalton heget maró telek
az arcomon árkokat metszenek.
Túsarkon tipegek.

Minden követ, fát ismerek.
Fölelmhajoltak, mint az istenek,
megbámulták, hogy tántorogtam én
a macskakövek tágranyílt szemén.

...

Húsz éve már egy másik ablakon
nézem az eget. Rég nem itt lakom,
de valahányszor erre tévedek,
felismernek a gátfutó szelek,
és hív a ház, a kövek, a falak,
mindaz, ami belőlem itt maradt
fogva tart. Nem ereszt.

(Uzsoki utca)

A családjáért keményen dolgozó nő optikájával asszonyalakjait Medgyessy
Ferenc masszív nőszobrainak arányaiból építi:

„Nézzétek asszonyaitok vasbeton derekát, pillér lábaikat, emelethegynyi
szennyesek áradatát, só, gyufa, sör, bors szonettkoszorúit...” (Énekek éneke).

A család mint a női sors elsődleges színtere kiemelt szerepet kap a kötényes nagy lírájában. Ír anyjáról:

...Te vagy, kit hisz a lelkem.
Levált rólad fiad, ott fut a lányod.

Ne várd! Ha majd csordul könnye utánad,
megáldod úgyis.

(Megáldod úgyis!)

Versekkel üzeni meg szeretetét lánya iránt (*Ments föl!*; *Doktorrá avatás*), fiának a *Tanúnak jöttélt* szentelte, első unokájának, Katának a *Bakfis-szonettet*, de talán a legkedvesebb az *Egyenes-Ági-ének*, a második lányunokájához írt, sajátos ritmusú – adóniszi kólonban lüktető – vers.

Mind a halandó
este lehunyja
őr-szemefényét.
Rajtam a lánykám
ékköve. Alvó
ősz öreganyját
mennybe kíséri

...

A kötényes nagy legnagobb, legföltettebb életműve a solymári kert, ahol a három család: a nagyszülők, a lánya és családja, fia és családja, összesen tízen, együtt lehettek. A kert megtestesíti a természetet, a szeretetet és a szerelmet.

...

Mont Blanc-i csodát lát Kata. Ági a sárban ott dagonyáz.
Zsolt mossa a kőről az utca porát. Hány golgota itt a fohász!
Történet minden rózsabokor, a bíbor, a bújja lilák.

Mégis emlékeztet mindenre, ami a múlt része:

– Bomlik a nyár pompája. A múltat a jövővel egybetemet. –
Távol az úton roncs kocsi áll. Ott mossa Péter a gyászt.
Ő sem menekül. Ide húzza a múlt. Háló köt gúzsba halászt.

...

(*Solymári elégia*)

Hatodik jelenés: a bajadér. Arannyal csíkozott, rózsaszín bő bugyogó, mályvaszín blúz, arany mellény, arany- fehér-rózsaszín turbán. Turbánt akkor visel, ha nem volt fodrásznál, de azt szeretné, hogy a feje is dekoratív legyen. Fekete szemhéjtus, kék szemhéjárnycék, fehér púder, vörös rúzs. Vágyó és vágykeltő nő. Egyetlen férfi, egyetlen szerelem: a miniszterségtől megmentett férj. Szerelmük együtt született a felszabadulással: nagyon erős kötés.

„Csókíze volt a levegőnek, mámor tüzelt a szemekben, bomlott sorok üteme vitt, repített szélnél sebesebben. Dal szárnyán iramlik a tavasz, részeg szabadság fogta a kezem, ittasulva lépett, elsodort az áradat és egy lett velem, szét-téphetetlen lánc volt a testünk, a kéz a kézben, csók és ölelés, zengett a béke, éljen, élünk, tavasz volt, ünnep, újjászületés...

Sodort, mint viharzó tenger, sodort, mint ömlő fergeteg, új himnusz csendült fel a menet élen, mikor elértük végre a TERET! Csókize volt a levegőnek, én is ott mentem, akkor is veled...”

(*Akkor is veled, 1945. május 1.*)

Az erős kötelék kitartott az élet végéig. Láng Évának elesett állapotaiban mindig volt kihez fohászkodnia:

Lelkem kegyelmet esdekél.
Lesz-e, ki a földről felemel,
hogy újra talpraálljak?
Támaszd erősen hitemet.
Babonázzon meg szemed,
hogy útamra találjak.
A kezem fogd, mert elesem.
Karod a mankóm, keresem
a gerinced, a vállad.
Hogy megtartsan az életem.
Mert nélküled teher nekem.
De zsákmány a halálnak.

(*Zsákmány*)

Láng Évánál minden rendhagyó. Ifjúkori szerelmes verse – az egy május elsejein kívül, ami inkább a szabadság önfeledt himnusza – nincsen, de ahogy öregszik, egyre nagyobb késztetést érez, hogy megvallja saját érzelmeit, és ezzel mintegy előhívja, elővarázsolja a másikat. Nem mintha elhidegültek volna egymástól, de az öregség tudata – hát, az öregség tudata ellen a legjobb ellenszer a szerelem.

...

Foszlik a gyúrt, gyolcs lepedő. Oszlik a bőr. Ránkra redő.
Látod utunkat követő sorsfonalat. Tánc. Temető.

...

Botladozunk, vén csoszogók. Jönnek az új szórakozók.

(*A hatvanhatodikra*)

Eddig az öregségtudat. Szerelmes verseit pedig mindig a természet hívja elő: Láng Éva tudja, de akarja is, hogy a természet része legyen. Így élete együtt zajlik a természet változásával, az ősz, a tél az elmúlást hozza. Egyik utolsó kötetében (*Mókuserék, 1993*) minden verse szerelmes vers, vagy az évszakhoz kötődően, vagy a férjjel megélt kettősükről szól bennük, vagy a kettő – együtt. Különös ez az öregkori szerelem, mert nem lelki finomságokra, érzelmekre emlékezik, hanem az öreg testben rejtőző vágyakról beszél – ez a téma viszonylag ritka költészetünkben.

...

Míg orgonázza sóhajod, „a csoda nem volt soha jobb!”
Pókfónalon csüngök, lazán. Rád, nem röghöz tapad a szám.

...

Az álom nyugalma elold. Karjába vesz a telihold
 és újra egyesül veled az ajkamról a lehellet.
 Törvényt őriz így a tudat. Látsz bennem minden tévutat.
 Eligazítja a kezed, ahogy a bőrömrre teszed.
 Megragad. Kitép, elrabol az elmulás karmaiból.
 Nem félek. Téged féltetek.
 Soha így nem szerettelek.

Nagyon kedveli az öregség-szerelem-természet egybefonódásában a *két-pólusú* vagy *iker-verseket*. Az egyik első ebben a típusban a *Nagykőrösi nyár*, ill. a *Nagykőrösi tél*. A nyár-versben minden van, ami forró, ami hevít, perzsel, szikrázik – így tombol a természet erotikája.

Azok az igazi, parázs nyarak,
 elfolyt az aszfalt a talpam alatt,
 még este nyolckor is süttött a nap,
 tűzésben lángolt a szalmakalap.
 Csillagtól szikrázott a nyári ég,
 lehulló aranya alig marék,
 a részeg mámorból nem volt elég,
 ...

És a versvégen a szerelmesekre vonatkozó négy sor:

Reggelre átizzott a fekhelyem.
 Betelt a testeddel a tenyerem.
 Az italom voltál, a kenyerem.
 Átölelt kettőnket a kegyelem.

(*Nagykőrösi nyár*)

És a tél, benne az öregkorral:
 Azok az igazi kemény telek!
 Megült a havon a varjúsereg.
 Fakutya seperte fel a jeget,
 a tavon a tükör kettérepedt!
 ...
 Az ágra fagyott az égi madár.
 Ridegen bámulta a láthatár.
 ...

A versvégen az összesimulás:

A mi kis vackunkban volt csak meleg.
 Vártuk a csodákat. A jós-jelet
 valóra álmodta a képzelet,
 az izzó nyarak, a kemény telek!

(*Nagykőrösi tél*)

Az iker-versek másik típusa a párbeszédes vers, amelyben ugyanarról beszél a férfi és a nő, de mennyire másképpen! A nő az érzelmeket, a szexualitást dalolja, a férfi bölcselkedik, szentenciákat mond. A hosszú versből csak ízelítőt:

A nő: A kert a bódult nyári hőgutában
tombolt. Vézett. Éledt bennünk a vágy.
Öllettél a sárral döngölt szobában.
– Hány évtized rejt egy álomtanyát? –
A kert – a Cifra – ősvadon. Bozontos,
kuszált az elme, s ősz hajad.
Őrzik a kutacsok a nászt. A gondot.
Mi búcsúzunk. Mindenki már marad?
Nincs szalmaszál kapaszkodó kezünkben.
A messzi csak délibábot mutat.
Múlunk. De most a délutáni csendben
járd be velem az utolsó utat.
Tükörképed gyógyír a szememben.
Az őrületben te vagy a tudat.

...

A férfi: A lét addig tart, míg az ember lázad.
Csak a veríték jelzi, hogy vagyok.
Szíjat hasít bőrömből az alázat,
kenyeremmé tette a haragot.

...

A csuha alól kilátszik a lóláb.
Új hívő váltja fel a hazugot.

...

És hosszú-hosszú versszakokon így, amíg a végén összefutnak az addig séttartó gondolat-szálak: a nő átveszi a szentenciaszerű beszédet a férfitől.

A hallgatás mindent elmond helyettünk.
A szavak, mint a kígyók, áspisok.
Ítélt felettünk minden, amit tettünk.
Fölösleges a szó, a frázisok.
Vagyunk egymásnak, mint az öröklétben
összemosódott lélek és tudat.
Megőriztél a dalban, a zenében.
Együtt leszünk, hol a jövő kutat.
Az örök álmot veled élem, ébren.
Ajkam csókolja tépett sarodat.

(Ősi tam-tam)

Az „ősi mátkapár”, ahogyan egy versben magukat felstilizálva említi, létrehozta két gyermekét, ők is két-két gyermeket. Láng Éva, minden sötét jövőbe látása ellenére, hisz a túlélésben, a Föld jövőjében, és gondoskodott róla, hogy utódokat adjon a világnak.

Hetedik jelenés: a csipkeverő. A költőnő lelke – cifra láda. Ő maga mindig maszkot visel – hol hétköznapit, hol ünnepit, hol alkalmit –, jelmezeit gondosan megválogatja. Lakásában rend, ízléses dísz tárgyak, régi holmik szeretete. Hát hogyné díszitené lelkét mutató verseit, egyrészt hogy a csengés-bongás némi-képpen elfedje a fekete-hamuszürke látomásokat, másrészt, hogy a neheznél is nehezebb formákkal gúzsba kötött vers ne engedje gáttalanul áradni szenvedéseit, jajkiáltásait. A mai magyar költészetben Weöres Sándor után ő használta a legtöbb versformát, leíró verstanomban rá hivatkozom – Weöres után – a legtöbbször (*A mai magyar vers I-II.*, 1996), 61-szer. Formáinak változatossága abból adódik, hogy az elsajátított ókori, középkori, keleti képleteket nemcsak bravúros könnyedséggel használja, hanem sajátos, csak általa kitalált ritmusokat hoz létre. Emellett a versformák csaknem mindegyikét a magyar ütemhangsúlyos versekre mintázza rá, így teremt szimultán alakzatokat. S hogy a díszítettség még összetettebb legyen: ott is alkalmaz rímet, ahol az eredeti szövegben egyáltalán nincs, és még a rímelésben is megtalálja a teljesen egyedit. A szapphói vers – görög időmértékes forma lévén – nem ütemhangsúlyos, még kevésbé rímes. Láng Éva szimultánná teszi, rímeket alkalmaz benne, de egészen meglepőket: előrimes szapphói versszakokat teremt – ismereteim szerint egyedülállókat. Az egyik előrimes szimultán szapphikus első két sora:

*Kölyökkutyák voltunk farkasok ellen.
Örök-harag szavunk volt az a játék.*

Ezek a cizellált, különleges formák – a bajadér, a tragika és a többi jelenés kívülről látható és láttató művészi megvalósításának megfelelői a versekben. A teljes verstani példatárra itt nincs hely és mód, csak magát a szóbüvöletet szeretném érzékeltetni.

leoninus disztichon: Láttam az éjjel a kertet...Fagy foga marja a berket.
Nincsen rajta virág, korhad az orgonaág.
(„Eszedbe jussak!”)

alliterációs hexameter: Mondd, mért van, hogy a **sz**óló **sz**ádból **sz**ónak az árja...
(Máshol enyésznek)

anapesztikus: Araszolnak az árnyak a hóban,
ahová sose léphet a láb.
(Nézd)

ambroziánus: mert számon kér az únt falat,
megfaggat emlékeztetõn
(Számonkérés)

prózába tördelt (álarcos) és rímes ambroziánus:
„Most ötvenhárom évesen, a számadástól terhesen, még ömlik, mint a tenger-
ár, és tágul,
mint a láthatár...”

(Most, ötvenhárom évesen)

prózába tördelt (álarcos) anakreóni:

„Ledönt az esti béke. Az árnyak messze húznak. A testek lomha csöndjét az álom nyugta várja.”

(Esti mese)

prózába tördelt (álarcos) és rímes anakreóni:

„Avar fedi a kertet. A mag már rég kipergett.”

(Vihar)

prózába tördelt (álarcos) és rímes jambikus tízesek, a vers egyetlen, másfél oldalas mondat:

„Ez már nem vers, ez gyónás, vallomás, csak morzejel, ahogy aritmiás szív-dobbanás ismétli meg magát, még itt vagyok, a levegő szagát még érzi málló, múló pórusom, ülök az erkélyen augusztusom...”

(Jelenidőben)

ionicus a minoré-k a sorvégen anapesztussal, a kólonhatár egybeesik a szóvégekkel, tehát szimultán:

Szine sincsen csupa zöldnek, a levél ha lepereg
csupasz inda. Botladoznak a lehulló levelek.

(Kergetőznek sikolyok)

hasonló, ha minden negyedik szótag is rövid: *harmadik paiónok anapesztussal:*

Csupa mámor ez az Éden. Az a jó, ha idebújsz
a szívemre, ha a csendben ide vállamra borulsz. (Tele tűzzel)

két adóniszi kólon kapcsolata:

hány pici tányér, bővizü teknő
gyúrte be forró könnyeitek.

(Láttelelet)

anapesztusok, minden lábhatáron szóvég, így három szótagos magyar ütemhangsúlyos egységek is keletkeznek – szimultán ritmus, rímekkel:

Kocsiszín, farakás. Az a rács-faparázs: ma hamu.
A kaput lesi út. Hova fut? Hova jut? Vele megy az az egy...

(Fagyöngy)

ugyanez a forma, kereszttrimesen:

Leborult a sötét. Hüls az ég. Kuneső közelít. Mar a lég.
A tanyát veri szél, de a föld csupa kosz-lila. Köd beszövítt...

(Kuneső)

különbéle sorhosszúságok kétféle (három és hat szótagos) szimultán anapesztussal:

Az a kép hova lett? Az a szín kifakult.
Hol a régi tanyánk?
A tükör bevakult.
Facölöp, fapalánk. Laza bodzavirág köves utcáson.
Kapu nyílik-e ránk?

(Kirekeszt)

két anapestust egy ionicus a minore zár le a sorban – ez is szimultán:

Jön az ős, mar a szél – csupasz emlék.

Hova tűnt el a múlt? Hazamennék.

(Megaláztak)

három anapestust zár le a sorvégen egy krétikus – a megoldás itt is szimultán:

Ez a nap se külön! Ma a csönd rámugat!

A tudat kiveséz. Riogat! Fosztogat!

(Közöny)

hosszú sor choriambusokból, a kólonhatárokon szóvégek – szimultán:

Foszlik a nyútt gyołcs lepedő. Oszlik a bőr. Ráncra redő.

(A hatvanhatodikra)

átvétel Fábri Péter Haláltáncának egyedi ritmusa után (a kapcsolat a témából adódik)

Gyere táncoljunk! Sose táncoltunk.

Nem voltam még soha bálban.

Csak az ócska ruhám, a szakadt tunikám,

olcsó szandál fedi lábam.

(Gyere táncoljunk!)

saját leleményű, nyolc szótagos ütemhangsúlyos sorok, 3//3//2 tagolásban:

Örökké pörölök veled.

Ajkamon neved a veret.

(Veret)

trochaikus lejtésű, 4//4//4//3 tagolású hosszú sorok, a nyolcas-hetes periódus egybeírásával:

Mondd, mi őrzi álmod éjjel messzi útra, merre jár?

Éj nyugalma kell a testnek. Minden este egy halál.

(Amíg)

A hosszú sorok általában az epikus nyugalom, lassú áramlás hömpölyögtetésére alkalmasak. Láng Évánál nem.

három szótagos rövid ütemekből álló, végén két szótagossal záró hosszú sor 3//3//3//3//3//2 tagolásban (rövid, gyors lélegzetet imitáló forma):

Megvertél, Istenem. Halálig viselem kezedet. Félek.

Nem tűr meg nyugalom. Bőjtjeim szomorú-keserű-édes

kínjaim...

(Jeremiád)

két anakreóniból épít hosszabb sort, és két ilyen sort zár le egy rövidebb harmadikkal, amely saját leleményű, tükörszimmetriás kólon:

Már nem vigyáz anyám rám, hozzád kötött a sorsom.

Karodban újra élek, a csókod, mint az óbor.

Őrködj felettem.

(Őrködj felettem)

A *szimultán, trochaikus, álarcos felező nyolcas* (eddig négy verstani kötettség) Láng Évánál úgy szólal meg, hogy a versszakok sorai különös rendben követik egymást: az első szakasz második sora lesz a következő szakasz első sora, a második szakasz első sora azonos az első versszak második sorával, a második szakasz második sorából lesz a harmadik szakasz első sora, és így tovább. A leírva nehezen követhető rendet illusztrálom:

Azt az utat megtalálom,
rálelek rejtek-nyomára,
rátalál az éber álom
vadcsapásra, fűre, fára.

Rálelek rejtek-nyomára,
keresem a lábak léptét,
vadcsapásra, fűre, fára
rátalálok, nem kell térkép.

...

és így tovább, amíg a zárósor az első szakasz variációjával búcsúzik:

rádtalál az éber álom.

(Azt az utat)

Az örök elégedetlen, a maga elé elvégezhetetlennek látszó feladatokat állító kísérletező (emlékezzünk a *Megéri!* című vers vallomására: „Nekem kell a sok, a még több, és a mindezért járó jutalom / összerogyás...”) egy neurotikus-mániás roham alkalmából szinte rám támadt: „Mondj már valamit, amit még nem csináltam, ami nagyon nehéz és meg kell küzdenem érte!” Nyugodtan, de Éva kudarcában majdnem biztosan mondtam neki: „Vedd elő a *Világirodalmi lexikon* 11., *pragm – rizz* kötetét, keresd ki belőle a provanszál versformákat, és írd belőlük!” Azt hittem, a lehetetlen feladat lecsillapítja. Azonnal elkezdett *cossantékat, trioletteket, sixaineket*, egy egész *Provanszál pásztorénekek* ciklust írni – tökéletes ritmusmegvalósításokkal, a bonyolult refrénszerkezetek pontos visszaadásával. Egy 1996-ig csak kéziratban őrzött magyar példa nyomán (Szerdahelyi István: *A hinta*) írt jónéhány *triolettet* (*Csapda; A bolyban; Rögből rögbé*), közülük az egyiknek az első szakaszát idézem:

Mi összeköt, halálon túl kitarson,
ha egy csapdába estél már velem.
Újrakezdjük a Vénuszon? A Marson?

Mi összeköt, halálon túl kitarson:
ős mátkapár... Az éteri arcon
nem földi fény. Nincs rajta félelem.
Mi összeköt, halálon túl kitarson,
ha egy csapdába estél már velem...

(Csapda)

Ezeket egy kötet számára gyűjtötte össze (*Köldökszínóron*, 1997). De nem hagyta nyugodni a spanyol *glossza* sem, amely versforma lényege, hogy egy

versből kiválasztott (általában első) strófa minden sorából egy új versszakot kell írni, így annyi versszak lesz az új versben, ahány soros a választott versszak volt. Ritmusát és rímeit is követni kell. Láng Éva itt is újít: egy Nemes Nagy Ágnes-költemény versszakának sorait fordított sorrendben követi:

a Nemes Nagy Ágnes versszak:

Sose láttam ilyen éjet,
feketénél feketébbet.
Ver a zápor, jeges ostor.
Szabadíts meg a gonosztól!

Láng Éva glosszájából az első két szakasz:

Körülöttem de sötét lett.
Ma az árnyak feketélnek.
Ha kerítő lesz a vétek,
tovatűnnek a remények.
Sose láttam ilyen éjet.

Csak a bánat pöröl érted.
Amit adtam, sose kérted.
Imaszó legyen a vérted,
ima fesse oltárképed,
feketénél feketébbet.

(*De sötét lett*)

Várady Szabolcs *villanellájával* is versenyre kelt. Várady versének címe: *Minta érték nélkül.* A Láng Éva-vers:

Illatfelhőbe hökken
a réten egy Kamilla.
Miközben ürge szökken,

ugrálnak őszi ködben,
akár a kergebirka.
Illatfelhőbe hökken

a lány, s fiú. A ködben
de szaggatott a trilla,
miközben ürge szökken.

– *Mikor szeress, ha most nem?* –
Két táguló pupilla
illatfelhőbe hökken.

– *Találkozunk-e Kölnben?* –
Nem! Jobb nekünk Sevilla! –

Miközben ürge szökken
a vágy ölén. Ha csöppen
a könny, a szem. A pilla
illatfelhőbe hőkken.

Miközben ürge szökken.

(Kergebírka)

Könnyen kipergette az angol *limerick* ritmusát és rímvariációit:

Három lányt kerget egy garázda.
Kettejük afféle parázna.
A szűzet estében
meglökte.
Sebtében
vitte egy útszéli garázsba.

A két nő az ajtón belesett.
– „No nézd! Egy virgóval kevesebb!” –
Ahogy ott végződött,
végenincs – kezdődött.
Aztán egy másikat keresett.

(Limerick a garázsban)

A ritmusok bravúros bűvészt elbájolták a keleti metrumok is. A *gázel* (*ghazal*, *ghazel*) lábakra nem bontható szótagsorozata Láng Évánál nemcsak hibátlan, de még a szimultaneitás kötöttségét is magára öltötte, és így, e kettős kötésben, szép, mint minden természetverse:

Fonnyadt a levél,
a fagyöngy a vörösből rőtbe megy át.
Barnállik a lomb.
Jön a szél, simogat, vagy tépi ruhád.
Túnt nyár szomorít.
Tavaszok tovacsattant csókja puhább.
Félünk, te meg én.
A fohász melegít, mennybéli subánk.

(Mennyei gázel)

Nem maradhatott ki a nyolcvanas évektől egyre nagyobb *haiku*- és *tanka*-divatból sem. A *tankát* rejtelmesen, tájba simulóan írja, paradoxonnal a végén:

Őszi éjszakán
ködbe vész az út,
melyre léptem ült.
Honnan visszajött a gond,
mert utolért túnt napom.

Haikui szellemesek, olykor maróan szarkasztikusak:

Oltár a haza.
Feláldozod érte mind-
azt, ami másé.

vagy a természeti szimbolikával élve elégikusak, szomorúak:

Lepke-virágom,
csontkezű tél letarol.
Nincs hova szállni.

Az utóbbi példában még azt az igényét is kielégíti, hogy magyarrá tegye az idegen formát: ennek a haikunak az első és a harmadik sora egy-egy adóniszti külön, a középső, hét szótagos pedig daktilikus sorozat.

A csipkefinom mintázatú versek szózenéjükkel igyekeznek megszépíteni, eltakarni a sötét mélységet, ahonnan a költőnő szól. A finom csipke mögül azonban úgy tűnik át mindaz, amit rejteni akart, mint a fekete, fehér vagy rózsaszín kalapfátylak mögött izzó tekintet, szivárgó könny.

Láng Éva egész költészete hatalmas erőfeszítés arra, hogy megpróbálja feledtetni rettegését, élvezze és szeresse az életet. Néha sikerül neki: ezt bizonyítják a fentebb példaként bemutatott szellemes, vidám versei, ragaszkodása mindahhoz, amit számára a haza jelent. Amiként az élet mellett tette le voksát, amikor új családot alapított, úgy rémlátomásai, Kasszandra-jóslatai ellenére is olyan testamentumot szán az utókornak, amely minden motívumával az élet és a jövő felé mutat. A vers címe nem testamentum – lehetne az is –, de megszólítása nekünk szól, mindenkinek, aki szavát meghallja és megérti.

Kell-e mondanom, hogy a forma bravúros: álarcos ambroziánus, ami Szent Ambrus költészete óta az istenekhez szóló himnuszok mértéke? Láng Éva ezzel tesz minket méltóvá arra, hogy felemelkedjünk a testamentum magasztosságába.

Rátok hagyom

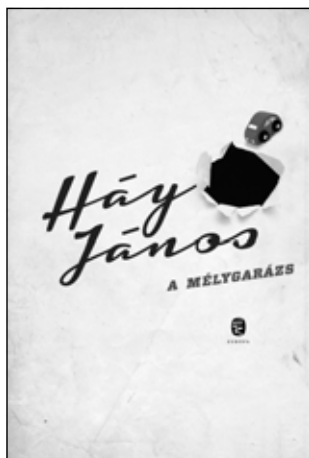
A hegyeket és az eget, a változó természetet, a csipkefoltos párafelhőt, a völgyből gőzölgő nyarat, a szétterülő füstös alkonyt és a setét csillag-szikrázó éjszakát, sötétkék árnyú éjszakát, holdsárga, metsző éjszakát, harangvirágos éjszakát, gyermekkor álmú éjeket, pityangkoszorús éjfelek perzselt tűztorkú fényeit, zoltáros nászi éjszakák, szívdobbanásos éjszakák, jaj, régi ízű éjszakák bánatbarlangos éveit, bográcsos esti koncokat, a kecsketej habzó fölét, kalács belét, a mazsolát, a kékvirágos terítőt, ablak alatt a zongorát, lisztes ládánk göcsörtjeit, öreg diófánk sátorát, az őszi gyászt, a lábnyomok őserdejét, törpe énem gyermekszemét, halálra gyilkolt éveket, a tömegsírt, két tetemet, karóba húzott napokat, kábán alél kút-éjeket, félelmemet, ha már minden egyre megy – rátok hagyom, segítsenek!

Körülölelnek a hegyek, s a szakadékok zengenek...

Szepes Erika

Egymásba szánt szólások?

Háy János: *Mélygarázs*,
Európa Könyvkiadó, Buda-
pest, 2013

Háy János legújabb regénye, *A mélygarázs* egy férj, egy feleség és a férj szeretőjének történetét meséli el látszólag különböző nézőpontokból. Ezzel persze még nem mondtam semmi különösét. Talán azzal sem, hogy ez a három szemszög nem probléma nélküli. Hiszen hamar világossá válik, hogy a mesenarratíva túl erőltetett, a vádló hangnem túl agresszív, s talán csak az értelmezni próbáló harmadik az, amelynek arányait a szerző eltalálta, megmentve és valamelyest legitimálva ezzel az azt megelőző részeket.

„Mindig csak azt látjuk, amivé lettünk, soha nem látjuk azt, amivé lehettünk volna” – áll a regény kezdetén (5). Mondhatni *in medias res*, nem tudjuk, ki beszél, hol és miért. Aztán megtudjuk. Mindent megtudunk, talán többet is, mint szeretnénk. Név nélküli emberek nézik kívülről magukat, felvéve – a szerző szavaival élve – az isteni pozíciót, magyarázva és értelmezve mindazt, amit tettek vagy éppen nem tettek. Ez az isteni pozíció pedig azzal jár, hogy sajnos nem ad helyet a kételyeknek, pedig önmagunkra kívülről tekinteni csupán illúzió lehet, az erre a felismerésre való reflexió hiánya pedig végzetes hiba. És ahogy ezt a hibát a főszereplő férfi is elköveti (ami végül az életébe kerül), úgy, véleményem szerint, a szöveg maga sem tudja elkerülni azt.

Pedig próbálkozik. Ennek eredménye, hogy az olvasó az isteni pozíciókat is még feljebbről követheti nyomon, ezáltal megvan az esélye, hogy belássa: amit a szereplők isteninek hisznek, az korántsem az. Ezzel az a probléma, hogy a szerző úgy gondolja, az olvasó isteni nézőpontjának lehetetlenségére is az ő feladata felhívni a figyelmet, méghozzá minden lehetséges eszközzel. Ahelyett, hogy hagyná a szeretőt, a férj és a feleség különállóra tervezett szólásait lazán egymásba csúsztatni, erősítve ezzel a köztük lévő átjárhatóságot, és felhívva a figyelmet az egyezésekre és ezeknek elkerülhetetlenségére, lépten-nyomon megjelenik az a vádló hangnem, amely csúcspontjára (bár én inkább mélypontnak nevezném) a férfi monológjában ér. Itt a saját sorsát elmesélő isteni pozíció monológjai váltakoznak az E/2 személyű vádbeszédekkel. Vádbeszédeknek nevezem őket, mert vádolnak. Engem mint olvasót, a fogyasztói társadalmat, de igazából mindent és mindenkit, amit és akit csak lehet. Ez akkor válhatott volna a regény tényleges csúcspontjává, ha a néhol fel-felbukkanó ironikus hangnem erőteljesebben jelen marad a férfi monológjának egészében (bár ezt éppen az isteni pozíció lehetetleníti el). Vagy ha mondjuk ez a vádló hangnem minden probléma nélkül értelmezhető lenne a fentebb említett olvasói (még mindentudóbb) nézőpontra történő reflexióként. Viszont utóbbi csak annyiban sikerült (pontosan az ironikus hangnem hiánya és a túlzások miatt), hogy az

erre való törekvés (tehát hogy a szöveg számol az olvasóval) nyomai a regényben itt-ott láthatóvá váltak.

A szerző korábbi műveihez képest a túlzás és a határok rosszul kezelése az, ami leginkább jellemzi *A mélygarázst*. Az a sajátos hangnem, amely majd' minden Háy-szöveget egyszerűségében tesz nagyszerűvé, ebben az esetben erőszakossá vált. Túlzó lesz, pontosan azért, mert már nem árad, hanem vádol. Úgy akar rólunk, olvasókról beszélni, ahogy én például nem akarom. És nem azért nem, mert félnék szembenézni a hibáimmal, vagy éppen a társadalom hibáival, netalántán ne érezném át azt a sok nyomorúságot és ostobaságot, amellyel nap mint nap találkozom, amelynek nap mint nap része vagyok én is. Háy János szövegei eddig is szembesítettek. Például *A gyerekekben* a főszereplő mellett több tucat ugyanolyan végkimenetelű történetet ismerhettünk meg. A többi által az egyét, az egy és a többi által pedig a magunkét. Véleményem szerint azon a ponton érzékelhető az eddigiekhez képest egy határátlépés, hogy *A mélygarázsban* a szándék – amely arra irányul: az olvasó mindenképpen ismerjen magára a leírtakban – immáron olyan görcsössé válik, hogy hiába a jól bevált panelek, az egyértelműsítés akarása nem engedi jól működni a szöveget. Megmaradt ugyan a sodró lendület, a rendkívül gördülékeny prózanyelv, az önmagukban is érdekes történetek, azonban az olvasóra zúdítandó keserűség mértékét nem az olvasóra zúdított vádbeszédeknek a száma kellene hogy meghatározza. *A mélygarázs* fel akarja nyitni a befogadó szemét, azt akarja, hogy tisztán lásson, pedig ha olvasóként maradéktalanul – amennyire ezt a szöveg sajnos megköveteli – elfogadjuk azt, hogy ez a történet rólunk is (ugyanennyire) szól, akkor ezáltal elvenné azt, amiért érdemes lehet nem feladni... És el is akarja venni, a szövegben fellelhető minden olyan eszköz (túlzás, általánosítás, közhelyek, evidenciák, intertextualitás, parafrázisok, kli-sék, dalszöveg-címek és -részletek), amely az olvasó életének (is) minden apró részletére reflektál.

Úgy vélem, a regény legsikerültebb részei pontosan azok, amikor ezek az eltúlzott, esszészzerű, vádló részletek háttérbe szorulnak, és a különböző én-elbeszélők saját magukat beszélik el – a maguk isteninek vélt pozíciójából –, reflektálatlanul hagyva a többi szingli harmincas nőt, a többi közszférában dolgozó kutatót és a többi többgyermekes családayát. Ennek a legszebb, és amint arra a bevezetőben is utaltam, a könyvet megmentő része az a mintegy százoldalas monológ, amely a feleség nézőpontját szólaltatja meg. Persze ez sem mentes a már addig, főleg a férfi monológjában elburjánzó kinyilatkoztatászerű megszólalásoktól, de az, ahogyan a férjével együtt töltött évek hatása a feleség szavaiban és magában a mesélésében megnyilvánul, egészen átütőre sikeredett. Az együtt töltött idő ráíródik a jelenre, a múlt az értelmezni próbáló elbeszélésben válik a nő (és az olvasó) számára (is) jelentőségteljessé. Míg a szerető és a férj elbeszéléseiben fellelhető egyezések, illetve a különböző, nemcsak a közös történetekben felbukkanó, de hangnemükben is megmutatókozó hasonlóságok nem tudják elérni a kívánt célt, miszerint ezek éppen a sorsuk kereszteződésének következményei lennének, addig a férj és a feleség szólamainak egymásra olvasása már inkább tanúskodik erről. A sorsok összefonódása és egymásra hatása kiolvasható az elbeszélések mikéntjéből (leginkább ebből), és minden (a feleség közönye, az egymástól való eltávolodásuk

mikéntje és az abba való beletörődés is) érthetővé válik egy trükkös (és a férj szólamához hasonlóan túlírt) mesenarratíva beiktatása nélkül is.

A *mélygarázs* egy nyugtalanító regény, bár sajnos nem annyira és úgy, ahogy lehetett volna. A lendületéből csak néhol veszít, így aki a kezébe veszi, biztosan végigolvassa. Ehhez azonban nem árt, ha az olvasó képes saját isteni pozícióját anélkül is megkérdőjelezni (a regényben szereplők megingathatatlannak hitt nézőpontjainak összevetése révén), hogy ezt a kötet ráerőltetné. Mert ha nem kételkedik, és elfogadja – ahogy egyébként ezt maga a szöveg is teszi –, hogy pontosan és kívülről láthatjuk azt, akivé lettünk, akkor könnyen úgy végezheti, mint a könyv főszereplője, aki a nagy mindentudásában és éleslátásában – az örület tetőfokán – sajnos későn jön rá, hogy nem mindenható, és hogy a pusztítás (amelyet véghezvinni szándékozik) tényleg visszafordíthatatlan következményekkel járhat.

Takács Éva

Ideológiai határeset

A mexikóiak Aztlán-mítosza és az amerikai „Manifest Destiny” a „spanyol határvidéken”¹

A XIX. század első felében Mexikó és az Egyesült Államok osztozott az észak-amerikai kontinens déli felén. A dinamikusan fejlődő új ország, az Egyesült Államok gyorsan növelte területét és hamarosan elérte Mexikó határait, amely nem sokkal azelőtt nyerte el függetlenségét a szétesőben levő Spanyol Birodalomtól. A XVIII. sz. végétől amerikai utazók gyönyörű képet festettek azokról a területekről, amelyek akkor Mexikó részei voltak, ma az Egyesült Államok délnyugati területei. A kereskedők olyan árukat hoztak ezekről a vidékekről, amelyek a keleti parti vevők számára vonzóak voltak. Egyre többen figyeltek fel azokra a roppant területekre, amelyek a további nyugati irányú terjeszkedés lehetőségével kecsegtettek. Nem meglepő tehát, hogy az Egyesült Államok, amelynek addigi növekedését a terjeszkedés és új területek megszerzése táplálta, először azt a módszert próbálta alkalmazni, amely Franciaország (és később Oroszország) esetében is bevált: megvásárolni a területeket készpénzért. A kísérlet azonban sikertelen maradt, és a két ország hamarosan háborúban állt egymással. A háború felerősíti a létező előítéleteket és újakat teremt, és ideológiai muníciót is igényel. Meglehetősen kényelmetlen volna nyíltan bevallani, hogy valaki pusztán csak a zsákmányért küzd, a földért, hatalomért, javakért és erőforrásokért. Ideológiára van tehát szükség a meghódítandó földre támasztott igény alátámasztásához. Az ilyen ideológiát

¹ A „spanyol határvidék” kifejezést John Francis Bannon történész alkalmazta egyik könyve címében, a mexikói–USA határra utalva.

pedig ritkán szokták formális politikai nyilatkozatokban vagy más hivatalos dokumentumokban közzétenni. Ám a másik félről alkotott sztereotípiák, egyszerűsített vagy eltorzított klisék által táplált ideológia gyorsan terjed az egész közösségben, beszivárog a történetírásba, irodalomba és népszerű kultúrába. Ha nem ez történik, akkor az ideológia nem lesz elég hatékony. Az ideológia ugyanis csak akkor hatásos, ha nagy létszámú ember vágyakozik ugyanarra, amire a politikai vezetők – nagyobb terület, gazdagabb és könnyebben kiaknázható erőforrások, gazdagság stb. –, és keresi a módját annak, hogy ezeket a törekvéseket igazolja. Ilyen esetben az emberek készek elfogadni az ideológiát, hinni kezdenek a saját küldetésükben, sőt, a saját felsőbbrendűségükben és az ellenfél alsóbbrendűségében is.

Rupert Brown mondja a *Prejudice. Its Social Psychology* [Az előítélet szociálpszichológiája] című könyvében: „Az előítélet az ellentétes csoport-célok terméke. (...) A gyér erőforrásokért versengő csoportok tipikusan elfogultabbak és kölcsönösen ellenségesebbek egymással, mint a közös célért együttműködő csoportok.”²

A rivális csoportok vetélkedése nem korlátozódik politikai vagy katonai tevékenységre. Az eredetileg politikai és katonai célokra született ideológia átszűrődik a kommunikáció és kultúra minden területére. A történelmet gyakorta használják politikai törekvések ideológiai alátámasztására. Az irodalom és más művészeti ágak sem mentesek az előítéletektől és sztereotípiáktól, amelyek a versengésben és ellentétes érdekekben gyökereznek.

Virágos a sztereotipizálás folyamatát és kockázatait a következőkben látja: „Valójában az történik a művészi sztereotipizálásban, hogy (...) alapvető emberi vonásokat változtatnak meg manipulatív céllal. A restriktív sztereotipizálás legnagyobb funkcionális veszélye abban rejlik, hogy elvág minket a realizmus, a perspektivikus szemlélettől.”³ Virágos a művészeti, elsősorban irodalmi sztereotipizálásra utal, de elemzése jól illik az ideologikus sztereotipizálás folyamatára is. Az amerikai és a mexikóiak a Rio Grandétól északra fekvő területekért vetélkedtek. Az Egyesült Államok által 1848 után végül megszerzett területek nem éppen „gyér erőforrások”, és az ország rész hatalmas méretei és gazdagsága tovább fokozta a kölcsönösen ellenséges érzületet a két rivális csoport között. Az új erőforrásokért folytatott küzdelemhez a feleknek ideológiára volt szükségük területszerző törekvéseik magyarázatára.

A mexikóiak ezt az ideológiát Aztlán mítoszában találták meg, az azték civilizáció titokzatos, valahol északon fekvő bölcsőjéről szóló legendákban, és két kontinensen gyökerező gazdag kulturális örökségükben. Először ez a gazdag és ősi, két világrészről fakadó kulturális örökség, majd Aztlán, az azték civilizáció őshazájának legendája biztosította számukra azt az alapot, amelyre támaszkodva jogot formáltak a háborúban elvesztett országrészekre. Aztlán földrajzi elhelyezkedését sohasem határozták meg tudományos pontossággal, de határozottan az új-mexikói-amerikai határtól északra helyezték el. Ennek az ideológiának kettős célja volt: egyfelől jelezte, hogy a mexikóiak sohasem

² Rupert Brown, *Prejudice. Its Social Psychology*, Oxford: Blackwell, 1997, 203.

³ Zsolt K. Virágos, „James Baldwin: Stereotype versus Counterstereotype” [James Baldwin: sztereotípiák és ellen-sztereotípiák], *Hungarian Studies in English*, Vol. 11. (1977): 131–141, 131.

adták fel az igényüket a határtól északra fekvő területekre, másfelől igazolta a mexikóiak jelenlétét az USA által bekebelezett területeken. Talán furcsának tűnhet, hogy bármi ilyesféle igazolásra volt szükségük, hiszen nem vándoroltak be; nem ők lépték át a határt, a határ lépte át őket. Noha ez mindenképpen fennáll azokra legalábbis, akik a háború idején ott éltek, ám a terület új urai gyakorta mégis úgy tekintettek rájuk, mint idegenekre, külföldiekre. A XIX. sz. második felében, a Kaliforniában élő azon mexikói eredetű lakosoknak, akik már az impériumváltás idején is ott laktak, ugyanazt a bányászati adót kellett fizetniük, mint a külföldi állampolgároknak. Ez a bánásmód arra ösztökelte a mexikóiakat, hogy védekezésül olyan ideológiát alakítsanak ki, amely segít szembeszállni a hódítók elképzeléseivel és hiedelmeivel.

Az USA számára a hódításhoz az ideológiát egy erőteljes küldetéstudat biztosította. A technikai fejlettséget azonosították a kulturális-civilizációs felsőbbrendűséggel, ez pedig elég volt ahhoz, hogy elvegyék más népek földjét. Ez az erőteljes hit a „kinyilvánított végzetben” – a „manifest destiny” kifejezést E. Sullivan alkotta – nagyjából egy időben nyert teret a viktoriánus Angliában és az USA-ban. Ez nem meglepő: a XIX. sz. második felére érte el a Brit Birodalom a legnagyobb kiterjedését, az Egyesült Államok pedig megduplázza területét. Reginald Horsman így ír erről az időszakról: „Nyugat-Európában és Amerikában a kaukázusi fajt egyértelműen felsőbbrendűnek tartották mindenki másnál, a germánokat a kaukázusiak legtehetségesebb képviselőinek, az angolszászokat pedig Angliában és az Egyesült Államokban (...) a germánok legrátermettebb leszármazottainak.”⁴

Ilyen körülmények között tehát, ahogy Virágos és Varró fogalmaz egyik fejezetcímükben, a sztereotípiá úgy viselkedik mint „befektetés a politikába”.⁵ A „manifest destiny”, a „kinyilvánított végzet” mint egy ideológia mitizált kifejeződése magyarázva és igazolva az amerikai hódítást, más országokkal kapcsolatban is felmerül, pl. a Fülöp-szigetek vagy Kuba esetében. Mexikó volt az a hely azonban, ahol a legfontosabb szerepet játszotta. Gerster és Cords a következőképpen mutat rá erre: „Talán sehol sem játszottak a 'kinyilvánított végzet' elképzelését támogató illúziók, torzítások és mítoszok fontosabb szerepet, mint a Texas függetlenedése és az államnak az Egyesült Államokba történő anektálása körüli időkben, valamint az ezt követő mexikói háború idején.”⁶ A sztereotipizálás folyamata ilyenénképpen tehát, Virágos megfogalmazásában, „formálta, táplálta és megerősítette (...) a téves feltevések és hamis propaganda társadalmilag motivált rendszerét”.⁷ A „hamis propaganda” célja a tömegek meggyőzése a rivális csoport elleni politikai és/vagy katonai akciók helyességéről. Am amikor az ilyen propaganda utat talál a történetírásba és az irodalomba, aláássa a historiográfiai és irodalmi művek hitelességét.

⁴ Reginald Horsman, *Race and Manifest Destiny. The Origins of American Racial Anglo-Saxonism* [Faj és a 'kinyilvánított végzet.' A faji alapú angolszászizmus eredete], Cambridge, Harvard University Press, 1981, 43–44.

⁵ Zsolt Virágos, Gabriella Varró, *Jim Crow örökösei*, Budapest, Eötvös, 2002

⁶ Patrick Gerster and Nicholas Cords, *Myth in American History* [Mítosz az amerikai történelemben], Encino: Glencoe Press, 1997, 105.

⁷ Virágos, „James Baldwin...”, 133.

Amit a mexikóiak legfontosabb értéküknek tartottak, a kettős gyökerű, európai és újvilági kulturális örökségük, az amerikai propaganda legvitriolosabb támadásait váltotta ki. Gyakran felbukkant a *korcs* szó, arra utalva, hogy a mexikóiak nem „tisztá vérű” emberek. Horsman következő példáját Robert J. Walker XIX. századi mississippi szenátortól vette, aki szerette volna biztosítani, hogy a „mi egyvérű fajunk uralkodjék abban a szép országban, ne pedig Mexikó színes bőrű, korcs faja, barbár zsarnoksága és babonái”.⁸ A szenátor mondata jól példázza, hogy a küldetésstudat és ideológia hogyan termeli ki a pozitív (mi) és negatív (ők) sztereotípiákat. Az ilyen üzenetek sok olyan emberhez eljutottak, akik egyetértettek abban, hogy az országnak új területekre van szüksége. Csak nagyon kevesen emelték fel a szavukat Észak-Mexikó meghódítása ellen, és hangjuk elveszett a „kinyilvánított végzet” diadalmas kórusában.

A mexikóiakra vonatkozó negatív sztereotípiák nem sokat javultak a XX. sz. második fele előtt:

„1940 végén a Közvéleménykutató Intézet felmérést végzett, amelynek során tizenkilenc jelzőt soroltak fel, és azt kérdezték, melyik alkalmazható a közép- és dél-amerikaiakra. Nyolcvan százalék választotta a ‘sötét bőrűt’, amit a latin-amerikai elit évszázadok óta különösen sértőnek talál. 40 és 50 százalék között volt azok száma, akik a ‘temperamentumos’, ‘érzelmes’, ‘babonás’, ‘elmaradott’, ‘lusta’, ‘buta’ és ‘gyanús’ jelzőket választották. Tizenhat százalék sorolta fel a ‘haladó’, ‘nagylelkű’, ‘bátor’, ‘intelligens’ és ‘agyafúrt’ szavakat. Öt százalék választotta a ‘hatékony’ jelzőt.”⁹

Természetesen a lista bármelyik eleme vitatható, de ha a „temperamentumos” és „agyafúrt” jelzőket semlegesnek vesszük, akkor a pozitív és negatív jelzők körülbelül egyensúlyban vannak. Nem a közvélemény-kutatók hibája, hogy alig 5 százalék választotta a „hatékony” jelzőt a hispánok leírására. Ám az, hogy a „sötét bőrű” szót a listára tették, azt jelzi, hogy maguk a készítőik sem voltak híján minden előítéletnek.

Nem az angolszászok voltak azonban az elsők, akik civilizációs küldetés-tudattal és valamiféle „Isten által számukra kinyilvánított végzet” hitével érkeztek az Újvilágba. A mexikóiak ősei, a spanyolok éppúgy el voltak telve ilyen képzetekkel, amikor elkezdték Amerikát gyarmatosítani. Juan Ginés de Sepúlveda gondolatait Tadeusz Rachwal idézi:

„Hogy is kételkedhetnénk abban, hogy ezeket az embereket [azaz az Indiánokat], kik oly civilizálatlanok, oly barbárok, olyannyira szennyezettek mindenféle bűnnel és obszcenitással (...) jogosan hódította meg egy oly kiváló és módfelett igazságos király, mint amilyen a legkatolikusabb Ferdinánd volt, és most Károly császár, és egy ilyen humánus nemzet, amely mindenféle erényekkel jeles.”¹⁰

⁸ Horsman, 215.

⁹ *World War II and The Zoot Suit Riots [A Zoot Suit zavargások]*, Internet: www.w3.usf.edu/~lc/MOOs/zootsuit. Ennek a szövegnek különböző, néhol rövidített változatai számos honlapon megtalálhatóak.

¹⁰ Tadeusz Rachwal, *“Tropes of the Erotic: Amerigo’s America and the Question of (Postmodern) History” [Az erotika metaforái: Amerigo Amerikája és a <posztmodern> történetírás kérdése]*, *Representations of the Erotic*, Eds. T. Rachwal and T. Slawek, Katowice, University of Silesia Press, 1996, 93.

Sepúlveda a spanyol udvar prominens teológusa volt, és ideológiát fabrikálni Amerika meghódításához fontosabb dolog volt számára, mint az elkötelezett történész pontosságával jelteni az eseményeket. Sepúlvedának az indiánok állítólagos alacsonyabbrendűségéről szóló elképzeléseit Saad is idézi a Világhálón:

„[Sepúlveda] véleménye szerint az Indiánok oly módon alsóbbrendűek a spanyolokhoz képest, mint gyermekek a felnőttekhez, nők a férfiakhoz, és mondhatjuk, hogy mint a majmok az emberhez képest. Sepúlveda szerint négy ok igazolja a háborút az indiánok ellen azért, hogy áttéríthessék őket [a keresztény hitre]. Sepúlveda elképzeléseit arra az arisztotelészi koncepcióra alapozta, amely szerint a háború megengedett, ha egy nép természetes körülményei olyanok, hogy engedelmessé kell azoknak, akik felsőbbrendűek náluk.”¹¹

A spanyolok maguk is áldozatul estek egy másik „kinyilvánított végzetnek”, az övékéhez igen hasonlóknak, nem sokkal azután, hogy civilizációt hoztak egy „szennyezett” népnek. Sepúlveda erőteljes és a Las Casas-szal folytatott vitái révén Amerika-szerte ismertté vált érvei nemcsak a spanyol „manifest destiny” kialakulásához járultak hozzá, hanem az angolszászéhoz is, amint az Saad tanulmányából tudjuk:

„Las Casas felkelti olvasói őszinte együttérzését és sajnálatát a védtelen indiánok iránt, akik ki vannak téve véres és fájdalmas kínzásoknak a vérszomjas spanyolok részéről. Ugyanakkor az olvasóban felébred a gyűlölet és elutasítás a kegyetlen spanyolok ellen. Ez tartós gondolatokat ültetett el az európaiakban, és megalapozta a népirtó, kizsákmányoló spanyolok képét. (...) Ma is gyakran találkozhatunk olyan amerikaiakkal, akikben az a tévképzet él, hogy az angolok *letelepedni* érkeztek Amerikába, míg a spanyolok csak *kizsákmányolni* a földet és lakóit az arany iránti sóvárgásukban.”¹²

Ily módon a rasszizmus és előítélet ördögi köre rázáródott a spanyolokra. Minthogy a sztereotípiák jó „befektetés a politikába”, és a spanyolok – és a földrész összes más hódítója – meg akarták szerezni az indiánok földjét, Sepúlveda elképzelései az indiánokról mint fejlődésre képtelen népről tartósabbnak és befolyásosabbnak bizonyultak, mint Las Casas teóriái az amerikai bennszülöttek szelíd és civilizált természetéről.

A spanyolok állítólagos kegyetlensége, valamint az ország megfelelő betelepítésére és művelésére való alkalmatlansága szolgálhatott alapul Marcienne Rocard érveinek arról, hogy milyen régiek és mélyen gyökerezőek az amerikai angolszászokban élő antihispán érzelmek. Rocard így ír erről: „A mexikóiakról élő negatív sztereotípiák már az előtt uralkodó vélemények voltak, hogy az Egyesült Államok háborút indított Mexikó ellen; a korszak útleírásai tele vannak velük.”¹³

¹¹ Fernando Alberto Rivera Saad, „Bartolomé de Las Casas: The Eternal Guardian of the Indians” [B. d. L. C.: Az indiánok elkötelezett őre] (2001) Internet: www.loyno.edu/history/journal/Saad.html

¹² Saad, Kiemelés tőlem

¹³ Marcienne Rocard, *The Children of the Sun: Mexican Americans in the Literature of the United States* [A Nap gyermekei: mexikói-amerikaiak az Egyesült Államok irodalmában], Franciából angolra fordította Edward G. Brown, Jr. Tucson, University of Arizona Press, 1989, 9.

David J. Weber, a *Foreigners in their Native Land* [Idegenek a szülőföldjükön] című munkájában ezt írja:

„Az angolszász amerikaiak és a mexikóiak találkozása a mexikói határvidéken ezekben az években olyan sztereotípiák kialakulásához vezetett Mexikóban és az Egyesült Államokban, amelyek a két ország közötti háborút majdhogynem elkerülhetlenné tették 1846-ra. A háború barbarizmusa pedig oly mértékben felerősítette ezeket a sztereotípiákat, hogy sok közülük még napjainkban is velünk marad.”¹⁴

Horsman a következő példát hozza: „Az utazók örömeiket lelték abban, hogy a mexikóiakat fejlődésképtelen embereknek festették le, és különösen megvetően nyilatkoztak az észak-mexikói tartományok lakóiról. 1840-ben T. J. Farnham így vélekedett a kaliforniaiakról: ‘imbecillis, gyáva fajzat, képtelen arra, hogy ennek a gyönyörű országnak a sorsát igazgassa’.”¹⁵

Ilyen előzmények után következett a mexikói háború. A háború után az USA nagy területeket kebelezett be Mexikótól, az előítéletet és sztereotípiát alaposan kiaknázták mint az ideológiai harc munícióját. Nemcsak a mexikóiak, hanem más spanyol eredetű népcsoportok és a feketék is úgy szerepeltek a korabeli karikatúrákban, mint gyermekek, alacsonyabb rendű emberek és bűnözők. Az országaikat ellenben egészen másképp festették le. A győztes háborúban elnyert földet igazi paradicsomként, mindenféle erőforrásokban bővelkedő területként mutatták be. Az egyik legerjedtebb allegorikus ábrázolás ezekre az országokra a gyönyörű, kívánatos, de törékeny fiatal hölgy a klasszikus mitológiából, olyan hölgyek képe, akik egy erős partner védelmére szorulnak – ebben az esetben az USA-éra.¹⁶ Számos ilyen karikatúrát mutat be Michael H. Hunt *Ideology and U. S. Foreign Policy* [Ideológia és amerikai külpolitika] című könyvében.

Helen Hunt Jackson, romantikus író a XIX sz. második feléből ismert arról, hogy a közvélemény figyelmét ráirányította a határvidéki indiánok sanyarú sorsára. Ám ennél többet is tett: ráirányította a nagyközönség figyelmét arra a gyakran hátrányos bánásmódra, mely az újonnan meghódított területek spanyol ajkú lakosságát érte. Kalifornia Jackson leírásában is paradicsom:

„A veranda és a folyóparti legelők (...) között végig kertek voltak, narancsligetek, mandulakertek, a narancsligetek folyton zölden, és sose hiányzott róluk a virágok hópelyhe vagy az aranyszínű termés, a kertek télen-nyáron tele virággal; a mandulaliget kora tavasszal rózsaszín és fehér szirmok kavargó felhője, ami (...) úgy nézett ki, mintha alkonyi felhő esett volna alá és fennakadt volna

¹⁴ David J. Weber, *Foreigners in Their Native Land-Historical Sources of the Mexican Americans*. [Idegenek a szülőföldjükön – mexikói-amerikai történelmi források], Albuquerque, University of New Mexico Press, 1990, 52.

¹⁵ Horsman, 210.

¹⁶ Meglepő – és aligha teljesen véletlen – a hasonlóság ahhoz, ahogyan a brtek kezelték az íreket ugyanebben az időszakban. Írország megszemélyesítője Hybernia volt, gyönyörű, ám törékeny és védelemre szoruló ifjú hölgy. Az erős és diadalmas másik hölgy, név szerint Britannia, siet a segítségére Paddy, az ír ellen. Paddy a viktoriánus karikatúrákon brutális figura, inkább majom, mint ember, folyton részeg, egyik zsebében égő kanócú bomba, a másikban egy üveg olcsó whiskey – ez a külső ikon-készlet azonosította az írt az angol olvasó számára.

a fákon. Mindkét irányban egyéb gyümölcsösök húzódtak, őszibarack, sárgabarack, alma, körte, gránátalma, és ezeken túl szőlőskertek. Mindenfelé zöld lomb, virág vagy gyümölcs az év minden szakában.”¹⁷

Nem pusztán a természet szépsége megkapó itt, hanem a harmonikus rend is, amely nyilvánvalóan emberi tevékenység eredménye – ezeket a gyümölcsösöket bizonyára nem „imbecillis, gyáva” nép gondozta. Jackson leírása a *Californiókról* csakugyan radikálisan különbözik attól, amit a kortárs amerikai irodalomban és ponyvaregényekben találunk: „Felipe (...) felvette arannyal hímzett bársonymentéjét, gazdagon hímzett térdnadrágját, amelyet a térd alatt piros szalaggal kötött meg, és arany-ezüst szegélyű sombreroját.”¹⁸ Ily módon „megmutathatta az amerikai ebeknek, hogyan festett egy mexikói tiszt és úriember, mielőtt a becstelen, kapzsi lábukat a nyakunkra tették”.¹⁹

Itt az angolszászokban élő közkeletű kép megfordul: a mexikóiak azok, akik gondját viselik a földnek, felvirágoztatják, míg az angolszászok csak zsákmányolni jönnek. Az ilyen leírások azonban, a mitikus, északi azték őshaza, Aztlán legendájával és az angolszászokra aggatott gúnynévvel, a *gringó*val együtt, jobbára megmaradt a spanyol ajkú közösségen belül. Bármiféle pozitív leírás a mexikóiakról az amerikai irodalom vagy népszerű kultúra főáramában a XIX. sz. egész második felében, sőt jó darabig még azután is, kivételes jelenség maradt.

Az észak-amerikai kontinensért folyó versengésben mindkét fél különféle indokokat talált a saját elsőbbségét magyarázandó, és kölcsönösen azzal vádolták egymást, hogy a másik megbecsülni, megművelni képtelen ezt a földet, és csak kirabolni akarja. A mexikóiak, gyakran tisztességtelen megkülönböztetést elszenvedve, nem láttak semmi jót a jenki hódításban. A vasútépítés, az élénkülő kereskedelem, a nagy kikötők bekapcsolása a nemzetközi pénz- és áruforgalomba őket érintette előnyösen utoljára, így sokáig megmaradt bennük a bennszülöttekkel és a természettel harmóniában élő közösségükre rárontó angolszászokról alkotott egyoldalú kép.

Virágos rámutatott az ideológiailag motivált, restriktív sztereotípiá torzító hatására. Azok a közhelyszerű képek, amelyeket a chicano – mexikói-amerikai – legtöbbször automatikusan felidézett az olvasó – vagy néző – képzeletében a XIX. sz. elejétől a második világháborút követő időkhöz, nagyjából azonosak az irodalomban, filmekben, sőt még a reklámokban is. A chicano férfi sötét bőrű, gyakran kövér, borostás, fekete, ferde vágású a szeme, bőre olajos. Viselkedése sem sokkal vonzóbb: gyáva, megbízhatatlan, hátulról támad. A szexuális hódítás fontos feltétele a sikernek a chicano férfiak között. Noha a chicanók körében a család alapvető érték, ez nem akadályozza meg a férfiakat abban, hogy kalandokba bocsátkozzanak. A mexikói nők leírása általában kedvezőbb: ők azok az érzéki señoriták, egy idegen nép romantikus, titokzatos nőalakjai, akik a jenki fantáziáját lánggra gyújtják. Horsman erről a következőket mondja:

¹⁷ Helen Hunt Jackson, *Ramona*, New York, Avon Books, 1970, 19. Jackson romantikus regénye a XIX–XX. sz. fordulóján lett népszerű, és az 1990-es években tévésorozat is készült belőle.

¹⁸ *Ibid.*..., 12.

¹⁹ *Ibid.*..., 12.

„Az egzotikus, odaadó mexikói nők és a lusta, ügyetlen mexikói férfiak képe mélyen beleivódott Amerika faji mitológiájába.”²⁰

Ez a kép – és a képet diktáló attitűd – az 1960-as években kezdett erőteljesen változni, amikor a chicano mozgalom, először mezőgazdasági mozgalmak formájában, útjára indult. A mozgalom komoly erőfeszítéseket tett arra, hogy a mexikói-amerikai kultúrát az amerikai kultúra főáramához kapcsolja. Az angolszászok oldalán is kedvezőbb lett a légkör: a nagy háborúnak vége volt, a korábbi ellenségek szövetségesek lettek, az eltérő kulturális háttérű állampolgárokra nem kellett gyanús idegenekként tekinteni, és főleg, nem volt már szükség a mások földjének megszállását megalapozó ideológiára.

A chicano mozgalom megmutatta, hogy képeket és szimbólumokat lehetséges nem torzító és restriktív módon használni. A mexikóiak kettős kulturális örökségük jelképeit olyan rendszerré ötvözték, amely egyfelől erősítette etnikai azonosságtudatukat, másfelől ideológiai támogatást nyújtott nekik a rivális csoportokkal folyó vetélkedésben. Az 1960-as évek agrártüntetései idején gyakran használták a sást jelképként – a sas nem idegen az angolszász amerikaiaktól, lévén az Államok címerállata is. A mexikóiak büszkék színpompás katolikus vallási külsőségeikre is, amelyekre a protestáns angolszászok korábban úgy tekintettek, mint valami képmutató, elavult hitvilág jelképeire.

Az ideológia mindkét oldalon sokat veszített radikalizmusából a második világháborút követő időszakban. Az előítéletek és a negatív klisék nagy része szertefoszlott. Ez azonban nem pusztán valamiféle politikai korrektség eredménye. Napjainkban a spanyol ajkú lakosság részaránya növekszik, részben az angolszászokénál nagyobb természetes szaporulat, részben a nagyarányú – legális és illegális – bevándorlás eredményeképp. Ez önbizalmat ad a chicano közösség tagjainak. A politikusok a nagy etnikai csoportok figyelmére és szavazataira is számítanak. Ma már csak ritkán kockáztathatják meg, hogy előítéletesnek, vagy akár csak barátságtalannak tűnjenek bármely etnikai csoport iránt. Mindezek ellenére a negatív elképzelések, előítéletek egy része továbbra is megmaradt, és valószínű, hogy még sok évig kísérti azoknak a gondolkodását, akiknek ősei háborút vívtak a kontinensért, dacára a ma már mindkét oldalon erősödő jó szándéknak, türelemnek és erőfeszítéseknek.

Vraukó Tamás

²⁰ Horsman, 234.

Tizennegyedmagunkban

Jana Juráňová

Anti-koleda

„Utálok ezt a csöpögős karácsonyt”, csattant Mariša hangja a telefonba.

„Igen, igazad van”, motyogtam, és sorolni kezdtem magamban a karácsony minden lehetséges árnyoldalát. Csakhogy én szerettem a régi karácsonyokat.

„Szinte látom, ahogy ott gubbasztasz, mint valami elárvult kotlós – folytatta Mariša erélyesen. – Meghívlak az Anti-koleda című estre.”

„Hogy micsodára?” Nem voltam egészen biztos benne, jól értettem-e.

„Anti-koledára. Emlékszel, pár évvel ezelőtt azzal fenyegetőztem, ha egyszer megszabadulok az én iszákos öregemtől, füttyülök a karácsonyra, és a szentestét étteremben töltöm? Most végre megteszem.”

„Van olyan étterem, ami ma este nyitva tart?”

„Még szép! Elvégre most már kapitalizmus van nálunk, nem? Akkor jössz?”

Hallgattam egy darabig a telefonba. Mit mondjak neki? Tágas lakásom sötétségbe burkolózott aznap este, épp csak a konyhában égett a villany.

„Nem mehetek.”

„Vendégeid vannak? A gyerekeid?”, kérdezte komolyra vált hangon.

„Nem, de...”

„Vacsoravendégségbe mész valakihez?”

„Még csak azt sem.”

„Elmész karácsonyi káposztalevest osztani a hajléktalanoknak?”, nevetett teli torokból Mariša.

„Nem, habár nem rossz ötlet, de mégsem...”

„Na jó, úgy látszik nincs szerencsém nálad – harsogta a telefonba. – Majd elmondom, milyen volt, hátha jövőre csatlakozol hozzám...”

Kattant a telefon. Csak nem sértődött meg? Nem fog újra felhívni. No és most mi legyen? Töltök magamnak egy kis konyakot. Az alkohol elűzi a félelmet, ezért veszélyes, mindenki ezt mondja, és ez így is van. Hétköznapokon az ember észre sem veszi, hogy beesteledik, máris hét óra van, azután tíz óra, éjfél, és az este elröpült. De a szenteste, az borzasztó.

Bekapcsolom a rádiót, és a lakást elárasztják a karácsonyi koledák. Pontosan ez az, ami miatt már hetek óta egyetlen nagyobb üzletbe sem tettem be a lábam. Koledák, mindenütt koledák. Kikapcsolom a rádiót, csönd telepszik a lakásra. Hiszen én szeretem a csöndet, miért is kellene ettől megrémülnöm éppen ma?

Senki sem fog felhívni már. A gyerekek délután telefonáltak. Előbb a lányom, aztán a fiam, megkérdezték, kinél töltöm a szentestét? Senkinél. Ugyan, kérlek, anyu, ne maradj egyedül, az annyira nyomasztó, az unokák már előre örülnek neked... Örülnek, a kutya fülét. Teljesen mindegy nekik, hogy elmegyek-e hozzájuk, és mikor megyek. Biztosra veszem, hogy nem versenyezhetek a szüleiktől kapott karácsonyi ajándékokkal: legújabb mobil-modell, mp3-lejátszó, konzoljáték, a világ legnagyobb Barbie-ja, és ki tudja, mi minden még.

És én? Ajándékozzak bármit is, kegyesen fogadják, megköszönik, a kislánytól talán még egy röpke kis puszit is kapok. Szegénykém, kövér, mint egy disznócska, mert teletömi magát burgonyaszirommal meg csokival. Nyolcéves kora óta gyűlöli magát, amiért nem úgy néz ki, mint egy modell. Még csak tizenkét éves, és már most is előfordul néha, hogy kihányja az ételt. Ma este is biztosan összehányja magát.

Bekapcsolom a tévét, és rögtön ki is kapcsolom, mert egy Santa Clausról meg a feleségéről szóló filmet adnak, ezek teljesen megbolondultak. Már csak azt várom, mikor bukkan fel az utcán egy Santa Clausnak beöltözött dinoszaurusz. Még a szexshop kirakatában is, amely mellett az önkiszolgálóba menet elhaladok, már október vége óta ott virítanak a fehér szőrmefélével díszített, piros filcnadrágba bújtatott kis figurák, fejükön fehér bojtos, piros sapkával.

Az asztal megterítve. Anyuval kettesben ültünk itt az utóbbi években. Úgy, mint gyermekkoromban. Csak felcserélődtek a szerepek, és anyunak már nem maradt ideje megszokni ezt. Tavalyelőtt még segített a konyhában, ő pucolta a salátához való krumplit. Kiskoromban ez az én dolgom volt, mennyire örültem, hogy ezzel is gyorsabban telik a szenteste napjának délutánja. Még tavaly karácsonykor is itt ült velem. Aztán pár nap múlva rosszabbodott az állapota, és szilveszter előtt egy nappal meghalt. A gyerekeim azt hitték, hogy megkönynyebbültem, és én nem tudtam nekik megmagyarázni, mit érzek.

Ki tudja, miért idéződik fel bennem ez az emlék – a fiam egészen kicsi volt még, és annyira örült a Jézuska ajándékainak, hogy majd kibújta a bőréből. A karácsonyfát már felállítottuk, és azt mondtuk neki, a Jézuska azért hozta korábban, hogy szentestén ne legyen olyan rengeteg dolga. Képtelen volt kivárni az időt, ezért provokálni kezdett. Anyu pedig, némi nevelési célzattal, fogta a kis műanyag fenyőt és a szekrény mögé dugta. Erre a fiam üvöltözni kezdett, mint egy megveszekedett. Így aztán kénytelen voltam visszatenni a fácskát az eredeti helyére, és megmagyarázni neki... már nem is tudom, mit.

„Hát, tudod, én tényleg rettentően utálok ezt a csöpögős karácsonyt, de ezúttal megoldottam. És tudod, milyen bámulatosan? – harsogta Mariša a telefonba. – Tényleg nem akarsz csatlakozni? Itt vagyok egy étteremben, épp brokkolit eszem, igazán kitűnő.”

„Nem tehetem.”

„Miért?”

„Hát, csak a régi szokás, már megterítettem négy személyre – én...”

„Hogy mit csináltál? Meghibbantál?”

„Amíg anyu élt, mindig megterítettünk apunak is, aztán, hogy a férjem meghalt, neki is, és most... ez az első év, hogy anyunak is megterítettem.”

„Nem félsz, hogy bekattansz ettől?”

„Hiszen csak pár óra az egész”, mondom, a telefon körül téblábolva.

Ugyan, miért mondtam el neki?

„Ott ülsz az asztalnál, négy tányérral? Komolyan?”

Csend van egy darabig.

„No, itt meg megterítették egy egész temetőnek, és én vagyok egyedül. A vendéglő üres.” Mariša szárazon felnevet. Rövid szünet után, mintha mi sem történt volna, folytatja: „Brokkolit rendeltem. A pincér először azt mondta, hogy nincsen, de én láttam, hogy ott van az étlapon a köreték között, úgyhogy ki-

kényszerítettem belőle, hozzon nekem egy többadagnyi köretet hús nélkül, és kértem a számlát. Azt hiszem, legszívesebben megölné, de nem teheti.”

„Hát akkor, szórakozz jól.”

„No, én aztán jól szórakozom, igazán jól szórakozom. De jövőre csatlakozol, rendben? A jelszó: Anti-koleda.” Kattan a kagyló.

Az asztal négy személyre terítve, akár egy étteremben. Csak az egyik tányér van tele. Nem ízlik, de eszem egy keveset. Ki tudja, milyen az a brokkoli. Vacsora után elmosogatom az edényt és kinyitom a szobaajtót. A karácsonyfa alá odaraktam az altatókat, az új hópárnát meg a meleg zoknit, csupa szükséges holmi, ilyesmit senki nem vesz nekem, mert azt hiszik, hogy ezt nem illik. A lányomtól kapok egy újabb kendőt, amely egyik ruhámhoz sem illik, ilyenekkel van tele a szekrényem. A fiamtól meg kapok valami könyvet, amelyből semmit sem fogok érteni. Megkérdezi majd, tetszett-e, én meg ráfelelem, hogy igen, voltaképpen tetszett, aztán másra terelem a szót, mert nem fogom végigolvasni, tudom előre. Nem értem ezeket a mai könyveket.

Elrakom a tiszta tányérokat. A szalvétákat, meg az evőeszközöket is, talán jövő ilyenkorra. Hacsak nem – Anti-koleda?

Árgyelán Erzsébet Katalin fordítása

Jana Juráňová (1957–) szlovák író, műfordító. Műveit több nyelvre lefordították. Magyarul megjelent regényei: *A vén kandúr szenvedelmei* (2005), *Csak csaj* (2012).

Szlovák népköltészet

Lehuppant, úgy jajgatott

Lehuppant s úgy jajgatott,
hogy még falna egy nagyot.

Telt kemencét bekapott,
csak egy morzsányit hagyott.

Lehuppant s úgy jajgatott,
hogy még enne egy nagyot.

Megsüttetett két ökröt,
nem hagyott, csak négy tülköt.

Lehuppant s úgy jajgatott,
hogy még enne egy nagyot.

Megsüttetett két nagy kost,
s hagyott két rézkolompot.

Lehuppant s úgy jajgatott,
hogy most inna egy nagyot.

Egy főzetnyi sört kapott,
még egy csöppnyit sem hagyott.

Lehuppant s úgy jajgatott,
hogy még inna egy nagyot.

Kapott rá egy nevelést,
nem hagyott mást – csak edényt.

Lehuppant s úgy jajgatott,
hogy kakálna jó nagyot.

Mikor kezdett kakálni,
lapátra kellett háyni.

Lehuppant s úgy jajgatott,
hogy pisálni kéne most.

Hát mikor e nő pisált,
előntött minket az ár.

Ratkovské Bystré – Ratkósebes, dallam nélkül

Lépdelt a lányka

Lépdelt a lányka
úton a hegynek,
a lába között
citera pengett.

A citerának
ezüsthúrjai –
rajtuk csak férjnek
szabad játszani.

Meg is nőszülök,
ha lesz szerencsém,
aj, e cimbalmot
be megpengetném.

Lišov – Lissó (Hont)

Szép a ruhád

Szép a ruhád, a ruhád, kedvesem,
habár szebb vagy meztelen.
Nagyon jó, ha megcsókollak,
de még jobb, ha meg is toszlak.

Bartók Béla gyűjtései

Varga Imre fordításai

A szlovák népdalok lelőhelyei a *Slovenské Ludové piesne* antológiák, illetve – mivel ezekből az „illetlennek” ítélt stórfák és dalok kimaradtak – a pajzán szövegeket a 2011-ben Gerhardus Kiadó által gondozott *Szlovák népdalok* Bartók Béla Tót népdalok című gyűjteményének „piszkozata” alapján fordítottam le. (V.1.)

Az Isten *harsonája* – Božia trúba

Dsiða Jenõ

Egyszerű vers a kegyelemről

Csodákat próbáltam:
arannyal, ezüsttel
hívtam a népeket,
jöjjenek énhozzám!
Hiába, hiába,
az arany nem kellett,
az ezüst nem kellett,
nem jöttek énhozzám.

Elmondtam naponta
tíz hegyibeszédet,
gyönyörű szavakat,
ígéző szavakat,
hiába, hiába:
egy fül sem fülelte,
egy szív sem szívelte
a hegyibeszédet.

Tűzet is akartam
rakni az erdőben:
nyulacska ne fázzék,
őzike ne fázzék, –
hiába, hiába!
Gyújtófám kilobbant
és a tűz nem akart
gyúlni az erdőben.

...S egyszer csak maguktól
gyűlnek az emberek,
együgyű szavamtól
sírásra fakadnak,
ránéznem alig kell
s a tűz is felszökken, –
az Ur áll mögöttem.

Jenõ Dsiða

Prostý verš o milosti

Zázraky skúšal som
a zlato a striebro
ponúkal som ľuďom,
náhlite sa ku mne!
Nadarmo, nadarmo,
nestáli o zlato,
striebro – ani o to,
nik sa nemal ku mne.

Deň čo deň desaťkrát
kázal som na Hore,
tie slová krásne,
tie slová čarovné,
nadarmo, nadarmo.
Uši boli hluché
srdcia razom tupé
z Kázania na Hore.

Aj oheň chcel som už
naklást' v tom pohorí,
zajac nech nemrzne,
nech teplo je srne, –
nadarmo, nadarmo!
Drevo už žeravie,
lež oheň nie a nie
zaplanút v pohorí.

...Odrazu čo to je,
ľudia sa zberajú,
na moje slovo-dve
dajú sa do plaču,
ani nepozerám,
oheň plá k nebesám, –
a za mnou stojí Pán.

Kalász Márton

Fohász

Uram, köszönöm neked a távozás lehetőségét a közelség megrendítéséért, köszönöm neked a láttunkra apadt rózsát acirpegő rügy kimémlő vigaszáért, köszönöm az áthaladt városokat az át-nem-aludt, méz-födte vidék csöndjéért, havas házaimért, temetőimért, orosz erdeimért

köszönöm neked e vízőzön nyarat a parázs izzásának otthoni szűziességéért, köszönöm, nem álnokul, mindazt a szerelmet a sokak keserű magvának makacs föltöréséért, köszönöm, úgy köszönöm, Uram, a meg nem köszönt ébredés ízéért, köszönöm a hal garatát álmomban, a tengeren fölül vetettség

kijózanító robbanásáért, a hamisságért, a szálló hamuban futva kántáló jajveszékért, a félelemért, köszönöm visszaérve a pernyés gallyat asztalaidon az újraeszmélésért, akár a hamu-, a gyötrelmezőznek majd vége, köszönöm, ablakunk nyílik, köszönöm a galamb jeléül odabent szerelmem kezét

Márton Kalász

Vďaka

Pane, ďakujem ti, že môžem odísť, že ma ohromila tvoja blízkosť, ďakujem ti za navidomoči chradnúcu ružu a za útechu bádavého púčku, ďakujem ti za preputované mestá za prebdené ticho medonosného kraja, zasnežené prahy, cintoríny a uzurpované polesia

ďakujem ti za rozvodnenú jar, panenskú pahrebu domova, nepokryte ďakujem za všetku tú lásku za úporné prieniky do horkého jadra, ďakujem, tak ďakujem, Pane, za nesplatenú príchuť precitnutia, ďakujem za prisnený rybí hrtan, za výbušnú

triezvosť namorevzatia, za faloš, úpenlivé žalostenie ako uniká v kúdole popola, za strach, ďakujem ti, že vnímam znovu od návratu k zotleným halúzkam na tvojich stoloch, zával popola, súženie pomínie, ďakujem okno sa otvára, vďaka za ruku mojej lásky, to holubičie znamenie

Szűgyi Zoltán

Mégis mert költő vagyok

Mostohán bánsz hűséges gyermekeddel,
jó anyám; ó, megfáradt Magyarország.
Gyámom helyett, féltőn, te neveltél fel,
hogy lehetnék hát, holmi fattyú, torz-ág.

Rendnek vélt törvény parancsol lelkednek.
Nem számít: ki üzbég, szász, török, tatár,
ismerői, tudói-e nyelvednek,

mind csupán: idegenrendészeti szám.

Eggyé lesz benned itt: űző - üldözött.
Mégis, mert költő vagyok, igen: magyar,
én, ki hozzád -, ím: messziről költözött,

ember, – hiszem –, kit mélységes seb takar,
Istent arra kérem –, téged megáldjon,

de Uram, nekem engedd: ez hadd fájjon.

Zoltán Szűgyi

Jednako básnik som

Macošská si voči svojmu dietatu,
mاتيčka, strápená maďarská vlast.
V obavách si ma vychovala tu,
aby som mohol na škriatka dorásť.

Zákony nepravé ti však predpíšu,
že jedno je, či Uzbek, Turek, Tatár
a tiež Sas v tvojom jazyku doma sú,

to všetko je len cudzích znakov zopár.

Rovní si budú v tebe obeť i kat,
Jednako básnik som a bard Maďarov,
ktorý sa k tebe mohol pristať,

človek s ranou v samom srdci hlbokou.
Boha prosím – nech ti dá požehnania,

mne však, Pane môj, dovol' nech trpím ja.

Tőzsér Árpád

Virágvásárnap

Virágvásárnap, nyit a barka,
a paták alatt mirtuszág –
Jön, jön az Egy, ki megbocsátja
az ember pluralizmusát.

A költőét, ki ilyen is, olyan is,
formátlan-formás kaktusz,
víz van benne meg tövis van rajta,
hiszi, hogy Rilke, bár – Kappus.

Hajlik erre meg hajlik amarra,
szólítja, ami nincs: önmagát,
s honnan is tudná, hogy ilyenkor Isten
hajtogatja, mint szél a fát.

Honnan is tudná, hogy ő is tarka,
mikor más szürkének látja,
marad hát a csak azért is „iá”,
Kappus úr vihogása.

Virágvásárnap, nyit – a kaktusz,
a paták alatt mirtuszág,
s eljön tán, aki megbocsátja
a költő pluralizmusát.

Árpád Tőzsér

Kvetná nedela

Kvetná nedela, jahňady kvitnú,
pod kopýtkami vetva myrty –
prichádza ten, kto človeku
odpustí onakvejšie city.

Básnikovi, ktorý všakovaký je,
foremný-bezťvárny kaktus,
vnútri vodnatý, trnístý navonok
myslí, že Rilke je, vskutku – Kappus.

Prikláňa sa k tomu a onomu,
oslovuje ničotu – sám seba,
a odkiaľ vedel by, že vtedy Boh
ho ako vietor strom ohýba.

Odkiaľ by vedel, že strakatý
je tiež, iným sivý zdá sa však
už preto len to „iá” ostáva
v chichote pána Kappusa.

Kvetná nedela, kaktus – kvitne
pod kopýtkami vetva myrty,
snáď príde ten, kto básnikovi
odpustí onakvejšie city.

Szlovákra fordította Oldřich Kníchal

A Magyarországon élő szlovák költő A XX. századi magyar költők istenes verseinek antológiája alcímet kapott gyűjteményébe 32 szerző 95 versét válogatta be s fordította le. Négy költő négy versének magyar és szlovák nyelvű közlésével ízelítőt adunk a könyvből, melynek kiadására készül Napkút Kiadónk.

A Megbékélési és Együttműködési díj átadására – ezúttal második alkalommal – 2014. február 28-án került sor. Az idei kitüntetett Käfer István egyetemi tanár, szlovakológus. A díjat (Lebó Ferenc alkotása) Surján László adta át, a laudációk közül kettőt teszünk közzé itt, közöljük a díjátadó s a kitüntetett beszédének szövegét is.

Kedves ünnepre gyűlt vendégek!

Azért jöttünk össze, hogy megtiszteljük Käfer István magyar szlovakistát. Tehetjük ezt annak alapján, amit az asztalra elének tett. Egész életében fejlesztette, gazdagította, értékelte és korrigálta a magyar–szlovák kapcsolatokat, elsősorban a kultúra és az irodalom területén. Kivételes alkalom ez egy nyolcvanadik évének küszöbéhez érkező aktív ember munkájának értékelésére, ami hosszabb megállást, elgondolkodást érdemelne. Kérem, hogy most, ebben az ünnepi pillanatban tekintsünk el ettől. Ahogy ünnepeltünk természetét, egyéniségét ismerem, erre még bőségesen lesz idő.

Egy híján ötven éve ismerjük egymást. Véletlenül találkoztunk, de az bizonyára törvényszerű volt. Ezek a véletlenek irányították életünket elindulásunk szakaszában. A körülmények összejátszása folytán Käfer István szlovakista lett, csekélységem pedig hungarológus, pedig mindketten latint és anyanyelvünket akartuk tanulni, azaz Käfer magyar nyelvet és irodalmat, én meg szlovák nyelvet és irodalmat. Eufemisztikusan mondván: ez nem adatott meg nekünk. (Csak zárójelben megjegyezve: jól történt.) Az meg legalábbis különös, milyen furcsa véletlen egyezések vannak pályakezdésünk idején. Mindkettőnknek egyik nagyapja stájerországi, persze azzal a különbséggel, hogy az enyémet Starmannak hívták (a német Star, vagyis a fahéj, hályog, csillag szóból), ami csak megerősíti, hogy nem éppen szellemdús dolog, ha a Kárpát-medencének ebben a régiójában „tisztá” magyart vagy „tisztá” szlovákot keresünk, méghozzá genetikai alapon. De ez mit sem változtat azon, hogy a német umlautos ä-s név egy magyaré, a W névkezdet meg egy szlováké. És ugyebár szemernyit sem változtat azon a történelmi tényen, hogy az *Uhorskónak*, Magyar Királyságnak nevezett államalakulat egyik eredeti szlovien-szláv lakosságából a szlovák nemzet alakult ki, az eredeti hét magyar törzsből pedig a magyar nemzet. És itt talán helyénvaló annak megemlítése, hogy a szlovákok sohasem éltek másutt, csak az Uhorské / Magyar Királyságban, ahol végül nemzeti egységgé formálódtak. A szlovák nemzetiség ugyanolyan őshonos, mint a magyar. A szlovák és a magyar nemzetiség egyedei, akik bizonyos időbeli eltolódással szuverén nemzetekké cseperedtek, jobban-rosszban kölcsönösen hatottak egymásra, akár akarták, akár nem, akár tudtak róla, akár nem, és akkor is, ha ma tudatosítják ezt, vagy sem. Ma megint csak tudomásul kell vennünk, akár akarjuk, akár nem, a két nemzetet csak a nyelv választja el, persze figyelmen kívül hagyva a mítoszokat és az azokból kifacsart téziseket, melyek nagyrészt már a kölcsönös tudatlanság szüleményei. Käfer István *Magyar szlovákságismeret* című köny-

vének egyik fejezetében, a *Történelmi visszaigazolásban* jogosan és ráadásul igen őszintén vallja: „Nekünk magyaroknak a szlovákok egyedüli édestestvéreink, akiknek annyjuk van a miénkből, amennyije egyetlen etnikumnak sem a nagyvilágban” (183.).

Käfer István a szlovakisztikában tett első komoly lépéseitől kezdve a történelmi, etnográfiai és kulturális (főként írott és nyomtatott) eredeti anyag alapos ismeretére támaszkodott. Ha beleolvasunk bibliográfiájába, irodalmi, történelmi tanulmányaiba és ismeretterjesztő publikációiba, olyan érzésünk támad, hogy szemünk rátapad a tárgyra vagy műre, amiről beszél, és úgy látjuk, mintha kezében tartaná. Olyan ambícióval dolgozik a szlovák művelődés (mindenekelőtt az irodalom) kutatásában, ami meghatározott terminológiai rendszer keretében pontosan körülhatárolja a megszabott fogalmakat. Rámutat és kiküszöböli a terminológiai pontatlanságokat és helytelen meghatározásokat a magyar–szlovák kapcsolatokban. Vezetése alatt egész sor tudományos rendezvény valósult meg, amelyek célja a bizalom meghonosítása a magyar–szlovák kapcsolatokban. E bizalom mértékét mindmáig a tények és azok összefüggésrendszerének ismerete szabja meg, ugyanis az állandósult történelmi és földrajzi fogalmak is időről időre új jelentésben bukkannak fel a Duna mindkét partján, annyira, hogy a végén elfedik az eredeti összefüggéseket.

Käfer István mindvégig megőrizte csodálatra méltón következetes keresztény humanizmusát, tekintet nélkül arra, kedveztek-e a politikai körülmények a magyar–szlovák kapcsolatok fejlődésének, vagy sem. Számára a szlovák ember felebarát, a szlovák kultúra pedig olyan közeli, hogy összehasonlíthatatlanul többet tud róla, mint nem egy művelt szlovák. Käfer István mint meghatározó magyar szlovakista szemlélete különösen napjainkban értékelhető, amikor a közös uhorský/magyarhoni örökség nemzeti privatizációjának vagyunk tanúi. Nemegyszer csak (keserű) humorral tekinthetünk mindarra, ami körülöttünk történik. Itt van például a szakolcai szlovák *trdelník* és a székelyföldi magyar *kürtőskalács*. Mindkettő ennek az örökségnek a része. Magyar vagy szlovák? Sem egyik, sem másik, hanem az a bizonyos harmadik: uhorský, vagyis magyarhoni, tehát szlováké is, magyaré is, a kétségtelenül közös uhorský/magyarhoni étkezési kultúra része. Egyébként, ha nagyon akarnánk, nyelvi kölcsönzések segítségével kifejezhetnénk ezt mindkét nyelven: hungarikum, magyarikum, szlovacikum.

Végezetül tegyük fel a kérdést: mi köze van ehhez a tudománynak és Käfer Istvánnak? Nagyon kevés és nagyok sok: bizonyos értelemben ő maga a magyarhoni örökség. Igaz, kissé megkésve.

Magyar, de hozzánk, szlovákokhoz is tartozik. Az ő meghatározása szerint *hungaroszlovacikum*.

Karol Wlachovsky

Amikor volt egyetemi tanárom és atyai barátom fölkért arra, hogy e díj átvételének nemes alkalmából köszöntsem őt, beszédemet tervezve – hűtlenségeimben is hűséges tanítványaként – úgy gondoltam, rendbontó módon fogom emlékezetessé tenni nemcsak számára, hanem a tisztelt ünneplők számára is e szép napot. Első gondolatként az ötlött az eszembe – de mindenki megnyugtatóására előrebocsátom, hogy nem valósítom meg –, hogy azzal tisztelgek szorgos munkával létrehozott hatalmas életműve előtt, ha e szerény laudáció helyett maratoni fölolvassal töltöm ki a rendelkezésemre álló időt. Azt terveztem, hogy nem teszek egyebet, mint magammal hozom vaskos bibliográfiáját, amelyet a szlovák és a cseh irodalom magyar fordításainak szentelt, és elkezdem fölolvadni az A betűnél található tételeket, s addig folytatom, amíg az időm engedi. Majd közöltem volna a megrökönyödött hallgatósággal, hogy még egy évig, három hónapig és két és fél napig kellene itt ülnie egyfolytában ahhoz, hogy az ünnepelt ezen egyetlen munkájában eljussunk a ZS betűig.

Nem tudom, jól érzékelem-e a megkönnyebbülés rezdüléseit a tisztelt ünneplő közönség soraiban, amiért elálltam első gondolatomtól, mindazonáltal remélem, hogy a *captatio benevolentiae* áldásos előnyét élvezve tetszéssel fogadják majd az ünnepeltnek azt a portréját, amelyet szeretnék fölvezetni Önöknek. Igyekszem ugyanis mesterségek és hivatások megidézésével megrajzolni egy tevékeny keresztény ember életpályáját azon cicerói szólás jegyében, hogy *„Historia est magistra vitae”*. Egy olyan reneszánsz típusú ember portréját szeretném tehát megrajzolni, akinek élete és pályája világos és

átlátható ugyan, ám nem írható le egyszerű paradigmákkal. Az ezerarcú embert és tudóst akarom bemutatni, aki számos mesterség ezer és ezer fogását sajátította el, kitűnően alkalmazta saját életében, és képes volt átadni őket tanítványainak.

A gyermek vagy a fiatal Käfer Istvánt nem adatott ismernem, ezért életének erről a szakaszáról jómagam is inkább mástól szeretnék hallani, ugyanakkor rajtam kívül, azt hiszem, kevesen tudják e teremben, hogy István nagy reménysége volt a magyar kézilabdázásnak. Azaz először sportolóként szeretném megjeleníteni, amint jókötésű fiatalemberként a zöld gyepre lép, mert akkor még füves nagypályán játszották a kézilabdát, és rendkívül dinamikus játékosként keményen vezeti a támadásokat, elszántan védekezik, és fáradhatatlan lendülettel és elszántsággal küzdi végig a félidőket. A kemény kötésű sportoló – a reneszánsz embertípus jegyében – ily módon előlegzi meg a maratoni kitartású filológust, akinek 748 oldalas bibliográfiájának felolvasásától éppen az imént kíméltem meg magukat. A teológiai hagyományból jól ismert athleta Christi, Krisztus bajnoka ő, aki oly módon képes a sportot és a tudományt a jó és a rossz mitikus küzdőterévé változtatni, ahogyan azt Hugh Hudson a *Tűzszekerek* című filmjében teszi.

Az európai reneszánsz és barokk kultúrának van egy olyan mestersége, amely a tudás fölhalmozódásának legfontosabb helyszínéhez, a könyvtárhoz kapcsolódik. Olyan jeles személységek sorát folytatja Käfer István, akik tudós könyvtárosokként írták be magukat a közép-európai nemzetek kultúrájának történetébe. Elegendő, ha csak a bécsi császári könyvtárosok nagy alakjaira emlékezünk, Bél Má-

tyásra vagy Benczúr Józsefre, akik óriási műveltségükkel és tudásukkal gyarapították a világról és hazánkról szóló ismereteinket. Käfer István második természetes életterévé – a kézilabdapálya után – a könyvtár vált. A Széchenyi és az Egyetemi Könyvtárban éppoly jól ismerik, mint az Idegennyelvűben, nem is szólva a Nagyszombati Bibliotékáról vagy a turócszentmártoni Szlovák Nemzeti Könyvtárról.

A könyvtár a rendszerezett és szervezett tudás forrása volt, amely idővel nemcsak a kiváltságosak számára, hanem a demokrácia jegyében szélesebb közönség számára is elérhetővé vált. Käfer István pedig nemcsak tudós könyvtárosként, hanem demokratikus érzelmű, jó értelemben vett népművelőként is fontos szerepet töltött be a hazánkról és a benne élő nemzetekről, nemzetiségekről szóló ismeretek terjesztésében. Ha léteznének fölmérések a tudás átadásának hatékonyságáról, biztos vagyok benne, hogy Käfer István a toplista élén szerepelne. Különleges retorikai és színészi képességek birtokában képes megszólítani olyan közönséget is, amely alapvetően nem érdeklődik témái iránt. Mindegy, hogy a hallgatósága politikusokból, egyházi férfiakból, egy nemzetiségi szervezet tagjaiból vagy utazása során verbuvált alkalmi közönségből áll-e, az előadás vagy beszélgetés végén mindannyian a magyar-szlovák viszony lelkes apostolaiént indulnak a világba.

Nem kivétel ez alól egyetemi hallgatósága sem. Aki valaha is látta Käfer Istvánt az egyetemi katedrán, nem támadhat kétsége azzal kapcsolatban, hogy az egyetemi tanárság sokoldalú oktatói-nevelői hivatásként értelmezhető. Käfer István tanítványainak nagy száma a tudományos és egyetemi életben arról árulkodik, hogy alapos

képzést kaptak tanáruktól, elkötelezettségük szakmájuk iránt arról tanúsodik, hogy mesterük képes volt motiválni őket huszonéves korukban is. És szinte valamennyien tanúságát adhatjuk annak, hogy a bibliai parabolák erejével ható történetei saját maga és családja életéből miként szóltak bele sorsunk alakulásába, hogy egyetemi tanárunktól mennyi személyes figyelmet és gondolati szabadságot kaptunk, hogy véleményünket tiszteletben tartotta és értelmezte, hogy egzisztenciális problémákkal küszködve mindahányszor hathatós segítségre számíthattunk tőle.

Käfer István „lélektől lélekgig” vert hidakat egy olyan világban, amely néhány évvel azelőtt még fölrobbantotta azokat, az embereket és a nemzeteket elszigetelte egymástól, hogy elzártságukban sikeresebben befolyásolhassa és nyomoríthassa őket. Käfer Istváné mint hídépítő a laudáció következő passzusa (szándékosan nem használok az archaikusabb, ám nemzedéke számára negatív jelentéssel terhelt „hídverő” szót), hiszen ki tagadhatná, mekkora szerep jutott neki abban, hogy az Esztergomot Párkánnyal egykor összekötő híd hosszú évtizedek múltán újból fölépítve ismét nemzetrészeket, valamint két szomszédos nemzetet és országot köthet össze. Most én szeretnék élni egy bibliai parabolával. Paulus Alajos *Rendezni végre közös gondolatainkat* című 1983-as filmjében Käfer István a Duna Esztergom alatti szakaszán szinte a vizeken lebegve beszél a Márai Valéria híd megépítésének fontosságáról. Kevesen dicsekedhetnek azzal, hogy egy szimbolikus jelentőséggel bíró Duna-híd a szavukra és intésükre kikelt hullámsírijából.

Idő hiányában Käfer István következő mesterségeit mellőzöm: a ha-

jóskapitány, a nyomozó, a kántor és a párterapeuta.

Egy közép-európai szláv toposzhoz kapcsolódó mesterséggel szeretném befejezni mondandómat. Széchenyi 1824-es följánlása a Magyar Tudós Társaság, mai nevén Magyar Tudományos Akadémia megalapítására jelentős hatást gyakorolt a honi szláv nemzetek életére is. Először a hazai szerbek alapították meg 1826-ban Pesten a szerb nemzeti tudományokkal foglalkozó szervezetüket, a Maticát. A *matica* a szerbben *méhkirálynőt* jelent, aki maga köré szervezi népét azért, hogy a nemzeti élet kincseit megtermeljék, raktározzák, és ezzel a felnövekvő nemzedék létét biztosítsák. A magyar és szerb példát rövidesen követték a csehek (1830), a horvátok (1842), a felső-szorbok (1847), az ukránok (1848), a morvák (1853), a dalmátok (1862), a szlovákok (1863), a len-

gyelek és az alsó-szorbok (mindkettő 1880). Közép-európai méhesünkben Käfer Istvánt méhészként szeretném láttatni: fölényes tudásának hálójával védte és védi magát az olykor földühödött méhek csipéseitől, nagy biztonsággal mozog a kaptárak között, figyelmesen és nagy hozzáértéssel emeli le a tetejüket, hogy beljüket pillantson, minden jól működik-e, szeretettel gondozza őket, és beavatkozik, ha betegség vagy külső ellenség támadja meg őket. A közép-európai emblemikus nemzetrajz így módon egy ókori toposzt töltött meg új nemzeti tartalommal, amelyben a nemzet valamennyi tagja a maga kicsiny módján hozzájárulhatott az egész műgyarapodásához.

Mesterségei műveléséhez és méhesünk gyarapításához kérem Isten áldását.

Kiss Szemán Róbert

LEBÓ FERENC
ISTEN TENYERÉN

Tisztelt Professor Úr!
Kedves István!

Amikor tavaly októberben formailag is támogatója lettél a mi együttműködési és megbékélési mozgalmunknak, egy érdekes dilemma keletkezett: Te csatlakoztál a Chartához, vagy mi hozzád?

Eldönthetetlen kérdés. Nem is megoldani akarom, csak rámutatok: ennek a közösségnek a gondolatai és reményei mondhatni tökéletes egységet alkotnak azzal, amit tudós emberként, tanárként évtizedek óta képviselsz.

Elhangoztak a méltatások, nem akarok versenyre kelni a szakavatott értékelésekkel. Úgy érzem magam, mintha pénzváltó lennék, s az lenne a feladatom, hogy a kincset, amit pályád során felhalmoztál, kis adagokban az emberek kezébe adjam, hogy forogjon és hasson. Hogy valóban *közkinccs* lehessen.

Nem véletlenül kértünk fel tavaly, hogy ez előtt a közösség előtt beszélj a hungarus tudatról, arról a közösségről, amely oly sok évszázadon át egységre foglalt magyart és szlovákot. Megtanít minket ez a fogalom arra, hogy a szlovák nem ellenség, s hogy a szívünknek oly kedves nemzeti érzésnek bennünk is lehetnek önző vadhajításai.

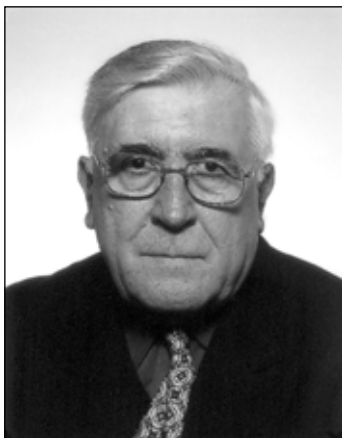
A történelem és az emberi gondolkodás nem forgatható visszafelé. Lehet, hogy a bábéli nyelvzavar előtt könnyebb volt egymással érintkezni, de soha egy pillanatra sem kívánok megválni attól az értéktől, amit a magyar nyelv jelent. De így van ezzel mindenki, a szlovák, román, szerb és a többi nép.

Ha visszafelé nincs út, merre van előre? Valaha a hungarus tudatú embereket egy közös állam és egy közös tekintély, a király fogta össze. Ezek a keretek széttörték, rekonstruálni őket csak múzeumban lehet. A túlságosan tág *európai* és a kicsit szűk *nemzeti* fogalom között rá kell találnunk és erősíteniünk, fejlesztenünk kell a régióhoz tartozás közös örömét. Talán a szomszéd, sőt a *jó szomszéd* kifejezés a legalkalmasabb számunkra. Egymást támogató nemzetek, egymást ismerő és szerető emberek, kultúránk sok közös eleme, vándorló dallamok, közösen tisztelt múltbéli királyok, közösen szeretett táj. Utópia? A te munkád, a te gondolataid, könyveid, tanulmányaid azt üzenik: álom ugyan, de megvalósítható. Ennek a reménynek a megalapozásáért csekély jelzés, hálaánk látható kifejezése ez a díj, melyet számodra átadni öröm és megtiszteltetés. Fogadd szeretettel.

Surján László

Kedves Alelnök Úr, kedves Charta-társak!

Örömmel számolhatok be egy új szlovák történettudományi kézikönyv megjelenéséről, az eperjesi Peter Kónya *Dejiny Uhorska ~ Magyarország története* című kötetéről. Engedjék meg, hogy idézzek belőle: „Az 1918 előtti szlovák történelmet kiszakították az uhorský ~ magyarhoni összefüggésből, ami

egy átlag szlovákból a terület valamiféle autonóm helyzetének képzetét váltja ki. Ezért teljességgel érthető, hogy még a történelem szakos hallgatóknak sincsenek mélyebb ismeretei Uhorsko ~ Magyarhonról, amely több mint kilenc évszázadon át őseik hazája volt, mégis valahogyan tudat alatt szégyenkezni kell miatta... Ezért is paradox a dolog, hogy a történészhallgatók és sok tanár lényegesen többet tud Anglia, Franciaország vagy Csehország történetéről, mint a sajátjáról, még ha az uhorské ~ magyarhoni is. Túlzás nélkül megállapítható, hogy sokakban a Nagy-Morávia és a nemzeti ébredés kora közötti szlovák történelmet a nemzeti elnyomás tölti ki, ha nem mindjárt a sötétség kora. Alapvetően meg kell változtatni a szlovák történelemszemléletet Uhorsko ~ Magyarhonnal kapcsolatban. Szlovákia története nagymértékben azonos Uhorsko ~ Magyarhonéval, amelynek keretébe beletartozott és osztozott sorsában lakossága, tekintet nélkül arra, szlovákul, németül vagy magyarul beszélt. Uhorsko ~ Magyarhon története tehát egyszerűen a szlovák történelem része, akkor is, ha az ese-

mények Kassán, Pesten vagy Kolozsváron játszódtak le.”

Ez már tömény *hungaroszlovakológia!* A szlovákságtudomány *hungarus ~ uhorské* elemeinek deklarációja. És a szlovákságtudomány művelése, egyértelmű interpretációja, kemény terminológiai fegyelme és sok-sok ismeret szerzése a mai magyarok

feladata. Mert bizony a szlovákok a mi tejtestvéreink. Nem vagyunk egyedül Európában, mert nyelvünk hangzása, muzsikája ugyanaz, szavaink ezrei azonosak, népdalaink közel fele azonos a szlovákokéval. Azonos védőszentünk, katolikus és protestáns egyháztörténetünk, az ország *uhorizációja ~ hungarizációja* a nemzeti ébredés előestéjén... Nem magyarosodtak és szlovákosodtak őseink, hanem uhorizálódtak ~ hungarizálódtak. Ennek az állapotnak fő jellemzője, hogy nem sérelemből, féligazságokból, sértődöttségéből, netán bosszúból indul ki. Pázmány úgy tudott *hungarus* lenni, hogy Erdély mentéséért összefogott a protestánsokkal, a tót nációnak pedig saját nyelvének használatát ajánlotta. Krman Dániel úgy tudott *hungarus* lenni, hogy Zsolna főterén 1707. március 8-án szlovákul szentelte meg Rákóczi tüzérségének zászlóit. Rudnay Sándor esztergomi érseknek a XVIII–XIX. század fordulóján mondott szlovák nyelvű prédikációi iskolai tananyagban való természetes magyarázata az uhorský ~ *hungarus* tudat titkának. És vigyázat! Ez az Uhorsko ~ Magyarhon titok tovább él! Akkor

is, amikor már épültek a nemzeti székertáborok. 1861-ben Sládkovič még édes hazája szent koronája legszebb diadémjának nevezte Pestet, amikor a vesztébe süllyedő ország szelíd búcsúztatója, Mikszáth Kálmán tudott úgy magyar lenni, hogy egybeforrt szűkebb pátriájának tótjaival.

Uhorsko ~ Magyarhon őrtüzei ma is világitanak a szlovák szellemi életben, s ezek bemutatása a magyar kultúra, a hungaroszlovakológia feladata. A nemzeti korokban kialakult határok soha sehol nem lehetnek igazságosak, mert kirekesztenek. A magyar–szlovák szimbiózis évezredének kibontása a rárakódott politikai salak alól eltüntetett ezeket a határokat, miként Peter Kónya is fogalmaz: „Magyarhonnak és népeinek csaknem ezeresztendő történelmi útja ma is lehet tanulság és példa az integrálódó Közép-Európának.”

Engedjék meg, hogy Balassi-példázattal zárjam köszönetemet ezen a szép estén. Egy 1579. július 4-én Rózsa-hegyen keltezett latin nyelvű iratban szlovákul olvasható a szöveg Wawrisó kifosztásáról. Balassi 1580 májusa előtt írásban panasolta, hogy

a *Schwete-Janszkyak* a Holo-hegyet is elvették tőle. Jobbágyai Usik András, Stefan Macko, Nohínka, Zellyen, Dzsurov névre hallgattak. Az még nem bizonyított, hogy Balassi írta a Fanchali Jób-kódex nyolc szlovák szerelmes versét. Persze akadhatott-e más, aki olyan színvonalú szlovák verseket alkotott volna?!

Balassi tehát kétszeresen a szlovákoké is: saját gyökerei, környezete révén, valamint úgy, hogy költészete felszívódott a majdani szlovák irodalom hajszalereibe is.

A Balassi kritikai kiadásban a horvát virágének nótájára komponált *Aenigmát Egy lengyel ének* követi... *Az Zsuzsánna egy szép német leán* Bécsben lakik Tiefengrab utcáján... A verset Kurta oktáván Pozsony városából kimentében szerzette, s bécsi virág juta eszébe, amikor Zellyen, Mackó, Usik Klabovec társaságában azon méltatlankodott, hogy a pozsonyi kamarától 1592. november 20-án kelt levelét a *rozsomberki* posta csak 3. decembris küldötte meg.

Käfer István

Radnai István
Nehezen hajnalodik

*„Az idő elmúlva hova tűnik,
 hova pereg le? Miféle homokóráján
 hull át másik világba?”
 (Kiss Dénes: Az eltűnő idő)*

szűknyakú az idő hetvenhét év lepereg
 szűken s pontosan mérve pereg
 beleférnek szaharai hőség és forradalmak
 békediktátum a halál érvényes akkor is
 ha magad már alá sem írod
 csupa titkos záradék csonkítás
 megíratlan versek felgyűrt kézirat
 elmázolt porfesték papír vagy
 elhasadt lemez nem éppen középen
 csak annyira hogy amit gondolsz
 itt már nem olvasható
 esendő s a hajnali pára a látó-
 határon ül épp csak a peremén

te már nem vagy többé
 az idő foglya a földi évek
 micsoda értelmetlen fogalmak
 a mögötted hagyott űrben
 kiutálnak egy bárányfelhőt
 megállítanak kedvedért egy bolygót
 hisz átszállni vagy kénytelen
 lekésted-e a csatlakozást

mint a marsról eltűnt víz
 barázdákat vagy csatornákat
 újabb verseket hagysz hátra
 szervesülsz vagy csupán
 kristályrácsokon akadsz fenn
az idő zúz izzé-porrá

miközben a magam homokóráján
 fordítok egyet három perc
 vagy tizenöt esetleg évek
 talán kiosztják nekem az egész
 sivatagot gazdálkodjak vele mielőtt

mielőtt sárgán vagy vörösen
 porként vagy zökkenő kövekkel
 a zárt idő üvegének nyakán
 velem együtt elakad
 s utálatok nem enged

elválaszt hogy lerakjon
 egy ismeretlen magányos bolygón

Délibáb kánikulában

valahol leledzik a város
 nem jártam ott de tudom párizs
 a nyulak szigetén rom és víz áll most
 bár lehetne tornyos katedrális

a duna két partján valamelyik dombon
 királysír állhatna s benne mátyás
 míg idelelné a hőség tombol
 s világháborúban géppuskaállás

járok hol egyik hol másik parton
 a duna megárad apad szelődül
 pesten hajnalodik budán az alkony
 fáradt gerincre települ

s akkor költők kelnek sáros habból
 csak a folyó hullámszik lustán
 vajon dinnyehéjat a szajna akkor
 ringatott-e vagy legyet a húsán

mint próféta cetből kel ki illyés
 és mind aki szent mint ady
 s párizst megjárta hidak ívét
 a duna zsilipen fut el addig

s mi a zsilipen innen rázzuk
 öklünket egy hajdani palotára
 és európát ma is *áldjuk*
 gyógyírt keresve hazánk siralmára

E számunk szerzői

- Albert-Lőrincz Márton** (1951) – egyetemi docens, költő, Marosvásárhely (Románia)
- Albrecht Ferenc** (1979) – középiskolai tanár, Dombóvár
- Antalfy Yvette-Hildegard** (1956) – újságíró, Budapest
- Arató János** (1949) – újságíró, műfordító, Budapest
- Árgyelán Erzsébet Katalin** (1954) – könyvtáros, Budapest
- Ásványi Tibor** (1960) – programtervező matematikus, Budapest
- Auth Szilvia** (1979) – szellemi szabadfoglalkozású, Pécs
- Babarczy Mónika** (1983) – egyetemi hallgató, Budapest
- H. Bajkai Judit** (1979) – szakértő, Debrecen
- Baka Györgyi** (1951) – költő, Érd
- Bakos Ferenc** (1946) – író, hajjin, Siófok
- Baric Ádám** (1976) – szociológus, Budapest
- Báthori Csaba** (1956) – író, kritikus, műfordító, esszéista, Budapest
- Bazsó Ádám** (1983) – irodalmi alkalmazott, Rajka
- Bejer Éva (Napraforgó)** (1957) – középiskolai tanár, Székesfehérvár
- Bibor István** (1950) – nyugdíjas gyógyszerész, Balatonalmádi
- Bodó Márta** (1963) – szerkesztő, Kolozsvár (Románia)
- Bognár László József** (1956) – vegyésztechnikus, költő, Budapest
- Boris Anita** (1976) – beszerző, Tát
- Botos Ferenc** (1949) – középiskolai tanár, Budapest
- Böjthe Pál** (1969) – állatorvos, Kolozsvár (Románia)
- Börzsönyi Erika** (1954) – könyvtáros, Budapest
- Bősze Éva** (1941) – népművelő-könyvtáros, tanár, Kőszeg
- Czifra Adrienn** (1989) – egyetemi hallgató, Esztergom
- Csata Ernő** (1952) – okl. gépészmérnök, költő, Marosvásárhely (Románia)
- Cserhádi Márta** (1950) – nyugdíjas középiskolai tanár, Eger
- Csete Soma** (1996) – gimnáziumi tanuló, Pécs
- Csirke Zoltán** (1969) – alkalmazott, Szolnok
- Demeter Mária** (1949) – nyugdíjas titkárnő, Sepsiszentgyörgy (Románia)
- Déry Lucy** (1979) – bölcész, Budapest
- Dombi Tinódy László** (1958) – szellemi szabadfoglalkozású, Tolna
- Domonkos Marcell** (1982) – haikuköltő, Celldömök
- Dömök Elíz** (1946) – pedagógus, szellemi szabadfoglalkozású, Budapest
- Dudás Sándor** (1949) – költő, író, Tápiógyörgye
- Dsida Jenő** (1907–1938)
- Enyedi Gina** (1992) – egyetemista, Százhalombatta
- Felber Zsolt** (1968) – köztisztviselő, Veszprém
- Fenyvesi Boglárka** (1987) – tanuló, Szekszárd
- Fodor Ákos** (1945) – költő, műfordító, Budapest
- Földeáki-Horváth Anna** (1952) – fordító, Budapest
- Fricska Dorka** (2001) – tanuló, Budapest
- Füzesi István** (1943) – újságíró/olvasószerkesztő, Budapest
- Győri Orsolya** (1975) – kritikus, költő, Budapest
- Habos László** (1963) – halmozottan sérült fiát gondozza, Érd
- Hegyi Botos Attila** (1970) – kertész, filozófus, levéltáros, Budapest
- Hegyi Zoltán Imre** (1967) – raktáros, Budapest
- Hétvári Andrea** (1975) – költő, író, könyvtáros, Budapest
- Hollós Judit Katalin** (1982) – nyelvtanár, műfordító, író, Budapest
- Illei Ákos** (1955) – filozófus, Budakalász
- Jahoda Sándor** (1976) – szabadfoglalkozású költő, Budapest
- Juhász János** (1946) – nyugdíjas, Bekecs
- Käfer István** (1935) – irodalomtörténész, bibliográfus, szlovakológus, Budapest
- Kalász Márton** (1934) – költő, író, Budapest
- Kállay Kotász Zoltán** (1969) – író, újságíró, Budapest
- Kántor Krisztián** (1978) – Információs tanácsadó, Gyenesdiás
- Káplán Géza** (1954) – költő, Kaposvár
- Kaszás Magdolna** (1986) – Service Desk munkatárs, Debrecen
- Kerti Károly György** (1948) – restaurátor művész, Tata
- Kiss Eszter** (1973) – gyógypedagógus, Kiskunfélegyháza
- Kiss Szemán Róbert** (1962) – irodalomtörténész, szerkesztő, kultúrdiplomata, Budapest/Prága
- Oldřich Kníchal** (1939) – szerkesztő, Budapest
- Kósa Emese** (1959) – tanítónő, Sepsiszentgyörgy (Románia)

- Kozák Vilma** (szusi) (1952) – nyugdíjas, amatőr írógató, Budapest
- Kömüves Klára** (1978) – gyakorlati oktató, Nógrádszakál
- Kreischer-Ruszin Nelly** (1942) – nyugdíjas, Érd
- Láng Éva** (1925–2003) – költő
- Lázár Miklós** (1990) – könyvtáros, Kecskemét
- Lebó Ferenc** (1960) – szobrászművész, Győr
- Lelik Attila** (1986) – Order Intake Specialist, Budapest
- Lukáts János** (1943) – irodalomtörténész, író, Budapest
- Marosi Viktória Terézia** (1995) – tanuló, Budapest
- Marton Réka Zsófia** (1987) – egyetemi hallgató, Budapest
- Mermező Géza** (1954) – újságíró, Kerepes
- Mersdorf Ilona** (1953) – mérnök-üzletkötő, Iklad
- Mészáros Mária** (1951) – nyugdíjas pedagógus, Kolozsvár (Románia)
- Móritz Mátyás** (1981) – internetes újságíró, Budapest
- Nagy István Paphnutius** (1962) – költő, műfordító, Tata
- Nagy-Eged Boldizsár** (1975) – szabadúszó, Diósd
- M. Nagy László** (1942) – fotóművész, riporter, Helemba (Szlovákia)
- Németh Péter Mykola** (1953) – költő, esszéíró, szerkesztő, Vámosmikola/Vác
- Nerhaft Antalné** (1940) – nyugdíjas, Budapest
- Ónodi-Papp Tamás** (1971) – biológus, Szeged
- Pálmai Tibor** (1987) – hivatalnok, Győr
- Pergel Antal** (1958) – középiskolai tanár, Érd
- Pintér István Attila** (1974) – író, költő, Kajárpéc
- Pivarnyik Anikó** (1962) – író, költő, kommunikációs szakember, Budapest
- Podonyi Hedvig** (1964) – író, Budapest
- Pongrácz Ágnes** (1968) – művelődésszervező, Szanda
- Pusztai-Tárczy Beatrix** (1987) – pasztorális tanácsadó, Beregszász (Ukrajna)
- Rába Ildikó Mariann** – nem szeretne adatokkal szerepelni
- Radnai István** (1939) – költő, író, Budapest
- Rébb Terézia** (1967) – eladó, amatőr költő, Iklad
- Rozán Eszter** (1969) – művelődésszervező, Szombathely
- Rózsa Iván** (1959) – közgazdász, újságíró, Budakalász
- Sági Erzsébet** (1951) – könyvtáros, Ceglédbercel
- Saitos Lajos** (1947) – költő, szerkesztő, Székesfehérvár
- Sánta Hajnalka** (1976) – szociológus, tanár, Pécs
- Suhai Pál** (1945) – költő, tanár, Budapest
- Surján László** (1941) – orvos, politikus, az EP alelnöke
- Szabó Aida** (1951) – nyugdíjas, Ercsi
- Szabó Ildikó** (1979) – eladó, Nagyecséd
- Szabó Palócz Attila** (1971) – újságíró, költő, író, Budapest
- Szabolcsi Erzsébet** (1954) – tanár, Kunszentmiklós
- Szalai Lajos** (1947) – nyelvész, műfordító, Budapest
- Szénási Ferenc** (1946) – műfordító, irodalomtörténész, Budapest
- Szentkirályi Fittler József** (1956) – tanár, költő, Dunakeszi
- Szepes Erika** (1946) – irodalomtörténész, író, Budapest
- Szigeti Csaba** (1955) – irodalomtörténész, Kőszeg
- Szilágyi Erzsébet** (1948) – nyelvtanár, Budapest
- Szűgyi Zoltán** (1953) – költő, szerkesztő, Budapest
- Takács Éva** (1990) – egyetemi hallgató, Tét
- Tekse József** (1958) – textil- és kelmefestő, Budapest
- Terebess Gábor** (1944) – író, műfordító, keramikus, könyvtervező, Budapest
- Tillmann Pentele** (1979) – amatőr költő, Szuhakálló
- Tokai András** (1946) – költő, műfordító, Budapest
- Tóthné Földesi** – minőségi ellenőr, Kaposvár
- Tózsér Árpád** (1935) – költő, kritikus, műfordító, Pozsony (Szlovákia)
- Tsering drolma** (1978) – vándor költő, Harkakötöny
- Valyon László** (1944) – nyugdíjas vegyész-mérnök, Zsámbék
- Varga Imre** (1950) – költő, műfordító, Tinnye
- Várnai Gina** (1988) – bölcsész, Pécs
- Vermes György** (1949) – kereskedő, Budapest
- Vermuth Attila** (1975) – hivatalnok, Győr
- Vihar Judit** (1944) – műfordító, irodalomtörténész, haikuköltő, Budapest
- Virág József** (1965) – gépészmérnök, szakfordító, Zalaegerszeg
- Vraukó Tamás** (1959) – egyetemi oktató, műfordító, Nyíregyháza
- Weisz Attila Róbert** (1983) – kereskedelmi dolgozó, Érd
- Wlahovsky, Karol** (1941) – irodalomtörténész, műfordító, Budapest
- Zalán Tibor** (1954) – költő, író, drámaíró, Budapest
- Zságot András** (1971) – író, Székesfehérvár

Pehelymély

„Amikor creative writinget, szépírást vagy mifenét, nem tudom a kifejezés megfelelő fordítását, tanítottam, a diákjaim is mindig fölítették a kérdést: minek kötött formákban írni, miért szonett vagy tercina, s főleg mire föl haiku.” (Zalán Tibor)

„Előjelekről / csak utólag látni, hogy / jeleztek. S hogy mit.” (Fodor Ákos)

„újbor-kóstoló: / meleg habot ízlelek / szádban, nyelveden” (Edoardo Sanguineti, Szénási Ferenc fordítása)

„Egy karcsú bambusz hídon kívánok keresztülhaladni a semmi fölött – valahonnan valahová. A hidat emlékeknek nevezem, ha partot értem, a hátamra veszem és hordozom magammal. A valamit életnek, a semmit halálnak mondom – az előbbit megérinteni kívánom, az utóbbit távol tartani magamtól.” (Lukáts János)

„Uram, köszönöm neked a távozás lehetőségét a közelség megrendítéséért” (Kalász Márton) / „Pane, dákujem ti, že môžem odísť, že ma ohromila tvoja blízkosť” (Oldřich Kníchal fordítása)

„A megtett életút lelkébe, bőrébe sok-sok cirádát, ráncot vésett. Nemcsak az életkor, hanem főként a viselt terhek. Közülük a legsúlyosabb, amitől haláláig nem tudott szabadulni, a túlélő bűntudata amiatt, hogy a katalizmában elpusztult milliók halála ellenére az ő élete megmaradt.” (Szepes Erika Láng Éváról)

„Az új erőforrásokért folytatott küzdelemhez a feleknek ideológiára volt szükségük területszerző törekvéseik magyarázatára. A mexikóiak ezt az ideológiát Aztlán mítoszában találták meg, az azték civilizáció titokzatos, valahol északon fekvő bölcsőjéről szóló legendákban, és két kontinensen gyökerező gazdag kulturális örökségükben.” (Vraukó Tamás)

Ára: 800 Ft. Előfizetés: 6000 Ft.

Előfizethető személyesen valamennyi postán és a kézbesítőknél, a Magyar Posta Zrt.
(1) 303-3440-es faxszámán, a hirlapelofizetes@posta.hu e-mail-címen,
valamint a szerkesztőségben.

A Napút elérhető az interneten: <http://www.napkut.hu>

Számlaszám: OTP 11713005-20381185

A folyóirat támogatói:

Nemzeti Kulturális Alap

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA